

The project funded by:

THE GOVERNMENT
OF THE GRAND-DUCHY OF LUXEMBOURG
Ministry of Finance

in collaboration with:
moravčević vojnović and partners
in cooperation with schonherr

Analiza postojećih prepreka za prodaju problematičnih kredita u Srbiji

16. jun 2016. godine

Sadržaj

Pojmovnik	3
1.1 Uvod i kontekst	5
1.2 Ključne preporuke	6
2 Uvod	30
2.1 Svrha Studije	30
2.2 Sadržaj i struktura Studije	31
2.3 Tipična transakcija prodaje problematičnog kredita	32
3 Faza postupka pre prodaje	34
3.1 Postojeći regulatorni okvir koji uređuje prenosivost problematičnih kredita	34
3.2 Pitanja čuvanja bankarske tajne i poverljivih informacija	42
3.3 Poreska pitanja pre prodaje	46
3.4 Komercijalni aspekt – cenovni jaz	54
4 Tok prodaje	61
4.1 Sintetička prema direktnoj prodaji problematičnih kredita	61
4.2 Prodaja problematičnih kredita i parnični postupak	65
4.3 Prenos problematičnih kredita na strana pravna lica	66
4.4 Poreski aspekti transakcija prodaje problematičnih kredita	70
4.5 Računovodstveni aspekti	75
5 Faza postupka posle prodaje	80
5.1 Prenos sredstava obezbeđenja	80
5.2 Unos svežeg novca	82
5.3 Pitanje transakcija sa povezanim pravnim licima i isisavanje vrednosti	83
5.4 Grupni / konsolidovani UPPR-ovi	86
5.5 Usvajanje plana reorganizacije / nametanje plana reorganizacije nesaglasnim poveriocima	87

6	Prilog – Računovodstveni tretman prodaje problematičnih kredita	91
6.1	Kriterijumi za prestanak priznavanja	91
6.2	Računovodstveno obuhvatanje preuzetih sredstava	107
7	Izvori	110

Pojmovnik

AMC	Preduzeće specijalizovano za upravljanje aktivom (<i>eng. Asset Management Company</i>)	LGD	Gubitak usled nastupanja statusa neizmirenja obaveza (<i>eng. Loss given default</i>)
AQR	Analiza kvaliteta imovine (<i>eng. Asset Quality Review</i>)	M&A	Spajanja i akvizicije
ABS	Hartija od vrednosti sa pokrićem u imovini (<i>eng. Asset-backed security</i>)	Min.fin.	Ministarstvo finansija
CCB	Kineska banka za izgradnju (<i>eng. China Construction Bank</i>)	Min.prav.	Ministarstvo pravde
CRE	Poslovne nepokretnosti (<i>eng. Commercial Real Estate</i>)	NBS	Narodna banka Srbije
CPs	Preduslovi (<i>eng. Condition Precedents</i>)	NDA	Ugovor o čuvanju poverljivosti podataka (<i>eng. Non-disclosure agreement</i>)
CDRAC	Savetodavna komisija za restrukturiranje dugova privrede (<i>eng. Corporate Debt Restructuring Advisory Committee</i>)	NPE	Društvo koje ne posluje (<i>eng. Non-performing entity</i>)
ZPDP	Zakon o porezu na dobit preduzeća	NPL	Problematican kredit u skladu sa definicijom Narodne banke Srbije (<i>eng. Non-performing loan</i>)
EUR	evro	OCI	Ostali ukupan rezultat (<i>eng. Other Comprehensive Income</i>)
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj (<i>eng. European Bank for Reconstruction and Development</i>)	PIT	Porez na lični dohodak (<i>eng. Personal Income Tax</i>)
ECB	Evropska centralna banka	PD	Verovatnoća neizvršenja (<i>eng. Probability of Default</i>)
FRA	Uprava za restrukturiranje finansijskog sektora (<i>eng. Financial Sector Restructuring Authority</i>)	BU	Bilans uspeha
FX	Devizno poslovanje (<i>eng. Foreign Exchange</i>)	RRE	Stambene nepokretnosti (<i>eng. Residential Real Estate</i>)
VRS	Vlada Republike Srbije	RCC	Korporacija za rešavanje i naplatu (<i>eng. Resolution and Collection Corporation</i>)
HUF	mađarska forinta	SoW	Obim posla (<i>eng. Scope of Work</i>)
MNB	Mađarska narodna banka	SPA	Ugovor o kupoprodaji akcija (<i>eng. Share Purchase Agreement</i>)
IAS	Međunarodni računovodstveni standardi (<i>eng. International Accounting Standards</i>)	MSP	Male i srednja preduzeća
IFC	Međunarodna finansijska korporacija (<i>eng. International Finance Corporation</i>)	SOCB	Southcoast Financial Corporation

IFRS	Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja (<i>eng. International Financial Reporting Standards</i>)	SPV	Entitet posebne namene (<i>eng. Special Purpose Vehicle</i>)
MMF	Međunarodni monetarni fond	SOE	Državna preduzeća (<i>eng. State Owned Entities</i>)
KYC/AML	Upoznaj svoj klijenta/Aktivnosti protiv pranja novca (<i>eng. Known your customer/Anti-Money Laundering</i>)	CHF	švajcarski franak
LIP	Period za identifikovanje gubitka (<i>eng. Loss identification period</i>)	UPPR	Unapred pripremljen plan restrukturiranja u skladu sa definicijom Zakona o stečaju RS
LTV	Koeficijent kredita prema vrednosti sredstva obezbeđenja - kolaterala (<i>eng. Loan to value</i>)	PDV	Porez na dodatu vrednost

NAPOMENA: Ovo je prevod studije koja je izvorno napisana na engleskom jeziku. Nastojali smo da prevod bude što verniji originalu. Međutim, u slučaju nedoumica u vezi sa tumačenjem informacija navedenih u prevodu, engleska verzija teksta ima preimućstvo.

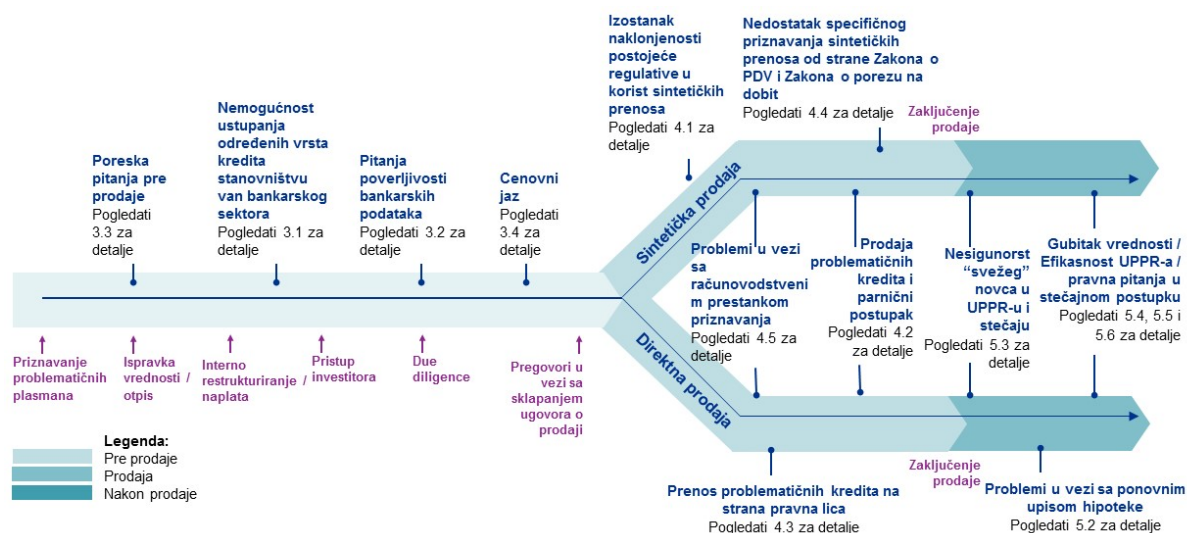
1.1 Uvod i kontekst

Problematicni krediti su prepoznati kao prepreka daljem ekonomskom prosperitetu Srbije, zbog čega je Vlada osnovala radnu grupu koja se bavi pitanjem problematicnih kredita. U sklopu te inicijative, Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) je uputila zahtev za sprovođenje ove studije radi identifikovanja postojećih prepreka za prodaju problematicnih kredita sa stanovišta finansija, računovodstva, zakona i poreza, i da se predlože izmene u važećim propisima (tamo gde je ocenjeno da za tim postoji potreba).

Naši nalazi i preporuke su prvenstveno fokusirani na izmene i dopune postojećih zakona i podzakonskih akata. Međutim, postoje praktični aspekti vezano za prepreke za razvoj tržišta problematicnih kredita. Smatramo da je najznačajnije usko grlo u praksi za opšte unapređenje investicione klime u Srbiji i dalje neefikasna sudska praksa i sprovođenje zakona, neefikasnost u radu katastra, nepouzdanost u radu stečajnih upravnika, kao i još uvek visok nivo birokratije u svakodnevnom radu.

Studija ovakve vrste zahteva dobro razumevanje standardnih transakcije koje se mogu odvijati u različitim fazama. Po našem mišljenju, u pitanju su dve glavne vrste transakcija.

- Potpuni prenos problematicnog kredita sa banke na investitora („direktna prodaja“);
- Sintetički prenos obuhvata sve situacije u kojim prvobitni zajmodavac ostaje nominalni upisani zajmodavac i ugovorna strana sa zajmoprimcem, dok „kupac“ (tj. podučesnik) postiže dogovor isključivo sa prvobitnim zajmodavcem oko preuzimanja ekonomskih rizika i koristi povezanih sa osnovnim kreditom („sintetička prodaja“).

1.2 Ključne preporuke

Skraćeni prikaz najvažnijih pitanja i preporuka identifikovanih u toku ove Studije dat je u nastavku, dok su pitanja i preporuke nižeg prioriteta razmotreni u samom tekstu studije.

Navedeni brojevi i reference se odnose na poglavlja u samoj studiji.

Lista identifikovanih prepreka:

Broj u skraćenom prikazu	Ključne prepreke
3.1 Postojeći zakonski okvir kojim se reguliše prenosivost problematičnih kredita	i. Određene obaveze kako banaka tako i njihovih zajmoprimaca ne prenose se automatski sa ustupljenim potraživanjem
	ii. Nemogućnost zaračunavanja „kamate na kamatu“ od strane kupca potraživanja koji nije banka
	iii. Nemogućnost ustupanja problematičnih kredita stanovništvu van bankarskog sektora
	iv. Nemogućnost ustupanja urednih kredita (privredi) van bankarskog sektora
3.2 Pitanja poverljivosti bankarskih podataka	i. Široka definicija bankarske tajne sa ograničenim izuzecima
	ii. Nemogućnost banaka da obrađuju/prenose lične podatke o klijentima u kašnjenju trećim licima
3.3 Poreska pitanja pre prodaje	i. Nejasna tumačenja pravila o poreskom odbitku za ispravke vrednosti / otpis nenaplativih potraživanja
	ii. Strogi uslovi za otpis potraživanja
	iii. Pogrešan stav da je otpis jednak oslobađanju od duga (otpustu duga)
	iv. Tretiranje otpisa potraživanja od fizičkih lica kao njihovog privatnog prihoda
3.4 Komercijalni aspekti – cenovni jaz	i. Različita tumačenja ispravke vrednosti kredita u skladu sa IFRS
	ii. Neadekvatne procene vrednosti kolaterala
	iii. Nedostatak adekvatnih istorijskih podataka u malim i srednjim bankama
	iv. Nedovoljni istorijski podaci o realizaciji kolaterala
4.1 Sintetička ili direktna prodaja problematičnih kredita	i. Postojeći propisi izričito ne poznaju aranžmane sintetičke prodaje
	ii. Nepriznavanje podučesnika kao poverioca u slučaju stečaja
4.2 Prodaja problematičnih kredita i parnični postupak	i. Nemogućnost sticaoca problematičnog kredita da preuzme tekući spor
4.3 Prenos problematičnih kredita na strana pravna lica	i. Zabrana prenosa kredita na strana pravna lica
	ii. Obaveza formalne registracije kredita i izmena
	iii. Obaveza dužnikove saglasnosti za promenu poverioca u određenim slučajevima
	iv. Ograničenje pravnih lica u Srbiji za izdavanje prekograničnih garancija / obezbeđenja samo svojim stranim zavisnim društvima
4.4 Poreski aspekti transakcija sa problematičnim kreditima	i. Nedostatak specifičnog priznavanja sintetičkih prenosa od strane Zakona o PDV i Zakona o porezu na dobit
4.5 Računovodstveni aspekti	i. Strogi kriterijumi za prestanak priznavanja potraživanja koje propisuje IFRS
5.1 Prenos kolaterala	i. Neefikasnost ponovnog upisa hipoteke
	ii. Nedovoljni kapaciteti drugostepenih organa
	iii. Uticaj promene zaloge/hipoteke na rangiranje/prioritet potraživanja
5.2 Unos svežeg novca	i. Nedostatak garancija za prioritnost svežeg novca u okviru UPPR / sudske reorganizacije nad stečajnim dužnikom
	ii. Svež novac u UPPR se ne kvalifikuje kao obaveza u slučaju stečaja
5.3 Pitanje transakcija sa povezanim pravnim licima kod dužnika u restrukturiranju / stečaju	i. Sistematično korišćenje transakcija sa povezanim pravnim licima i gubitak vrednosti za poverioce kod velikih složenih problematičnih kredita
5.4 Restrukturiranje grupe povezanih dužnika	i. Regulisanje UPPR dužnika kao pojedinačnog pravnog lica, a ne kao člana grupacije od strane Zakona o stečaju
5.5 Usvajanje plana reorganizacije	i. Mogućnost jedne klase nesaglasnih poverilaca (bez obzira na veličinu) da spreče usvajanje plana reorganizacije / UPPR-a
	ii. Nedostatak tehničkih i ljudskih kapaciteta i iskustva u sudstvu za rešavanje postupaka stečaja / UPPR-ova
	iii. Praktična pitanja vezano sa konverzijom duga u kapital

Pregled ključnih prepreka i preporuka

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
3.1 Postojeći zakonski okvir kojim se reguliše prenosivost problematičnih kredita			
<ul style="list-style-type: none"> ■ Obaveze kako banaka tako i zajmoprimaca, uglavnom administrativne (npr. obračun kamate, obaveštenja o zaduženosti, itd.), se ne prenose automatski ustupanjem potraživanja 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Izmene i dopune Zakona o obligacionim odnosima i/ili Zakona o bankama kojim bi se obaveze suštinski i direktno povezane sa ustupljenim bankarskim problematičnim kreditom automatski prenele zajedno sa potraživanjima za problematični kredit 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pojednostavljenje zakonskih obaveza i unapređenje uslova za razvoj tržišta problematičnih kredita 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ministarstvo pravde ■ Narodna banka Srbije
<ul style="list-style-type: none"> ■ Institucije van bankarskog sistema nemaju pravo da primene statutarno izuzeće za obračun kamate na kamatu 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Izmene i dopune Zakona o obligacionim odnosima kojim se izričito obuhvataju subjekti kojima su ustupljeni problematični krediti, tj. zakonski 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Povećanje atraktivnosti tržišta problematičnih kredita omogućavanjem investitorima koji ulažu u plasmane da naplaćuju dodatnu kamatu 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ministarstvo pravde

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
	<p>sledbenici banaka koji mogu da crpe koristi od statutarnog izuzeća</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Stvaranje jednakih uslova za sve investitore (u okviru i van bankarskog sektora) 	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Nemogućnost ustupanja problematičnih kredita fizičkim licima (krediti stanovništvu) pravnom licu koje nije licencirana banka u Srbiji; time se ograničava stvaranje i razvoj sekundarnog tržišta za kredite stanovništvu 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ponovno razmatranje regulatornih zahteva vezano za prenos problematičnih kredita stanovništvu drugim regulisanim ili neregulisanim subjektima (npr. manje stroga regulativa, puna liberalizacija) ■ Prepoznamo osetljivost pitanja potencijalne zloupotrebe oko pitanja zaštite klijenata; takva pitanja mogu po našem mišljenju da se regulišu na različite načine, kao što je predloženo u našem izveštaju (npr. jedinstven organ za zaštitu potrošača, licenciranje investitora koji ulažu u plasmane) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Privlačenje stranih investitora specijalizovanih za problematične kredite stanovništvu (neki su već prisutni na našem tržištu) ■ Oslobađanje banaka i eventualno sudova od pravnih postupaka protiv dužnika fizičkih lica (investitori koji ulažu u plasmane uglavnom imaju drugi pristup naplati u poređenju sa bankama, često vansudskim putem) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Narodna banka Srbije ■ Državni organi zaduženi za zaštitu potrošača

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
		<ul style="list-style-type: none"> ■ Jačanje lokalnih servisnih kapaciteta za servisiranje problematičnih kredita 	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Nemogućnost ustupanja urednih kredita (privredi) van bankarskog sektora može da spreči efikasno rešavanje velikih kriznih grupa dužnika koje su u restrukturiranju 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Omogućavanje ustupanja kredita pravnim licima izvan bankarskog sektora u vrlo određenim slučajevima kriznih dužnika koji pripadaju grupi dužnika koja uključuje kako problematične tako i uredne kredite (princip jedinice dužnika) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Omogućavanje lakšeg rešavanja velikih složenih problematičnih kredita čime će se privući investitori zainteresovani za takve pojedinačne slučajeve 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Narodna banka Srbije
3.2 Pitanja poverljivosti bankarskih podataka			
<ul style="list-style-type: none"> ■ Definicija bankarske tajne je prilično široka, sa ograničenim izuzecima i bez izuzetaka za transakcije sa problematičnim kreditima, što ima za posledicu 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Izmene i dopune Zakona o bankama kojim bi se omogućilo moguće izuzeće za problematične kredite od obaveze čuvanja bankarske 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Omogućavanje investitorima da izvrše sveobuhvatnu i kompletnu „due diligence“ analizu povećava 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ministarstvo finansija na inicijativu privatnog sektora (npr. Udruženja banaka)

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<p>da potencijalni investitori neće moći da obave sveobuhvatnu i potpunu „due diligence“ analizu ciljnog kreditnog portfelja niti cele banke</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Banke ne smeju da obrađuju (niti prenose) lične podatke klijenata u kašnjenju trećim licima bez saglasnosti klijenta 	<p>tajne, tj. propisivanje da informacije vezano za portfelj problematičnih kredita i njime obuhvaćenih dužnika ne budu predmet bankarske tajne i da mogu da se obelodane zainteresovanim stranama (npr. u Rumuniji nije postojalo takvo izuzeće tako da je sudska praksa morala da preuzme odgovornost da bi se osiguralo da bankarska tajna ne sprečava prenosivost problematičnih kredita; da bi se izbegli slični sudski postupci u Srbiji, predlažemo da izuzeće od obaveze čuvanja bankarske tajne za problematične kredite bude regulisano neposredno Zakonom o bankama); ako čuvanje poverljivosti informacija predstavlja brigu, moguće je uvođenje standardne procedure sa NBS, tj. standardni ugovor o čuvanju poverljivosti</p>	<p>atraktivnost tržišta problematičnih kredita</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Jaz između očekivanja po pitanju cene između prodavca i kupca mogao bi da se smanji ako bi kupac bio bolje informisan o predmetu prodaje 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
	<p>podataka na koji bi NBS dala saglasnost</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Dalje izmene i dopune Zakona o bankama koje dozvoljavaju obradu i prenos ličnih podataka između banaka i investitora kod transakcija sa problematičnim kreditima ■ Izmene Zakona o poverljivosti ličnih podataka kojim bi se propisalo da nova saglasnost nije potrebna ako se svrhe za obradu ličnih podataka ne razlikuje značajno od svrha zbog kojih banke obrađuju lične podatke; ako čuvanje poverljivosti podataka predstavlja brigu, moguće je ustanoviti standardnu procedure sa Poverenikom za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, tj. standardni ugovor o 		

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
	<p>čuvanju poverljivosti podataka na koji bi Poverenik dao svoju saglasnost</p>		
3.3 Poreska pitanja pre prodaje			
<ul style="list-style-type: none"> ■ Pravila za poreski odbitak ispravke vrednosti / otpisa potraživanja za banke često se nejasno tumače u praksi ■ Strogi uslovi za otpis potraživanja čine da banke biraju pristup ispravke vrednosti umesto direktnog otpisa, što utiče na njihovu spremnost da prodaju takve kredite ■ Opšte pogrešno tumačenje u praksi da je računovodstveni 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Potrebna izmena Zakona o porezu na dobit za banke na način da se banke ne destimulišu da vrše odbitak troškova otpisa potraživanja. ■ Zakoni (kako Zakon o porezu na dobit tako i Zakon o porezu na lični dohodak) treba jasno da navedu da računovodstveni otpis ne predstavlja isto što i otpust duga. Po našem viđenju, usvojene izmene zakona nisu rešile postojeće probleme. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Stimulacija banaka da otpišu svoje problematične kredite čime bi se uvećala banaka spremnost da prodaju problematične kredite ■ Moguće smanjenje cenovnog jaza između očekivanja prodavaca i kupaca 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ministarstvo finansija ■ Poreska uprava

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<p>otpis jednako što i oslobađanje od duga tj. otpust duga</p>			
<ul style="list-style-type: none"> ■ Otpis potraživanja od fizičkih lica se smatra drugim prihodom tih lica, u skladu sa Zakonom o porezu na lični dohodak i raspoloživom praksom, ako banka nije ispunila propisane uslove iz Zakona o porezu na dobit za poreski odbitak troškova otpisa 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Izmene Zakona o porezu na lični dohodak treba jasno da propisuju da računovodstveni otpis nije oporeziv događaj; Po našem viđenju, usvojene izmene zakona nisu rešile postojeće probleme. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Stimulacija banaka da otpišu svoje problematične kredite i tako povećati njihovu spremnost da brže reše / prodaju svoje problematične kredite stanovništvu 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ministarstvo finansija ■ Poreska uprava
<h3>3.4 Komercijalni aspekti – cenovni jaz</h3>			
<ul style="list-style-type: none"> ■ Različita tumačenja ispravki vrednosti u skladu sa IFRS koja često znače da su ispravke vrednosti zasnovane najčešće na nerealnoj vrednosti kolaterala 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Unapređenje prakse u formiranju ispravki vrednosti u skladu sa IAS 39 treba da budu ključni prioriteti, ako se uzme u obzir oslanjanje na vrednost kolaterala 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Potencijalno smanjenje cenovnog jaza u očekivanjima između kupaca i prodavaca i jačanje tržišta problematičnih kredita 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Narodna banka Srbije ■ Ministarstvo finansija

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<ul style="list-style-type: none"> ■ Procene vrednosti su najčešće neadekvatne zbor neaktivnog tržišta nekretnina, nedovoljnog znanja procenitelja, gde primenjeni modeli nisu u skladu sa najboljom međunarodnom praksom za procenu vrednosti ■ Male banke i banke srednje veličine ne poseduju adekvatne istorijske podatke koji su potrebni kao osnov za procenu i obračun inputa za modele grupne ispravke vrednosti, tj. verovatnoća neizvršenja obaveza - „PD“, gubitak usled nastupanja statusa neizmirenja obaveza - „LGD“, period za identifikovanje gubitka - „LIP“ ■ Za pojedinačnu procenu ispravke vrednosti u skladu sa IAS 39, mnoge banke najčešće ne 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uočili smo potrebu za sveobuhvatnim okvirom i regulativom u oblasti procene vrednosti kolaterala; naše je razumevanje da Ministarstvo finansija trenutno radi na novom okviru kojim će se uspostaviti stroža pravila za licenciranje procenjivača, kao i unapređenje opšte prakse za procenu vrednosti ■ Naš predlog je izdavanje Smernica za formiranje ispravke vrednosti kredita, posebno za male banke i banke srednje veličine, u slučajevima kada su istorijski podaci neadekvatni da opravdaju parametre koji se koriste za grupne ispravke, ali takođe i za pojedinačne procene, budući da banke uglavnom ne poseduju adekvatne interne statističke podatke; takve smernice 		

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<p>poseduju dovoljno informacija o istorijskoj realizaciji kolaterala kojima mogu da se opravdaju diskonti primenjeni na kolateral, kao i periodi realizacije</p>	<p>bi predložile odgovarajući pristup kada je u pitanju obračun npr. PD, LGD, itd. indikatora, za svrhe grupnih ispravki, ali takođe i pristup kada su u pitanju diskonti za kolaterale i periodi realizacije; naše je razumevanje da NBS trenutno priprema takve smernice</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Priprema Vodiča za investitore u plasmane u Srbiji, koji bi pomogao investitorima da se upoznaju sa najrelevantnijom regulativom vezano za transakcije/poslovanje sa problematičnim kreditima, uključujući i praktična pitanja i prepreke, kao što je navedeno u studiji 		
<p>4.1 Sintetička ili direktna prodaja problematičnih kredita</p>			

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<ul style="list-style-type: none"> ■ Postojeća regulativa ne poznaje izričito sintetičke aranžmane prodaje NPL-a ■ Podučesnik se ne priznaje kao poverilac sa izlučnim pravom (npr. obezbeđeni poverilac) u slučaju stečaja postojećeg poverioca (u eventualnom aranžmanu sintetičke prodaje) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Relevantni organi treba eventualno da priznaju sintetičke aranžmane prodaje kao pojam u cilju izbegavanja svakog nesporazuma u smislu da li je takav pojam izvodljiv u kontekstu našeg zakonodavstva. ■ Izmene i dopune Zakona o stečaju kojim bi se dodelio status poverioca sa izlučnim pravom podučesniku u sintetičkom prenosu problematičnih kredita; takav tretman već postoji u srpskom pravnom sistemu u slučaju stečaja kastodi banaka 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Povećanje prostora i fleksibilnosti za različite oblike transakcija sa problematičnim kreditima kroz priznavanje i omogućavanje sintetičkih transakcija prodaje ■ Povećanje nivoa transakcija sa problematičnim kreditima 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Narodna banka Srbije ■ Ministarstvo pravde ■ Ministarstvo privrede
4.2 Prodaja problematičnih kredita i parnični postupak			
<ul style="list-style-type: none"> ■ Sticalac problematičnog kredita nema pravo da preuzme tekući spor, niti kao 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Izmene i dopune Zakona o parničnom postupku kojim se dodeljuje bezuslovno pravo novom 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pojednostavljenje upravljanja problematičnim plasmanima i 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ministarstvo pravde

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<p>tuženi niti kao tužitelj, osim ako za to nije data izričita saglasnost tužitelja ili tuženog</p> <ul style="list-style-type: none"> Postoji rizik da tekući spor može da utiče na željene olakšice na kapitalne zahteve i prestanak priznavanja kredita u knjigama prvobitnog poverioca (banke) 	<p>poveriocu (sticaocu problematičnog kredita) da preuzme sva prava prethodnog poverioca izdavanjem prostog obaveštenja sudu, bez dodatne saglasnosti druge ugovorne strane</p>	<p>unapređenje uslova za razvoj tržišta problematičnih kredita</p>	
<p>4.3 Prenos problematičnih kredita na strana pravna lica</p>			
<ul style="list-style-type: none"> Kredit zaključen između srpske banke i srpskog rezidentnog pravnog lica ne sme da se prenese na strano pravno lice Stranim investitorima je limitirana mogućnost plasiranja kredita srpskim 	<ul style="list-style-type: none"> Zakon o deviznom poslovanju treba izričito da dozvoli prodaju lokalnih problematičnih kredita stranim pravnim licima Specifične regulatorne zahteve u Srbiji za prekogranične transakcije koji su propisani Zakonom o deviznom poslovanju i 	<ul style="list-style-type: none"> Omogućavanje stranim investitorima da direktno otkupljuju problematične kredite, bez obaveze da se registruju kao lokalni subjekti, čime bi se povećala privlačnost tržišta i broj potencijalnih investitora 	<ul style="list-style-type: none"> Narodna banka Srbije Ministarstvo finansija

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<p>rezidentima budući da, u skladu sa Zakonom o deviznom poslovanju i NBS propisima, svi takvi prekogranični plasmani (kao i njihove izmene i dopune) moraju biti registrovani u NBS po potpisivanju; bez takve registracije, prekogranični plasmani su neizvodljivi, budući da sredstva ne mogu biti prenet u niti van Srbije po tom osnovu</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Rezidentni dužnik praktično može da onemogući promenu zajmodavca, budući da je njegova saradnja neophodna (i) prilikom zaključenja trosmernog ugovora ili izdavanja obavezne izjave, i (ii) prilikom popunjavanja NBS obrazaca za upis novog zajmodavca u registar 	<p>podzakonskim aktima treba reformisati tako da registrovanje kredita ili njegovih izmena ne mora da bude uslov za valjanost i izvodljivost kredita; umesto parafiranja svake pojedinačne prekogranične transakcije (i njenih izmena), obaveštenje upućeno NBS o transakciji treba da bude dovoljno</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Zakon o deviznom poslovanju i podzakonska akta ne treba da nameću zahtev da rezidentni dužnik treba da prihvati i učestvuje u izvršenju prodaje problematičnog kredita ■ Rezidenti treba da imaju mogućnost davanja obezbeđenja u korist stranog pravnog lica, bez uslova da strani dužnik bude zavisno 		

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<ul style="list-style-type: none"> Pravno lice rezident u Srbiji može da pruži prekogranična prava obezbeđenja nad svojom imovinom i/ili korporativne garancije kojim obezbeđuje obaveze samo prema nerezidentnim dužnicima koji su u većinskom vlasništvu takvog srpskog rezidenta davaoca obezbeđenja / garancije 	<p>društvo u većinskom vlasništvu srpskog rezidenta</p>		
4.4 Poreski aspekti transakcija sa problematičnim kreditima			
<ul style="list-style-type: none"> Sintetička prodaja problematičnih kredita nije posebno priznata Zakonom o PDV i Zakonom o porezu na dobit, što bi moglo da uzrokuje pogrešna tumačenja u praksi vezano za primenu različitih 	<ul style="list-style-type: none"> Naša preporuka je da se Zakon o PDV ili relevantna podzakonska akta izmene da bi se pojasnilo da je oslobađanje od PDV primenjivo kako na sintetičku tako i na direktnu prodaju potraživanja; sintetički prenos potraživanja u kome 	<ul style="list-style-type: none"> Omogućavanje fleksibilnih oblika prenosa problematičnih kredita i smanjenje poreskih izazova, čime bi se povećala atraktivnost tržišta problematičnih kredita za investitore. 	<ul style="list-style-type: none"> Ministarstvo finansija Poreska uprava

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<p>poreskih pravila od onih koja bi se primenila na direktnu prodaju</p>	<p>banka prenosi prava nad portfoliom problematičnih kredita takođe treba da bude oslobođeno od PDV</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Iz perspektive ZPDP smatramo da bi bilo odgovarajuće pojasniti u ZPDP ili u Pravilniku o sadržaju poreskog bilans da prenos suštinski svih koristi i rizika vezano za problematičan kredit treba tretirati kao prodaju potraživanja ■ Naša preporuka je da Pravilnik o obliku, sadržini i načinu vođenja evidencije o PDV takođe treba da propiše da delatnost naplate koju obavlja kupac potraživanja koji je stekao suštinski sve rizike i koristi od potraživanja putem sintetičkog prenosa ne treba da se tretira kao pružanje usluga bez naknade prenosiocu, uprkos činjenici da je 		

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
	<p>prenosilac zadržao sva zakonska prava</p>		
4.5 Računovodstveni aspekti			
<ul style="list-style-type: none"> ■ Analiza računovodstvenog prestanka priznavanja finansijskih sredstava prilikom prodaje, u skladu sa IFRS, od strane prodavaca, tj. banaka, često se pogrešno tumači u praksi od strane prodavaca i kupaca ■ Pravna forma (ugovori), obaveštenje NBS i zaključenje transakcije ne predstavljaju dovoljan dokaz o računovodstvenom prestanku priznavanja u skladu sa IFRS 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Postojana primena koncepta prestanka priznavanja i ispunjenje kriterijuma za prestanak priznavanja definisanih u IAS 39; treba eventualno razmotriti da budu propisani u izvesnom obliku od strane zakonodavca ■ Sve transakcije treba analizirati pojedinačno da bi se proverili kriterijumi za prestanak priznavanja; najvažniji je prenos rizika i koristi; u praksi, prestanak priznavanja se sprovodi kada su kriterijumi iz IFRS ispunjeni, tj. prenos rizika i koristi 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Izbegavanje praktičnih pitanja kada su u pitanju efekti na bilans stanja banaka, što bi eventualno povećalo spremnost banaka da prodaju problematične kredite 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Narodna banka Srbije

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
	<p>putem potpisivanja kupoprodajnog ugovora</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Zakonske obaveze kao što su obaveštenje NBS, potpisivanje kupoprodajnog ugovora, itd. ne treba da odrede vreme za prestanak priznavanja, već prenos suštinski svih rizika i koristi povezanih za problematičnim kreditima sa prodavca na kupca, u skladu sa kriterijumima iz IFRS 		
5.1 Prenos sredstava obezbeđenja (kolateralna)			
<ul style="list-style-type: none"> ■ Preregistrovanje hipoteke u ime novog poverioca (sticaooca problematičnog kredita) zahteva izuzetno puno 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Da bi se izbeglo da žalba osnovnog dužnika značajno odlaže registrovanje obezbeđenja za sticaooca, samom žalbom ne treba da se obustavi 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Povećanje sigurnosti sticaooca problematičnog kredita vezano za izvršivost kolateralna koji je povezan sa problematičnim kreditom 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ministarstvo pravde ■ Ministarstvo građevinarstva,

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<p>vremena zbog neefikasnosti katastra</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Osnovni dužnik (zajmoprimac) može da osujeti postupak preregistracije podnošenjem žalbe (čak i beznačajne) drugostepenom sudu protiv takve registracije; zbog nedostatka zaposlenih u drugostepenim organima, kompletiranje preregistracije može da traje nekoliko godina; to značajno utiče na investitorovu procenu portfolija problematičnih kredita (uključujući i cenu) ■ Svaka izmena ugovora o obezbeđenju kojim se menjanju bitni elementi zaloge / hipoteke bi uticala na prioritet / rangiranje takve zaloge / hipoteke, tj. smatralo bi se 	<p>preregistrovanje i upis sredstava obezbeđenja u korist sticaoca</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Zakon o založnom pravu na pokretnim stvarima upisanim u registar i Zakon o hipoteci treba izričito da definišu da promena obezbeđenog poverioca u Registru zaloge / Katastru nepokretnosti ne mogu da uzrokuju gubitak prvobitno utvrđenog prioriteta odnosno prava obezbeđenja 		<p>saobraćaja i infrastrukture</p>

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<p>novom zalogom / hipotekom i stoga bi imalo prioritet od datuma upisa te promene u Registar zaloga / Katastar nepokretnosti (i prema tome drugi rok za ulaganje žalbe), sa nižim rangiranjem od zaloga / hipoteka koji su registrovani pre promene. U praksi nije ustaljeno koji elementi zaloge / hipoteke treba smatrati bitnim elementima.</p>			
<p>5.2 Unos svežeg novca</p>			
<ul style="list-style-type: none"> ■ Praktična pitanja se nameću u implementaciji UPPR-ova i generalno u restrukturiranjima, gde se kao važna nepogodnost nameće pitanje nedostatka novog finansiranja za nastavak 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Obezbeđivanje mogućnosti za prioritetni status svežeg novca u UPPR / restrukturiranju sudskim putem bi stimulisalo investitore da obezbede svež novac sa 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Obezbeđivanje opstanka dužnika problematičnog kredita zahvaljujući injekciji svežeg novca, čime se stimulišu investitori zainteresovani za otkup složenih problematičnih 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ministarstvo pravde ■ Ministarstvo privrede

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<p>poslovanja društava u teškoćama i za podršku mera restrukturiranja</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Pružaoци svežeg novca su trenutno samo zaštićeni u slučaju stečaja. Naime, krediti koje uzima stečajni upravnik po otvaranju stečajnog postupka se tretiraju kao obaveze stečajne mase i imaju prioritet u raspodeli stečajne mase, sa višim rangom od obaveza prema zaposlenima i poreskih obaveza, kao i drugih stečajnih poverilaca (prioritet svežeg novca). Takav prioritet svežeg novca / najviši prioritet nije zagarantovan UPPR-om / reorganizacijom; on zahteva glasanje proste većine za svaku klasu poverilaca ■ Plasiranje svežeg novca od strane povezanih pravnih lica bi 	<p>glavnim prioritetom u odnosu na postojeće poverioce</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Izmene Zakona o stečaju koje bi jasno naglasile mogućnost da se pružaoци svežeg novca dodeljuje glavni prioritet pod određenim uslovima, npr. glasovi određenog procenta poverilaca ili ukupna izloženost (izbeći glasanje po pojedinačnim klasama) ■ Takođe treba posebno pojasniti u Zakonu o stečaju da u slučaju neuspeha UPPR-a / restrukturiranja sudskim putem, taj status glavnog prioriteta bi se zadržao tako što bi se kvalifikovao kao obaveza stečajne mase 	<p>kredita u restrukturiranju / stečaju</p>	

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<p>se izvršilo u skladu sa pravilima klasifikacije po klasama poverilaca, tj. poverilac pravno lice (koji nije banka) može da se klasifikuje u nedavno uvedenu četvrtu (i poslednju) klasu prioriteta za namirenje u stečajnom postupku</p>			
<p>5.3 Pitanje transakcija sa povezanim pravnim licima kod dužnika u restrukturiranju / stečaju</p>			
<ul style="list-style-type: none"> ■ Sistematično korišćenje transakcija sa povezanim pravnim licima i gubitak vrednosti za poverioce kod velikih složenih problematičnih kredita, čime se destimulišu investitori da investiraju u takve problematične kredite; smatramo da je ovo pitanje otežano postojanjem centralizovanog 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Razmotriti ukidanje / izmenu centralizovanog mehanizma blokade računa; takav mehanizam nije opšte prepoznat u uporednoj praksi; naša procena i iskustvo je da ovaj mehanizam u praksi deluje negativno. ■ Postojeći propisi koji regulišu krivična dela vezano za poslove 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Sprečavanje isisavanja vrednosti kod velikih problematičnih kredita, čime bi se stimulisali investitori da otkupe složene problematične kredite u restrukturiranju / stečajnom postupku 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ministarstvo pravde ■ Ministarstvo privrede ■ Narodna banka Srbije

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<p>mehanizma blokade računa koji stimuliše dužnike da preusmeravaju novčane tokove kao i zloupotrebu od strane povezanih lica</p>	<p>sa povezanim pravnim licima i isisavanje vrednosti se moraju strogo primeniti u praksi</p>		
<p>5.4 Restrukturiranje grupe povezanih dužnika</p>			
<ul style="list-style-type: none"> ■ Zakonom o stečaju je regulisan sudski postupak reorganizacije / UPPR-a dužnika kao pojedinačnog društva, a ne kao dela grupe povezanih društava, čime se pokreću mnoga praktična pitanja vezano za rešenja velikih složenih problematičnih kredita. Dakle, za reorganizaciju / UPPR svakog pojedinačnog člana grupe pokreće se poseban postupak i ako se odnosni članovi grupe 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Razmotriti izmene i dopune Zakona o stečaju sa ciljem i na način da se izričito regulišu i dozvole zajedničke (konsolidovane) reorganizaciju / UPPR-ovi čime će se omogućiti da se reorganizacija celokupne grupacije društava sprovede u okviru jedinstvenog postupka u istom sudu, i pred istim sudijom. Takvim zajedničkim UPPR-om se ne prenebregava odvojena pravna ličnost svakog člana grupe, zato što 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Omogućavanje efikasnog usvajanja plana restrukturiranja za veliku grupu problematičnih kredita na taj način stimuliše investitore u problematične plasmane da otkupe složene problematične kredite u restrukturiranju / stečajnom postupku 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ministarstvo pravde ■ Ministarstvo privrede

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
nalaze na različitim lokacijama, različiti sudovi su nadležni, sa imenovanjem različitih sudija	poverioci svakog pojedinačnog društva imaju zasebna prava glasa		
5.5 Usvajanje plana reorganizacije			
<ul style="list-style-type: none"> ■ Plan reorganizacije / UPPR samo može da se odobri ako svaka klasa poverilaca glasa za njegovo usvajanje; klasa poverilaca odobrava plan glasanjem od strane više od 50% poverilaca (obična većina) od ukupnih potraživanja poverilaca u toj klasi; To znači da samo jedna klasa nesaglasnih poverilaca (nezavisno od veličine) može da spreči usvajanje plana reorganizacije / UPPR-a, čak i 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Treba razmotriti izmene i dopune Zakona o stečaju, nakon zadovoljavajuće provere i kontrole, kojim bi se omogućilo usvajanje plana reorganizacije / UPPR-a čak i u slučaju nesaglasnosti jedne ili više klasa poverilaca (tzv. „mehanizam prinude“), na primer: 1) poverioci koji imaju 2/3 od ukupnih potraživanja su glasali za plan reorganizacije / UPPR, nezavisno od njihove podele po klasama; i 2) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Omogućavanje efikasnog usvajanja plana restrukturiranja za veliku grupu problematičnih kredita čime se stimulišu investitori u problematične plasmane da otkupe složene problematične kredite u restrukturiranju / stečajnom postupku 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ministarstvo pravde ■ Ministarstvo privrede

Ključne prepreke	Preporuke	Očekivane koristi	Nadležan organ
<p>ako sve ostale klase poverilaca podržavaju reorganizaciju / UPPR</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Praktična pitanja vezano za implementaciju Zakona o stečaju uzrokovana tehničkim i ljudskim kapacitetima i iskustvom sudova koji se bave stečajnim postupcima/UPPR-ovima ■ Praktična pitanja vezana za konverziju dugovanja u kapital kod problematičnih kredita u restrukturiranju koja se pojavljuju u praksi (npr. nesaglasnost akcionara), čime se sprečava efektivno restrukturiranje i destimulišu investitori od investiranja u velike složene problematične kredite 	<p>nesaglasnoj klasi poverilaca neće biti nepošteno naneta šteta</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Na dalje, za svrhe efikasnije implementacije pravila stečaja u praksi, razmotriti preporuku da specijalna odeljenja u privrednim sudovima se isključivo i posebno zadužuju za stečajne postupke / UPPR-ove ■ Treba uzeti u obzir izmene Zakona o stečaju kojim bi se jasno propisalo da ako poverioci usvoje konverziju duga u kapital kao meru UPPR-a, akcionari ne mogu imati pravo da zahtevaju davanje dodatnog odobrenja na takvu konverziju duga u kapital. 		

2 Uvod

2.1 Svrha Studije

Visok nivo problematičnih kredita u Srbiji koji i dalje raste postao je izvor sistemskog rizika u privredi ove zemlje. Vlada Srbije (u nastavku: "VS") prepoznala je potrebu za raščišćavanjem bilansne aktive u bankarskom sektoru kako bi se pružio podsticaj za nove kreditne aktivnosti i podrška privredi u ostvarivanju stopa održivog rasta.

Stoga je Vlada usvojila strategiju za rešavanje pitanja problematičnih kredita, koja ima za cilj pružanje podsticaja i otklanjanje utvrđenih prepreka u sistemu koje sprečavaju pravovremeno rešavanje problematičnih kredita i ustanovljavanje sistema koji će sprečiti nagomilavanje problematičnih kredita do nivoa koji bi mogao da ima materijalni negativni uticaj na kreditnu aktivnost i privredni rast. Ova strategija i rešenja u njoj su tržišno usmerene.

Jedna od ključnih oblasti i ciljeva koji su u strategiji prepoznati jeste procena svih prepreka za prodaju problematičnih kredita. Kao deo ove inicijative, EBRD je pružila tehničku podršku i angažovala KPMG u Srbiji, zajedno sa advokatskom kancelarijom Moravčević, Vojinović i partneri u saradnji sa društvom Schoenherr, da analiziraju prepreke za prodaju problematičnih kredita u Srbiji, sa regulatorne, poreske, računovodstvene i komercijalne, tj., praktične tačke gledišta i da pruže preporuke koje bi u idealnom slučaju vodile uklanjanju najvažnijih uočenih prepreka.

Radeći na ovom zadatku, sproveli smo sledeće aktivnosti:

- organizovali smo nekoliko sastanaka sa nekim od ključnih zainteresovanih strana: Nacionalnom Bankom Srbije, Ministarstvom finansija, Ministarstvom pravde;
- izvršili pregled odgovarajućih zakona i podzakonskih akata od značaja za datu temu, ali smo takođe usmerili pažnju na stavke utvrđene u dostavljenom obimu našeg angažovanja prema sugestijama EBRD-a i Radne grupe;
- analizirali smo određena rešenja usvojena u drugim zemljama koja smatramo primenjivim i razgovarali smo o ključnim temama iz ove studije sa kolegama iz naše međunarodne mreže kako bismo razumeli mogućnosti za primenu njihovih rešenja (uglavnom iz Rumunije, Bugarske, bivših jugoslovenskih republika, Austrije i drugih centralno i istočno evropskih zemalja);
- pregledali smo postojeće studije i materijale sa sličnom tematikom iz drugih zemalja;

- oslanjali smo se na praktična iskustva koja smo stekli radeći na relevantnim projektima sa lokalnim bankama i investitorima zainteresovanim za Srbiju, uključujući i za poslove sa problematičnim kreditima na kojima smo pružali pomoć kupcima ili prodavcima kredita.

2.2 Sadržaj i struktura Studije

U Studiji smo sledili hronološki red tipičnog posla prodaje problematičnog kredita. Studija se stoga bavi analizom prepreka sa kojima se suočavaju ili sa kojima se potencijalno mogu suočiti, i prodavci, i kupci tokom faza koje **prethode prodaji, faze prodaje i faze posle prodaje**, zbog kojih se prodavci i-ili kupci odlučuju da se ipak ne angažuju u transakciji prodaje i kupovine problematičnih kredita. Prepreke koje smo analizirali su između ostalog i pitanja koja se odnose na poreze, pravno i regulatorno okruženje, računovodstvena pitanja, komercijalna pitanja i sve druge praktične prepreke u tom smislu.

Ključne oblasti na koje je usmerena pažnja u ovoj studiji su sledeće:

- analiza postojećih regulatornih prepreka za prodaju problematičnih kredita, pri čemu smo pažnju usmerili na različit tretman različitih vrsta zajmova (npr., za stanovništvo, za privredu);
- potencijalne razlike između kredita u inostranoj i domaćoj valuti;
- ugovorno pravo, uključujući Zakon o obligacionim odnosima i zakone koje regulišu oblast zaštite potrošača, koji mogu da imaju uticaja na odnos između prodavca i kupca zajma;
- trenutno postojeće pravne strukture za prodaju (široko definisanih) problematičnih kredita i koje bi strukture trebalo uvesti u odnosu na međunarodnu dobru praksu - ustupanje, prenos, itd.;
- svojinska prava nad imovinom pri obezbeđenju kredita: pitanja koja se odnose na prenos hipoteka, zalogu nad akcijama i vlasništva nad imovinom u vezi sa prodajom problematičnih kredita, uključujući pitanja koja se odnose na javne registre (kao npr., katastar zemljišta, Registar založnog prava, Centralni registar depa hartija od vrednosti);
- parnični postupak: relevantnost parničnih postupaka, izvršnih postupaka, stečajnih postupaka ili drugih postupaka od značaja koji su u toku pred sudovima i državnim organima, za prodaju problematičnih kredita;
- pravni propisi o zaštiti podataka o ličnosti, uključujući tu, između ostalog, i pravne propise koji se odnose na prava potrošača;
- poreski tretman prodaje problematičnih kredita, sa posebnim naglaskom na podsticajne mere i mere sa suprotnim dejstvom koje poreski tretman ima na prodaju problematičnih kredita;
- računovodstvena pitanja, uključujući rezervisanja za ispravku vrednosti kredita;
- prepreke sa kojima se suočavaju inostrani subjekti (Zakon o devizom poslovanju), kao i sve sa tim povezane karakteristike oporezivanja;

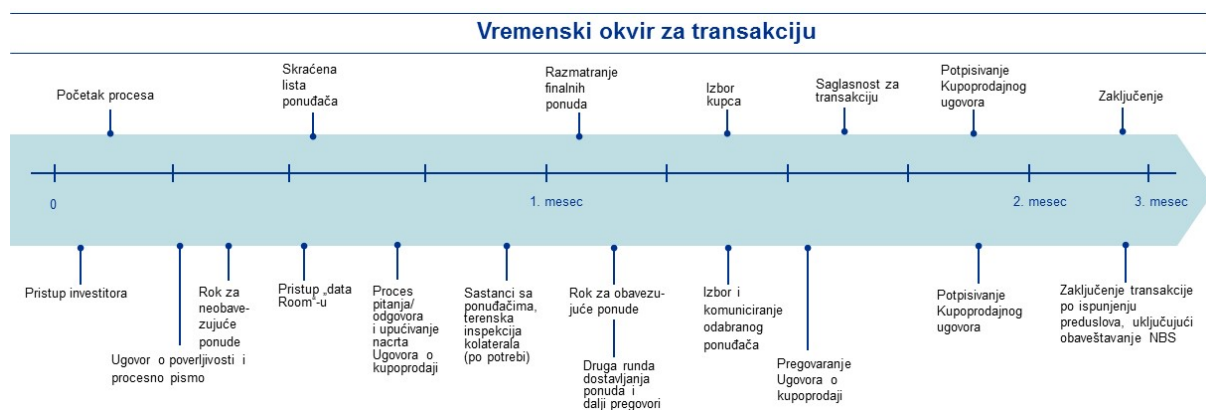
- pregled prepreka i okvira za investitore i za unos svežeg novog kapitala (kreditni/akcijski kapital) u društva u krizi;
- osnovni uvid u karakteristike koje bi banke, kao glavni nosioci, pa tako i potencijalni prodavci problematičnih kredita, mogle da razmatraju iz perspektive poslovanja i u odnosu na postojeći regulatorni okvir u Srbiji.

2.3 Tipična transakcija prodaje problematičnog kredita

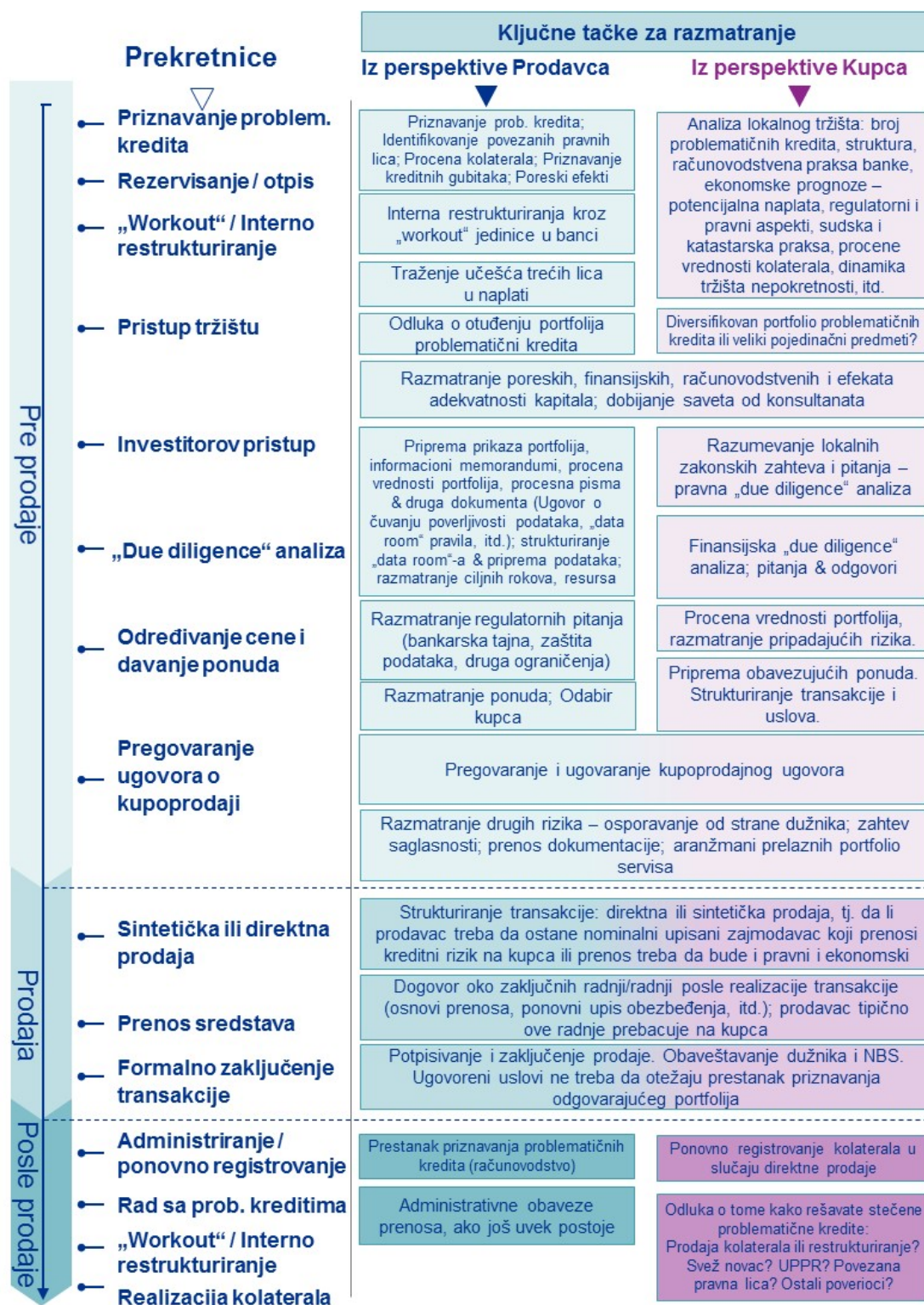
Na osnovu našeg iskustva, uspešna transakcija sa problematičnim kreditom treba da bude sprovedena kroz jednostavan i efikasan proces koji obuhvata nekoliko tokova rada na realizaciji transakcije, kao što su *due diligence* analiza kreditnog portfelja, sastanak na kome se postavljaju pitanja i pružaju odgovori od značaja za transakciju i priprema ugovora o kupoprodaji, koji svi teku paralelno.

Efikasnost u realizaciji same transakcije zavisi od spremnosti banaka za ovaj proces i od kvaliteta raspoloživih informacija. Neophodan preduslov za uspešnu i efikasnu realizaciju transakcije je da banke imaju odlične i sveobuhvatno pripremljene podatke i pripremljeni centar podataka koji sadrži sve neophodne dokumente i informacije od značaja za investitora.

Ukoliko su prethodno navedeni razlozi ispunjeni, obično je potrebno najviše tri meseca da se ceo proces kupoprodaje problematičnih kredita završi, potpisivanjem ugovora o kupoprodaji i zaključenjem celokupne transakcije u narednom mesecu.

U nastavku je dat primer uobičajene transakcije kupoprodaje problematičnog kredita kod koga banka (u nastavku: „prodavac“) želi da izvrši prenos odabranog portfelja problematičnog kredita –koji se sastoji od kreditnih potraživanja, za koja nisu ili jesu pružena različita sredstva obezbeđenja u skladu sa zakonima Republike Srbije i koja su u različitim fazama *work-out* ciklusa (od faze u kojoj proizvode gotovinski tok, pa sve do faze nelikvidnosti) (u nastavku: „prodaja portfelja“). Ovaj proces obuhvata sledeće faze:

3 Faza postupka pre prodaje

3.1 Postojeći regulatorni okvir koji uređuje prenosivost problematičnih kredita

3.1.1 Prenosivost različitih vrsta kredita

U postojećem regulatornom okviru različito se tretiraju različite vrste zajmova za privredu i stanovništvo u pogledu prenosivosti problematičnih kredita.

U članu 42. a) Odluke o upravljanju rizicima banke i članu 39. Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga, propisano je da banka:

- može da ustupa potraživanja iz urednih kredita isplaćenih svim vrstama klijenata (npr. krediti privredi ili stanovništvu) samo drugoj banci;
- može da ustupa potraživanja iz problematičnih kredita datih klijentu koji je privredno društvo, preduzetnik i poljoprivrednik, i drugoj banci i drugom pravnom licu (kao što su, npr., entitet posebne namene, preduzeće specijalizovano za upravljanje aktivom);
- može da ustupa potraživanja iz bilo kog kredita (to jest, bez obzira na to da li se radi o urednom ili o problematičnom kreditu) datog klijentu koji je fizičko lice, odnosno *fizičkom licu – korisniku finansijskih usluga* isključivo drugoj banci. U tom slučaju, dužnik koji je fizičko lice zadržava sva ugovorena prava u odnosu sa bankom sticaocem prava koja je imao i prema banci koja je prvobitni poverilac, uključujući pravo isticanja prigovora, a banka sticalac prava ne može da dovede korisnika u nepovoljniji položaj od položaja koji bi imao da to potraživanje nije ustupljeno i korisnik zbog toga ne može biti izložen dodatnim troškovima kao rezultat ustupanja.

Član 42a. Odluke o upravljanju rizicima banke. U skladu sa izmenama i dopunama Odluke o upravljanju rizicima banke (koje se primenjuju od 1. decembra 2013. godine), banka mora prethodno da obavesti Narodu banku Srbije o prenosu portfolija problematičnih kredita. Pre donošenja odluke o planiranom ustupanju, banka je dužna da izvrši procenu (u nastavku: „procena“) uticaja ustupanja na:

- aktivu ponderisanu kreditnim rizikom, rezerve za procenjene gubitke i pokazatelj adekvatnosti kapitala banke;
- iznos i strukturu problematičnog kredita;
- troškove i finansijski rezultat;
- profil rizika.

Osim toga, umesto prethodno važeće obaveze banaka da o nameravanom ustupanju obaveste NBS najkasnije pet dana unapred, počev od 1. decembra 2013. godine uveden je zahtev da banke **najkasnije 30 dana unapred obavestavaju NBS** o nameravanom ustupanju¹. Banka je dužna da uz to obaveštenje NBS dostavi, između ostalog, i sledeće dokumente:

- odluku organa upravljanja banke o ustupanju;
- osnovne podatke o licu kome banka namerava da ustupi potraživanja (poslovno ime, sedište i matični broj lica, kao i podatke o vlasničkoj strukturi i članovima organa upravljanja), s naznakom da li je reč o licu povezanom s bankom;
- rezultate procene;
- nacrt ugovora o ustupanju s datumom planiranog zaključenja, odnosno izvršenja tog ugovora²;
- podatke o bruto knjigovodstvenoj vrednosti potraživanja koje se ustupa i o iznosu ispravke vrednosti tog potraživanja;
- podatke o tome da li se ustupanje vrši uz naknadu, podatke o vrednosti ove naknade u apsolutnom iznosu, odnosno procentualno od vrednosti potraživanja koje se ustupa umanjene za ispravku vrednosti, kao i podatke o tome da li banka posredno ili neposredno obezbeđuje sredstva koja se koriste za plaćanje te naknade.

Konačno, banka je takođe dužna da *ex-post* obavesti NBS o izvršenom ustupanju najkasnije pet dana od dana ustupanja.

Stoga, navedeni akti predstavljaju prepreku za funkcionisanje tržišta problematičnih kredita u sledećem:

- prema odredbama Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga, banka ne može da ustupa svoja potraživanja (ni iz urednih, ni iz problematičnih kredita) od fizičkih lica nijednom pravnom licu koje nije banka;
- prethodno obaveštenje koje se dostavlja NBS najkasnije 30 dana unapred i zahtev da se pripremi i NBS dostavi procena i razni drugi dokumenti komplikuje proces prodaje problematičnih kredita, a dodatno predstavlja opterećenje i u logističkom smislu, i u pogledu troškova;
- banke ponekad primenjuju pristup „dužničke grupe“ sa namerom da prenesu celokupnu izloženost kreditnom riziku od određene korporativne grupe. Ukoliko određeni članovi grupe uredno izmiruju

¹ Izuzetno, u slučaju hitnosti, kada je ustupanje potraživanja neophodno radi poboljšanja finansijskog položaja banke, banka može da zatraži odobrenje od NBS da joj obaveštenje i zahtevanu dokumentaciju dostavi i u roku kraćem od 30 dana, ali ne kasnije od pet radnih dana pre zaključenja ugovora o ustupanju potraživanja.

² Ukoliko banka izmeni planirani datum zaključenja i-ili izvršenja ugovora po dostavljanju obaveštenja Narodnoj banci Srbije, dužna je da bez odlaganja o takvoj izmeni obavesti Narodnu banku Srbije.

svoje obaveze, krediti odobreni tim entitetima ne mogu da budu uključeni u dati portfolio (zajedno sa problematičnim kreditima) koje banka namerava da proda.

Liberalizacija tržišta kredita stanovništvu

Liberalizacija tržišta kredita stanovništvu može da se ostvari u dva pravca – potpuna liberalizacija, tj. dozvoljavanje prodaje kredita stanovništvu institucijama izvan finansijskog sektora ili dozvoljavanje prenosa kredita na finansijske institucije koje nisu banke i koje nisu strogo regulisane od strane nadzornog tela (tj. niže obaveze kapitala, niže ili nepostojeće obaveze adekvatnosti kapitala, itd.).

Međutim, ovo poslednje podrazumeva postojanje različitih finansijskih institucija u finansijskom sektoru. Uspešni primeri rešavanja problematičnih kredita se mogu videti u Austriji i Nemačkoj, gde su problematični krediti stanovništvu ostali u okviru finansijskog sektora, ali sa institucijama koje nisu strogo regulisane od strane nadzornog tela za banke kao što je to slučaj sa bankama.

Sasvim suprotno, kao što je dalje objašnjeno, rešavanje problematičnih kredita u Rumuniji je bilo inspirisano odlukom da se dozvoli neregulisanim pravnim subjektima da otkupljuju problematične kredite stanovništvu, što se ispostavilo kao prvi korak u nečemu što je danas uspešan prime u regionu.

Liberalizacija tržišta problematičnih kredita stanovništvu predstavlja posebno važan prvi korak u povećanju aktivnosti tržišta problematičnih kredita zbog toga što se, na osnovu uporedivih iskustava iz drugih sudskih nadležnosti, očekuje da će investitori prvo testirati tržište tako što će kupovati manje neobezbeđene portfelje kredita stanovništvu pre nego što se odluče da investiraju u veće, mnogo složenije portfelje kredita privredi.

Na primer, u periodu od 2009. do 2012. godine, tržište problematičnih kredita u Rumuniji bilo je ograničeno na manje poslove u vezi sa neobezbeđenim kreditima stanovništvu, što je bio prvi korak da se investitori upoznaju sa sudskim sistemom i povezanim rizicima. Posle ovog početnog koraka, počev od sredine 2013. godine, na rumunskom tržištu se razvio i trend opštije konsolidacije i počela je prodaja većih obezbeđenih i obezbeđenih problematičnih kredita privredi. Rumunsko tržište problematičnih kredita počelo je da se konsoliduje tek pošto je obezbeđeno stabilno i kontinuirano odvijanje transakcija sa manjim problematičnim kreditima kao prvi korak.

Bez obzira na to da li je dužnik sa problematičnim kreditom građanin ili privredni entitet, uklonjeni su zahtevi u pogledu licenci u vezi sa kreditima koji se kvalifikuju kao „gubitak“ i sa njima povezanim potraživanjima (tj., problematičnim kreditima), koje se mogu dodeliti neregulisanim entitetima (sa izuzetkom određenih specifičnih vrsta problematičnih kredita obezbeđenih hipotekom koji su regulisani kroz *lex specialis* za posebnu vrstu finansiranja nepokretnosti i kredita stanovništvu obezbeđenih hipotekom koje je subvencionisala Vlada u okviru programa „Prvi dom“ ili „Prima casa“ na rumunskom. U svakom slučaju, sticalac potraživanja iz kredita može da servisira i da vrši naplatu

stečenih potraživanja sam ili preko imenovanog agenta, pošto u Rumuniji ne postoje zahtevi u pogledu licenciranja lica koja vrše servisiranje i naplatu duga.

Sličan pristup treba slediti i u Srbiji. Kao prvi korak, tržište problematičnih kredita stanovništvu treba otvoriti za sve vrste investitora, pošto se očekuje da će to u početnom periodu da podstakne ukupno funkcionisanje sekundarnog tržišta dugova. Kasnije, u okviru drugog koraka, kada ovo tržište počne da funkcioniše, mogli bi se razmotriti načini za rešavanje eventualnih slučajeva odstupanja od strožijih pravnih propisa, na primer propisivanjem da hipotekarni problematični krediti stanovništvu mogu da budu preneti isključivo na regulisane entitete kao što su društva za faktoring, finansijski lizing, osiguravajuća društva, itd. Dodatni argumenti za to da se dozvoli prenos problematičnih kredita stanovništvu entitetima koji ne pripadaju bankarskom sektoru su sledeći:

- banke uopšteno govoreći imaju prilično konzervativne politike o rezervisanju za gubitke od kredita u vezi sa problematičnim kreditima stanovništvu, posebno u slučaju kredita za koje nisu pružena sredstva obezbeđenja, što čini da, prema našem iskustvu sa drugih tržišta, cenovni jaz u očekivanjima između potencijalnih prodavaca i kupaca u ovom slučaju bude niži i lakši za pregovore (za razliku od npr. obezbeđenih korporativnih kredita gde je cenovni jaz uobičajeni veći i teži za pregovoranje);

- banke u načelu imaju veoma birokratski i pravno orijentisan pristup kada se radi o naplati dospelih a neotplaćenih kredita, koji je u postojećem okruženju obično nedelotvoran, dugotrajan i skup, za razliku od pristupa koje primenjuju agencije koje se profesionalno bave naplatom dugova ili preduzeća za upravljanje aktivom, koji pak primenjuju prilično praktičan pristup i koji obično izbegavaju sudske postupke i koji se umesto toga usmeravaju na direktno poravnanje sa korisnicima kredita, pri čemu pokazuju više kapaciteta i veću fleksibilnost. Zbog toga bi prenos dugova stanovništva izvan bankarskog sektora na profesionalne naplatioce dugova trebalo da ima šire pozitivne efekte: oslobađanje sudova od određenog broja povezanih postupaka koje su pokrenule banke i smanjenje ukupnih pravnih troškova; oslobađanje kapaciteta banaka koji se koriste za naplatu dugova i sprovođenje *work-out* postupka kako bi oni mogli da usmere kapacitete na praćenje i na angažovanje trećih lica koja će slati opomene dužnicima (*soft-collection*) i na veće, složene slučajeve problematičnih kredita; sami potrošači mogu da imaju koristi od fleksibilnih direktnih pregovora o poravnanju sa naplatiocima duga, umesto da učestvuju u dugotrajnim i skupim pravnim postupcima sa bankama.

Postoji nekoliko uglednih entiteta specijalizovanih za naplatu dugova od stanovništva koji već postoje na ovom tržištu (i koji imaju praktično iskustvo iz perioda pre usvajanja Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga), tako da se očekuje da će do realizacije prve transakcije prodaje problematičnog kredita doći odmah, ukoliko ovaj zakon bude izmenjen.

Razmatranja o zaštiti korisnika finansijskih usluga

Prihvatao da je ključno osnovno obrazloženje za uvođenje zabrane prenosa problematičnih kredita vezanih za fizička lice izvan bankarskog sektora bio da se spreči rizik nedozvoljenog ponašanja od strane „nereguliranih entiteta“ (entiteta izvan nadzorne nadležnosti Narodne banke Srbije) prema pojedinačnim zajmoprimcima.

Prema OECD-ovom izveštaju „*Delotvorni pristupi podršci sprovođenja preostalih načela G20/OECD na visokom nivou o zaštiti korisnika finansijskih usluga*“, postoje dva najvažnija rešenja u vezi sa sprečavanjem tih rizika u jurisdikcijama u kojima se određeni proizvodi i usluge pružaju izvan izvornog sektora – industrije za te proizvode i usluge (npr., za finansijske usluge koje pružaju neregulirani nefinansijski entiteti):

- (a) prenos uloga i odgovornosti među regulatorima ili supervizorima može se izvršiti u skladu sa funkcionalnim, umesto u skladu sa tržišnim pristupom ili pristupom orijentisanim na proizvod. U takvim slučajevima, samo jedna agencija za zaštitu potrošača odgovorna je za pitanja vezana za zaštitu korisnika finansijskih usluga (kao na primer u Rumuniji). Ovaj pristup može da olakša razvoj ukupnog regulisanja ponašanja učesnika na tržištu ili njihov nadzor u različitim sektorima, kojim se rešavaju pitanja praznina i preklapanja, i unapređuje koordinacija rizika koji se tek javljaju i izazova vezanih za potrošače u različitim sektorima i kada je to potrebno, kao i koordinacija sa nadležnim organima u cilju rešavanja pitanja vezanih za zaštitu potrošača u različitim sektorima.
- (b) izdavanje dozvola i-ili registracija relevantnih pružalaca usluga u okviru pojedinačnih vrsta reguliranih društava (u ovom datom slučaju, npr., preduzeća specijalizovanih za upravljanje aktivom, agencija za naplatu dugovanja, institucija koje pružaju male kredite, itd.) i nadzor nad njihovim radom, kako bi se pomoglo u ublažavanju rizika od prevare od strane nereguliranih/neregistrovanih entiteta ili entiteta koji posluju bez nadzora.

Efektivan sistem zaštite potrošača treba da zaštiti sve potrošače od nedozvoljenog ponašanja trgovaca, bez obzira na to kojoj privrednoj, uslužnoj ili proizvodnoj delatnosti pripadaju.

3.1.2 Ostala pravna razmatranja – ugovaranje

Poslovi sa problematičnim kreditima obuhvaćeni su i odredbama Zakona o obligacionim odnosima („Službeni glasnik SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89; „Službeni glasnik SRJ“, br. 31/93, 22/99, 23/99, 35/99 i 44/99) na sledeći način:

- **član 436. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima** – Poverilac (to jest, nosilac prava, cedent) može, zaključivanjem ugovora sa trećim licem (odnosno sticaocem prava, cesionarom), da prenese svoje potraživanje na sticaoca prava, pod uslovom da (i) prenos potraživanja nije zabranjen zakonom, i (ii) da je potraživanje po svojoj prirodi takvo da se može prenositi (*intuitu personae*);
- **član 436. stav 2. Zakona o obligacionim odnosima** – Ugovor o ustupanju potraživanja nema dejstvo na dužnika osnovnog potraživanja ako su i dužnik i sticalac prava ugovorili da nosilac prava ne može da prenese potraživanje na treće lice ili da ne može da prenese potraživanje na treće lice bez dužnikovog pristanka;
- **član 437. Zakona o obligacionim odnosima** – Sporedna prava (kao što su pravo prvenstvene naplate, hipoteka, zaloga, prava na osnovu ugovora sa jemcem, prava na kamatu, likvidaciju štete i slična prava) prelaze na sticaoca prava sa potraživanjem. Ipak, ustupilac prava može da preda založenu stvar sticaocu prava samo ako zalagodavac pristane na tu predaju, inače ona ostaje kod ustupioca da je čuva za račun sticaoca prava;
- **član 438. Zakona o obligacionim odnosima** – Za prenos potraživanja nije potreban pristanak osnovnog dužnika, ali je ustupilac dužan da obavesti osnovnog dužnika o izvršenom ustupanju potraživanja. Ispunjenje prenetog potraživanja izvršeno ustupiocu pre obaveštenja o ustupanju punovažno je i oslobađa osnovnog dužnika obaveze, pod uslovom da nije znao za ustupanje, inače se obaveza ne smatra ispunjenom i dužnik je dužan da ispuni obavezu prema sticaocu prava.
- **Član 400. Zakona o obligacionim odnosima** – Odredba ugovora kojom se predviđa da će na dospelu kamatu, ukoliko nije plaćena, obračunavati kamata (kamata na kamatu) je ništava. Međutim, ova zabrana ne primenjuje se na kreditno poslovanje banaka i drugih bankarskih organizacija, na primer lizing kompanija.

Navedene odredbe predstavljaju prepreku za tržište problematičnih kredita u sledećem:

- **Obim ustupanja** – Član 436. stav 1. predviđa isključivo ustupanje potraživanja, dok je prenos ugovorne obaveze, odnosno *ustupanje ugovora* regulisano drugim odredbama Zakona o obligacionim odnosima (čl. 145. do 147.). Strogo gledano, osim glavne obaveze banke prema ugovoru o kreditu (obaveze da da novac u zajam), banka takođe prema dužniku ima i određene prateće obaveze, uglavnom administrativne prirode (kao npr, da pruži obračune kamate, da pripremi i obradi informacije u vezi sa zaduženošću, itd.). U praksi, pomenute obaveze banke koje su tehničke i administrativne prirode mogu da predstavljaju problem u slučaju ustupanja potraživanja, pošto ustupilac (banka), po ustupanju, ne bi u potpunosti izašla iz odnosa sa zajmoprimcem kome je dala novac na zajam, zbog čega je neophodno da ona i dalje bude

uključena i da se međusobno regulišu odnosi pružanja usluga između sticaoca prava i ustupioaca nosioca prava tako da sadrži odredbu o administrativnim i tehničkim uslugama;

- **Klauzula o neustupanju** – Ustupanje problematičnog kredita nema dejstvo na osnovnog dužnika ukoliko su dužnik i ustupilac-nosilac prava ugovorili da ustupilac nema pravo da ustupa problematični kredit ili da može da ga ustupa isključivo uz pristanak dužnika (pod uslovom da dužnik ne da pristanak na ustupanje). Stoga klauzule o neustupanju mogu praktično da spreče važeće ustupanje problematičnih kredita. Zaista je veoma retko da bankarski krediti sadrže klauzulu kojom se zabranjuje da zajmodavac (banka) ustupa svoja potraživanja. U slučaju nekih veoma velikih kredita međutim, sa zajmoprimcima sa pozitivnim investicionim razredom, ovo jeste moguće, što čini da se takvim kreditima ne može trgovati bez saglasnosti zajmoprimca;
- **Predavanje sredstva založenog putem zaloge pri kojoj poverilac ima pravo da drži predmet zaloge dok dužnik ne isplati dug (eng. „*possessory pledge*“)** – Ustupilac drži kod sebe založenu stvar za račun prijemnika, osim ukoliko zalagodavac/osnovni dužnik ne pristane na predavanje založene stvari. Iako se **zaloga pri kojoj poverilac ima pravo da drži predmet zaloge dok dužnik ne isplati dug** kao takva prema Zakonom o obligacionim odnosima retko koristi u komercijalnim transakcijama (tj., zaloga prema kojoj zalagodavac ima samo zakonsko pravo na predmet zaloge ali fizički ne drži predmet zaloge kod sebe (engl. „*non-possessory pledge*“)) je, prema Zakonu o izvršenju i obezbeđenju, daleko najzastupljeniji instrument obezbeđenja u slučaju pokretnih stvari i prava), nju ne treba u potpunosti zanemariti. Naime, zaloga nad akcijama koje emituju akcionarska društva u Srbiji, kako je ona regulisana Pravilima poslovanja Centralnog registra za depo i kliring hartija od vrednosti i kako je razume Komisija za hartije od vrednosti u mišljenjima koja ona izdaje³, u osnovi se zasniva na konceptu zaloge (sa držanjem založene stvari) iz Zakona o obligacionim odnosima. Osim toga, očekivani razvoj događaja u industriji finansiranja poljoprivrednog poslovanja takođe može da stvori potražnju od određenih zajmodavaca za određenim varijacijama zaloge sa držanjem založene stvari (kao npr., određene vrste takozvanih aranžmana za „*field warehousing*“, finansiranje zaliha kod koga je roba sredstvo obezbeđenja). Kod takvih primera, založni dužnik bi se u teoriji mogao pozivati na član 437. stav 2. Zakona o obligacionim odnosima i tvrditi da je njegov pristanak neophodan za stvarno predavanje vlasništva nad založenom stvari (ili kontrole u vezi sa založenim akcijama / finansijskim sredstvom obezbeđenja) na novog prijemnika, odnosno na novog poverioca.
- **Primenjuju se različite kamatne stope ukoliko su poverioci banke ili druge bankarske organizacije** – Investitori, pošto nisu banke i druge bankarske organizacije, neće biti u mogućnosti

³ Viditi, na primer, sledeća mišljenja:

- (i) Mišljenje broj 3/0-04-621/2-05 od 27. oktobra 2005. godine
http://www.sec.gov.rs/index.php?option=com_content&task=view&id=286&Itemid=170
- (ii) Mišljenje broj 2/0-03-105/3-09 od 12. marta 2009. godine
http://www.sec.gov.rs/index.php?option=com_content&task=view&id=898&Itemid=164

da ostvaruju koristi od izuzeća kojim se omogućava da se kamata obračunava na dospelu kamatu (kamata na kamatu).

3.1.3 Rešenja i preporuke

Preporuke visokog prioriteta:

- i. **Određene obaveze kako banaka tako i njihovih zajmoprimaca ne prenose se automatski sa ustupanjem potraživanja** – Izmjenama Zakona o obligacionim odnosima i-ili Zakona o bankama prema kojima obaveze koje su inherentno vezane i koje se direktno odnose na ustupljeni problematični kredit banke bi takođe, automatski, bile prenete zajedno sa potraživanjima iz problematičnih kredita. Na primer, ovo pitanje u Rumuniji mora da rešava sud. Stoga bi, kako bi se sprečili parnični postupci, ovo pravilo trebalo jasno navesti u zakonu koji usvaja Narodna skupština.*
- ii. **Nemogućnost kupca koji nije banka da naplaćuje kamatu na kamatu** – Izmenom člana 400. stav 4. Zakona o obligacionim odnosima kojim se izričito predviđaju koristi od zakonom propisanog izuzeća za pravne sledbenike banaka u vezi sa prenetim problematičnim kreditima prema kome se omogućava obračun kamate na dospelu kamatu (kamata na kamatu). Na ovaj način bi se povećala atraktivnost tržišta problematičnih kredita tako što bi se omogućilo investitorima koji ulažu u plasmane da naplaćuju dodatnu kamatu i stvorili bi se jednaki uslovi za sve investitore – i za one koji su banke, i za one koji to nisu.*
- iii. **Nemogućnost ustupanja problematičnih kredita stanovništvu izvan bankarskog sektora** – Izmene Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga i Odluke o upravljanju rizicima banke, kako bi se izričito omogućilo da se problematični krediti korisnika finansijskih usluga (tj., fizičkih lica) mogu ustupati entitetu koji nije iz bankarskog sektora i koji nije regulisan.*
- iv. **Nemogućnost ustupanja urednih kredita (privredi) entitetima izvan bankarskog sektora** - Izmene Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga i Odluke o upravljanju rizicima banke, kako bi se eksplicitno omogućilo da se, u veoma specifičnim slučajevima, uredni krediti odobreni zajmoprimcu koji je član iste grupe kao i zajmoprimac sa problematičnim kreditom mogu ustupati entitetu koji ne pripada bankarskom sektoru; ideja koja stoji u osnovi ovog predloga je da se omogući lakše rešavanje slučajeva kao što su velike grupe zajmoprimaca u krizi, kada ipak ima nedospelih kredita koje određeni poverioci osim toga smatraju i urednim kreditima i da se na taj način privuku investitori za problematične kredite koji će kupovati takve kompleksne slučajeve;*

Ostale preporuke:

- *Kako bi se olakšalo efikasnije sprovođenje procesa prodaje problematičnih kredita, treba razmotriti mogućnost da postupak iz člana 42 a) (to jest, najmanje stavovi 4. do 7.) Odluke o upravljanju rizicima banke bude pojednostavljen ili ukinut.*
- *Prenos celokupnog portfelja. Iako je u Zakonu o obligacionim odnosima priznat prenos imovinske celine, prenos portfelja problematičnih kredita treba da bude uređen Zakonom o bankama. Zakonom o bankama treba izričito priznati koncept „prenosa portfelja“, to jest, omogućiti banci da prodaje celokupan portfelj problematičnih zajmova ili deo ovog portfelja u okviru jedne transakcije. Na primer, prenos portfelja već je izričito omogućen u slučaju osiguravajućih društava prema čl. 222. do 226. novog Zakona o osiguranju („Službeni glasnik RS“, br. 139/2014));*
- *Pojašnjenje u Zakonu o bankama da odnos između banke i klijenta nije odnos intuitu personae i da se dospela potraživanja mogu prenositi;*
- *Izmena Zakona o obligacionim odnosima prema kojoj klauzula o neustupanju ne važi u slučaju ustupanja problematičnih kredita banke. Isto je pitanje takođe bilo od značaja i za industriju faktoringa i u Zakonu o faktoringu Republike Srbije („Službeni glasnik RS“, br. 62/2013) odabrano je tržišno orijentisano rešenje za koje se i mi zalažemo u ovom dokumentu, tako što će se u čl. 30. i 31. ovog zakona izričito navesti da klauzula o nemogućnosti ustupanja ne važi u slučaju faktoringa;*
- *Izmena Zakona o obligacionim odnosima tako što će se omogućiti da se, u vezi sa ustupanjem problematičnog kredita banke, smatra da je založni dužnik dao svoj pristanak na predavanje založene stvari prijemniku putem bilo koje vrste zaloge pri kojoj poverilac ima pravo da drži predmet zaloge dok dužnik ne isplati dug. Pravni propisi treba da idu jasno u prilog potpune i delotvorne mogućnosti prenosa sredstva obezbeđenja, bez obzira na vrstu tog sredstva, kako bi se sprečilo pokretanje nepotrebnih kompleksnih parnica i prepreke za funkcionisanje tržišta problematičnih kredita.*

3.2 Pitanja čuvanja bankarske tajne i poverljivih informacija

3.2.1 Bankarska tajna

U stavovima koji slede prikazana je pravna perspektiva transakcija sa problematičnim kreditima kroz razmatranje važećeg zakonodavstva o bankarskoj tajni i zaštiti podataka.

Zakonom o bankama se na sledeći način regulišu pitanja bankarske tajne u sledećim članovima zakona:

- **Član 46. st. 1. i 2. Zakona o bankama** – Bankarska tajna je poslovna tajna. Bankarskom tajnom smatraju se:
 - podaci koji su poznati banci a odnose se na lične podatke, finansijsko stanje i transakcije, kao i na vlasništvo ili na poslovne veze klijenata te ili druge banke,
 - podaci o stanju i prometu na individualnim depozitnim računima,
 - drugi podaci do kojih banka dođe u poslovanju s klijentima.
- **Član 46. stav 3. Zakona o bankama** – Bankarskom tajnom ne smatraju se:
 - javni podaci i podaci koji su zainteresovanim licima sa opravdanim interesom dostupni iz drugih izvora,
 - konsolidovani podaci na osnovu kojih se ne otkriva identitet pojedinačnog klijenta,
 - podaci o akcionarima banke i visini njihovog učešća u akcionarskom kapitalu banke, kao i podaci o drugim licima sa učešćem u banci i podaci o tom učešću, bez obzira na to da li su oni klijenti banke,
 - podaci koji se odnose na urednost ispunjavanja obaveza klijenta prema banci,
 - i konačno, osim ukoliko nekim drugim posebnim zakonom nije propisano drugačije, podaci o klijentu koji se smatraju bankarskom tajnom mogu se obelodaniti trećim licima samo uz pismeno odobrenje tog klijenta.
- **Član 47. Zakona o bankama** – Banka i članovi njenih organa, akcionari i zaposleni, kao i spoljni revizor banke i druga lica koja zbog prirode posla koji obavljaju imaju pristup podacima koji se smatraju bankarskom tajnom, ne mogu otkrivati te podatke trećim licima niti ih koristiti protivno interesu banke i njenih klijenata, niti mogu trećim licima omogućiti pristup tim podacima.

U vezi sa prethodno objašnjenim, prepoznate su sledeće prepreke u vezi sa razvojem tržišta problematičnih kredita:

- **Široka definicija bankarske tajne** – definicija bankarske tajne bez izuzetka obuhvata sve informacije koje su banci poznate koje se odnose na klijenta;
- **Ograničeni broj izuzetaka u vezi sa obavezom neotkrivanja bankarske tajne** – banke imaju pravo da otkrivaju informacije koje se smatraju bankarskom tajnom svojim organima, akcionarima i zaposlenima samo ukoliko klijent na koga se bankarska tajna odnosi prethodno za to da pismeno odobrenje. Ostali izuzeci od pravila o neotkrivanju bankarske tajne uglavnom se odnose na saradnju sa lokalnim i nacionalnim organima vlasti. Naime, izuzetak prema kome banka može da otkrije „podatke koji se odnose na urednost ispunjavanja obaveza klijenta prema banci“, ne smatraju se jasnim izuzetkom u vezi sa informacijama o klijentima u okviru portfelja problematičnih kredita. Naime, zbog neodređenosti ustanovljenih tehničkih pravnih pravila u zakonu, sudovi mogu da ograniče obim ovog

izuzetka u praksi.⁴ Na primer, ni rumunski zakon ne sadrži izričit izuzetak od obaveze čuvanja bankarske tajne i zaštite podataka u vezi sa prenosima problematičnih kredita. U pogledu profesionalnih ograničenja u smislu čuvanja (bankarske) tajne koja su propisana za kreditne institucije i za finansijske institucije, određene informacije u vezi sa potraživanjima iz kredita i dužnicima mogu se otkriti samo pod određenim ograničenim okolnostima, uključujući tu i u „legitimnom interesu“ strane koja otkriva informacije. Pošto rumunski zakon ne pruža nikakve posebne smernice o tome šta čini „legitimni interes“, rumunski sudovi su zauzeli stav da otkrivanje određenih informacija koje su predmet pravnih propisa o zaštiti poverljivih podataka treba izbegavati tokom faza „*due diligence*“ analize ukoliko banka prodaje svoj portfelj problematičnih kredita ili ukoliko je cela banka predmet prodaje.

3.2.2 Zaštita podataka o ličnosti

Pitanja zaštite podatka regulisana su u sledećim članovima Zakona o zaštiti podataka o ličnosti na sledeći način:

- **Član 3. stav 1. Zakona o zaštiti podataka o ličnosti** – Podatak o ličnosti je svaka informacija koja se odnosi na fizičko lice, bez obzira na oblik u kome je izražena, po čijem nalogu, u čije ime, odnosno za čiji račun je informacija pohranjena, datum nastanka informacije, mesto pohranjivanja informacije, način saznavanja informacije ili druge karakteristike;
- **Član 3. stav 3. Zakona o zaštiti podataka o ličnosti** – Obrada podataka je svaka radnja preduzeta u vezi sa podacima kao što su: prikupljanje, beleženje, prepisivanje, kopiranje, umnožavanje, prenošenje, razvrstavanje, pohranjivanje, deljenje, ukrštanje, otkrivanje, objavljivanje, organizovanje, čuvanje, prilagođavanje, otkrivanje putem prenosa ili na drugi način činjenje dostupnim, prikrivanje, izmeštanje i na drugi način činjenje nedostupnim, kao i preuzimanje drugih radnji u vezi sa navedenim podacima, bez obzira da li se vrši automatski, poluautomatski ili na neki drugi način;
- **Član 8. stav 1. tač. 1. i 2. Zakona o zaštiti podataka o ličnosti** – Obrada nije dozvoljena ako fizičko lice nije dalo pristanak za obradu, odnosno ako se obrada vrši bez zakonskog ovlašćenja. Obrada nije dozvoljena u slučaju kada se preuzima u svrhu različitu od one za koju je određena, bez obzira da li se vrši na osnovu zakonskog ovlašćenja za obradu bez pristanka ili na osnovu pristanka lica, osim ukoliko se vrši u svrhu prikupljanja sredstava za humanitarne potrebe.

⁴ Na primer, austrijski Vrhovni sud u presudi od 26.11.2012. godine doneo je odluku da je ustupanje potraživanja po kreditu ništavno zbog nepoštovanja bankarske tajne, ukoliko se ustupanje vrši (i) bez izričitog pristanka klijenta; (ii) osim ukoliko je izrečena pravosnažna presuda za potraživanje po kreditu; ili (iii) ukoliko je ustupanje izvršeno drugom entitetu koje je predmet bankarske tajne (po zakonu; npr., sekuritizacija entiteta posebne namene); ili (iv) osim ukoliko ne postoje neki važniji interesi te kreditne institucije prema austrijskom Zakonu o bankama.

U vezi sa prethodno objašnjenim, prepoznate su sledeće prepreke u pogledu razvoja tržišta problematičnih kredita:

- **Neophodan pristanak za prenos podataka o ličnosti sa banaka na sticaoca problematičnih kredita** – zbog sveobuhvatne definicije obrade podataka, banke ne smeju da vrše prenos podataka o ličnosti ni na koje treće lice, osim ukoliko fizičko lice na koje se ti podaci odnose ne da pristanak na takav prenos podataka;
- **Neophodan pristanak za sticanje informacija od strane sticalaca problematičnih kredita** – sticanje informacija od strane sticalaca problematičnih kredita bi se podvelo pod definiciju obrade podataka, pa je tako za sticanje u tom smislu neophodan pristanak fizičkog lica;
- **Ponovno davanje pristanka neophodno je ukoliko se promeni svrha u koju se obrada podataka vrši** – ukoliko je svrha za koju sticaoci problematičnih kredita vrše obradu podataka drugačija od svrha u koje banke preduzimaju istu tu aktivnosti i za koju je fizičko lice već dalo svoj pristanak, neophodno bi bilo pribaviti novi pristanak od fizičkog lica.

3.2.3 Rešenja i preporuke

Preporuke visokog prioriteta:

- i. **Široka definicija bankarske tajne sa ograničenim brojem izuzetaka** – dopuna izuzetaka od obaveze neotkrivanja bankarske tajne tako što će se jasno omogućiti da informacije koje se odnose na portfelj problematičnih kredita i dužnike sa tim kreditima ne budu predmet obaveze čuvanja bankarske tajne i da se mogu otkriti zainteresovanim trećim stranama (kao što su, npr., potencijalni ponuđači). U Rumuniji su ovo pitanje morali da rešavaju sudovi, koji su ustanovili praksu prema kojoj banka ima „legitimni interes“ da otkriva informacije koje se odnose na problematične kredite kako bi olakšala njihovu prodaju. Stoga, kako bi se sprečilo pokretanje sudskih parnica, u Zakonu o bankama treba jasno navesti izuzetke od obaveze čuvanja bankarske tajne u slučaju problematičnih kredita. Isti izuzetak takođe treba predvideti i za transakcije spajanja i akvizicija banaka kod kojih se kupac nadmeće dajući ponudu za neki značajan ili kontrolni kvalifikovani udeo u banci. Pomenute informacije treba otkriti sticaocu prava/licu na koje se prava prenose u okviru transakcije sa problematičnim kreditima ili transakcije spajanja i akvizicije banaka tek posle uspostavljanja odgovarajućih obaveza o čuvanju poverljivih informacija. Ukoliko bi NBS želela da bude obaveštena i da čuva poverljive informacije, kod NBS se može uvesti standardni postupak, tj., standardni ugovor o čuvanju poverljivih informacija (u nastavku: „NDA“) koji odobri NBS;
- ii. **Nemogućnost banaka da vrše obradu/prenos podataka o ličnosti u slučaju klijenata koji ne ispunjavaju svoje obaveze trećim stranama** – izdvajanje iz definicije obrade podataka:

(i) prenosa podataka o ličnosti koje banke vrše na sticaocima problematičnih kredita pri prenosu problematičnih kredita na sticaocima problematičnih kredita, i (ii) sticanje podataka o ličnosti koje preduzimaju sticaoci problematičnih kredita kada sticaoci problematičnih kredita stiču problematične kredite od banaka. Osim toga, treba razmotriti mogućnost izmene Zakona o zaštiti podataka o ličnosti kojom bi se omogućilo da novi pristanak ne bude neophodan ukoliko svrhe u koje sticaoci problematičnih kredita vrše obradu podataka o ličnosti ne odstupaju u značajnoj meri od svrha u koje banke vrše obradu podataka o ličnosti. U okviru transakcije sa problematičnim kreditima ili transakcije spajanja i akvizicije treba otkrivati podatke o ličnosti sticaocu prava, odnosno licu na koje se prenose prava, ali tek pošto se ustanove odgovarajuće obaveze u smislu čuvanja poverljivih informacija. Kod Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti se može uvesti standardni postupak, to jest, standardni ugovor o obavezi čuvanja poverljivih informacija (u nastavku: „NDA“) koji Poverenik odobrava, kako bi se Povereniku pružale informacije i kako bi se obezbedilo čuvanje poverljivih podataka.

Zakon o bankama takođe treba izmeniti kako bi se pružila izričita dozvola za sprovođenje „due diligence“ analize portfelja problematičnih kredita i „due diligence“ analize banke u celini (pravna, poreska, finansijska, tehnička „due diligence“ analiza), u skladu sa odredbama ugovora o čuvanju poverljivih informacija.

3.3 Poreska pitanja pre prodaje

3.3.1 Poreska perspektiva – pre prodaje

U praksi su određene odredbe poreske regulative, a posebno tumačenja tih odredbi od strane poreskih organa tokom poreske kontrole, do sada imali odbijajući efekat po proces donošenja odluka u bankama u vezi sa problematičnim kreditima.

Pitanja vezana za oporezivanje, na koja su nam ukazale banke i potencijalni investitori kao na pitanja koja su do sada imala destimulišući efekat po rešavanje pitanja vezanih za problematične kredite, prvenstveno su se odnosila na sledeće:

- stroge uslove za poresko priznavanje otpisa potraživanja,
- moguće poresko opterećenje po dužnika čija su povezana lica oslobođena od duga,
- implikacije Poreza na prihod fizičkih lica po otpis potraživanja od fizičkih lica,
- neprimerena tumačenja zakonskih propisa od strane poreskih inspektora tokom poreskih kontrola, a naročito netačna tumačenja člana 22a Zakona o porezu na dobit (u nastavku: „Zakon o PDPL“) (ovom odredbom regulišu se uslovi za mogućnost priznavanja rezervisanja za ispravku vrednosti potraživanja na teret rashoda u poreskom bilansu u bankarskom sektoru).

Strogi uslovi za poresko priznavanje otpisa potraživanja

ZPDPL zakon propisuje sledeće uslove koji se moraju ispuniti kako bi se otpis potraživanja priznavao na teret rashoda u poreskom bilansu (član 16. Zakona o PDPL):

- 1) da su potraživanja prethodno bila uključena u prihode poreskog obveznika (ukoliko se prema pravilima IAS i IFRS potraživanja ne tretiraju kao prihod, prvi uslov nije primenjiv);
- 2) da su potraživanja otpisana u knjigama poreskog obveznika kao nenaplativa;
- 3) da poreski obveznik pruži dokaze da su potraživanja utužena, odnosno da je pokrenut izvršni postupak radi naplate potraživanja, ili da su potraživanja prijavljena u stečajnom ili likvidacionom postupku nad dužnikom.

Osim toga, Zakonom o porezu na dobit pravnih lica definisano je prilagođavanje poreske osnovice (tj., povećanje oporezive dobiti) za otpis potraživanja čija je vrednost prethodno ispravljena (bez uticaja na bilans uspeha, to jest, otpis potraživanja za koje je već izvršena ispravka vrednosti) i kada su povezani troškovi tretirani kao rashodi u poreskom bilansu, u slučaju da prethodno navedeni uslovi nisu ispunjeni tokom perioda u kome je došlo do otpisa tih potraživanja.

Prethodno pomenuta odredba, osim toga što predstavlja administrativno opterećenje, sadrži i sledeća dva aspekta koja je čine nedelotvornom:

1. Otpis potraživanja, u slučaju prethodnih rezervisanja za ispravke vrednosti i kada ta rezervisanja nisu priznata na teret rashoda u poreskom bilansu, naknadno ne može da bude priznat na teret rashoda u poreskom bilansu (čak iako su ispunjeni prethodno navedeni neophodni uslovi za priznavanje troškova vezanih za otpis na teret rashoda u poreskom bilansu);
2. Troškovi u vezi sa otpisima potraživanja prema entitetima koji stupaju u UPPR ne priznaju se u poreske svrhe.

Prema našem mišljenju, važeći poreski tretman otpisa potraživanja je prevaziđen. Naime, sa računovodstvenog stanovišta, ne postoji nikakva materijalna razlika između otpisa i rezervisanja za obezvređenje, i entitetu je dozvoljeno da slobodno odabere računovodstvenu tehniku koju će primenjivati. Na osnovu toga se može tvrditi da se važećim pravnim propisima isti računovodstveni koncept tretira na različite načine u zavisnosti od tehnike računovodstvenog predstavljanja za koju se entitet odlučio. Po našem mišljenju, otpis je računovodstvena tehnika koja ima za cilj da se pošteno predstavi očekivanje veoma male verovatnoće povraćaja i ne znači da je entitet odustao od daljeg ulaganja napora da naplati iznos koji se može povratiti.

Moguće poresko opterećenje po dužnika

Računovodstveni tretman u slučaju dužnika koji su oslobođeni dugovanja zavisi od toga da li je prethodni zajmodavac povezano lice. Otpust duga se u računovodstvenoj evidenciji dužnika knjiži kao prihod ukoliko zajmodavac nije bio povezano lice, dok bi se, ako je zajmodavac bio povezano lice, otpust duga knjižio kao učešće u kapitalu.

U skladu sa važećim pravnim propisima (Zakon o porezima na imovinu), porez na poklon plaća se na svaki prihod (uključujući otpust duga) koji nije priznat kao prihod u bilansu uspeha. Stoga se porez na poklon plaća po stopi od 2,5% na otpust duga koji u bilansu uspeha nije knjižen kao prihod.

Po našem mišljenju, važećim odredbama se nejednako tretiraju kapitalni doprinosi u zavisnosti od njihovog oblika. Naime, kapitalni doprinos u gotovini, kao i konverzije duga u akcijski kapital smatraju se u poreskom smislu neutralnim događajima. Po našem mišljenju, otpust duga od povezanog lica je u suštini identičan pretvaranju duga u akcijski kapital, ali je poreski tretman različit.

U tom smislu, naša je preporuka da se u izuzeće od poreza na poklon u Zakonu o porezima na imovinu uključi i otpust duga bez obzira na to na koji je način otpust duga računovodstveno predstavljen na nivou dužnika. Time bi se izjednačio poreski tretman povećanja kapitala bez obzira na oblik u kome je dato povećanje kapitala izvršeno (doprinos u novcu, doprinos u naturi, pretvaranje duga u akcijski kapital ili otpust duga između povezanih lica).

Implikacije poreza na dohodak građana

Prema Zakonu o porezu na dohodak građana (u nastavku: „Zakon o PDG“) i dostupnim primerima iz prakse, otpisi potraživanja od fizičkih lica smatraju se drugim prihodom građana, ukoliko banka nije ispunila uslove propisane u Zakonu o porezu na dobit pravnih lica za priznavanje troškova otpisa na teret rashoda u poreskom bilansu. Iznos otpisa za lica koja nisu zaposlena kod date banke predmet je poreza na drugi prihod, po efektivnoj stopi od 16%.

Po našem mišljenju, prethodno opisani poreski tretman otpisa predstavlja važnu prepreku za efikasan razvoj tržišta problematičnih kredita. Neophodno je imati na umu da otpis potraživanja u računovodstvene svrhe ne predstavlja formalni, pravni otpust duga (u pravnom smislu, potraživanje od tog lica i dalje postoji). Prema tome, iz pravne perspektive banke nisu pružile nikakve koristi fizičkim licima, pa stoga ne bi trebalo plaćati porez na dohodak pre nego što banka u pravnom smislu ne oprosti dug. Osim toga, ukoliko izmenama i dopunama Zakona o PDPL u pogledu poreskog tretmana troškovi ispravke vrednosti budu izmenjeni, biće neophodno uneti izmene u Zakon o PDG kako bi se ostvario sveobuhvatni okvir zasnovan na jednakim načelima.

Pogrešno tumačenje odredbi Zakona o porezu na dobit pravnih lica

Kao što je već prethodno navedeno, poresko zakonodavstvo u Srbiji, osim dve odredbe koje su prethodno već pomenute, ne uređuje posebno pitanje problematičnih kredita. Pravni propisi su prilično uopšteni, predstavljaju administrativna opterećenja i često se dvosmisleno tumače u praksi, posebno tokom sprovođenja poreskih kontrola. U nastavku je dat primer pogrešnog tumačenja važećih pravnih propisa. Tokom nekoliko prethodnih godina, upravo je primer koji ovde navodimo stalno navođen od strane celokupnog bankarskog sektora kao ozbiljna prepreka za priznavanje adekvatnog nivoa obezvređenja u vezi sa problematičnim kreditima.

Tokom prethodnog perioda, u članu 22a Zakona o PDPL stavke koje idu na teret rashoda u poreskom bilansu definisane su kao „uvećanje ispravke vrednosti potraživanja i rezervisanja za gubitke po vanbilansnim stavkama u iznosu obračunatom na nivou banke, **do** iznosa definisanog u skladu sa propisima Narodne banke Srbije (NBS)“. Nedavnim izmenama Zakona o PDPL pojašnjena je ova odredba tako da se jasno navodi da se uvećanje ispravki vrednosti potraživanja i rezervisanja za gubitke po vanbilansnim stavkama u iznosu obračunatom na nivou banke priznaje na teret rashoda u poreskom bilansu ukoliko je izvršeno u skladu sa unutrašnjim aktima banke (koja moraju da budu usklađena sa IAS/IFRS) i propisima NBS (kojima se takođe propisuje da ispravke vrednosti potraživanja i rezervisanja za gubitke po vanbilansnim stavkama treba izvršiti u skladu sa IAS/IFRS).

Naime, prema propisima NBS od banaka se zahteva da priznaju ispravku vrednosti potraživanja i rezerve za procenjene gubitke u skladu sa IAS/IFRS. Međutim, Odlukom o klasifikaciji bilansne aktive i vanbilansnih stavki banke (u nastavku: „Odluka“) banke se takođe obavezuju da obračunavaju iznos rezervi u skladu sa metodologijom koja je posebno predviđena za ovu svrhu. Rezerve za procenjene gubitke obračunavaju se isključivo kako bi se utvrdila adekvatnost kapitala. Ovde je izuzetno važno napomenuti da se ova metodologija ne koristi za priznavanje rezervi/troškova u finansijskim izveštajima banaka i da je ni u kom slučaju ne treba koristiti kao referentnu tačku za poresko umanjenje za troškove ispravke vrednosti potraživanja.

Poreski organi su u nekoliko slučajeva poreske kontrole netačno tumačili član 22a Zakona o porezu na dobit pravnih lica, što je imalo za rezultat veće obaveze u smislu poreza na dobit za banke kod kojih je kontrola sprovedena, iako su banke na ispravan način priznale troškove ispravke vrednosti. Čak i uz nedavno unete izmene prema kojima Zakon PDPL jasno predviđa da se formiranje ispravke vrednosti vrši u skladu sa unutrašnjim aktima banke (tj., koji treba da budu usklađeni sa IFRS/IAS) i propisima NBS (koji takođe sadrže upućivanja na IFRS/IAS kada se odnose na ispravku vrednosti troškova), bilo je slučajeva kada su poreski organi upućivali na propise NBS za obračun rezervi, umesto na propise NBS za priznavanje ispravke vrednosti potraživanja.

Kao rezultat prethodno pomenute neizvesnosti, nekoliko banaka primenjuje konzervativniji pristup pri priznavanju troškova u vezi sa ispravkom vrednosti potraživanja i rezervom za gubitke kod vanbilansnih stavki.

Kao što je opisano u prethodnim odeljcima ovog izveštaja, poreski pravni propisi su prilično opšti i ne pružaju sveobuhvatan set pravila kojima se uređuje prodaja problematičnih kredita. Iz perspektive Zakona o porezu na dobit pravnih lica međutim, prodaja potraživanja regulisana je na odgovarajući način. Nedavnim izmenama Zakona o porezu na dodatu vrednost takođe je uveden povratni porez u slučaju prinudne prodaje kod prinudne prodaje kupcu koji je registrovani obveznik PDV-a. Ova je odredba posebno važna tokom *work-out* faze prodaje problematičnih kredita (koje sprovode banke ili kupac problematičnih kredita).

Komentar na usvojene izmene Zakona o porezu na dobit pravnih lica i Zakona o porezu na dohodak građana

Zakon o porezu na dobit pravnih lica

Ministarstvo finansija je pripremio izmene Zakona o porezu na dobit pravnih lica koje su imale za cilj uklanjanje poreskih prepreka za stvaranje NPL tržišta u Srbiji. Izmene su stupile na snagu 1. januara 2016. godine.

Po našem mišljenju, izmene nisu suštinske, jer većina prethodno identifikovanih prepreka ostaju nerešene.

Naime, izmenama se i dalje predviđaju strogi opšti uslovi za poresko priznavanje otpisa potraživanja. Međutim, prema izmenama Zakona, ispravke vrednosti koje prethodno nisu bile poreski priznate će biti poreski priznate kada opšti uslovi za priznavanje otpisa potraživanja budu ispunjeni. Dodatno, uslovi za otpis potraživanja koja su obuhvaćena unapred pripremljenim planom reorganizacije (UPPR), koji ranije nisu bili definisani, su propisani.

Ipak, nije jasno da li se ove odredbe odnose i na banke. Naime, usvojenim izmenama su propisani posebni uslovi za priznavanje otpisa na teret rashoda kod banaka (tj. specifični uslovi). Naime, troškovi otpisa potraživanja pojedinačnih kredita odobrenih nepovezanim licima će biti poreski priznati ukoliko je od momenta dospelosti potraživanja prošlo najmanje dve godine uz pružanje dokumentacije koja predstavlja osnov za dokazivanje nesposobnosti dužnika da izvršava svoje novčane obaveze. Nije jasno da li banka može da primeni opšta pravila za priznavanje otpisa potraživanja ukoliko su ona povoljnija od specifičnog pravila za priznavanje otpisa potraživanja.

Ovo bi moglo da obeshrabri banke da otpisuju potraživanja sledeći prvenstveno računovodstvene principe. Pored toga, zahtev da banka pruži dokaz o nesolventnosti dužnika može biti predmet različitog tumačenja u praksi.

Osim gore navedenog, stavovi 9 i 10 člana 16 ne referišu na nova specifična pravila u vezi sa poreskim priznavanjem otpisa potraživanja po osnovu kredita. Stoga, može se zaključiti da Banka u

pojedininim situacijama treba da ispuni i opšte i specifične uslove kako bi otpis vrednosti potraživanja bio priznat za poreske svrhe.

Na kraju, naš glavni komentar se odnosi na činjenicu da se, i nakon izmene Zakona, otpis potraživanja izjednačava sa pravnim otpustom (oprostom) duga. Kao što je prethodno navedeno, računovodstveni otpis je samo jedan od načina knjiženja obezvređenja potraživanja i prema našem mišljenju ne treba ga tretirati kao otpust duga.

Izmenom člana 16a precizirano je da postojeća pravila treba da se primenjuju na nivou pojedinačnih potraživanja. Nije sasvim jasno šta je svrha definisanja da pravilo treba da se primenjuje na nivou pojedinačnog potraživanja. Napominjemo da je jedan od ciljeva strategije da se podstakne prodaja portfolija kredita. Zbog toga, prema našem mišljenju, pozivanje na pojedinačna potraživanja treba razmotriti.

Dalje, izmene člana 16a su pojasnile da prethodno priznati troškovi obezvređenja potraživanja (otpisi i ispravke vrednosti potraživanja) ostaju priznati u slučaju prodaje tih potraživanja. Međutim, izmenama nije propisano priznavanje troškova ispravke vrednosti/ otpisa, koji prethodno nisu bili priznati, u momentu prodaje tih potraživanja. Stoga, sadašnji član 16a treba da bude izmenjen tako da sadrži odredbu koja će omogućiti da prethodno nepriznati troškovi obezvređenja budu priznati u trenutku prodaje potraživanja.

Zakon o porezu na dohodak građana

Izmene Zakona o porezu na dohodak građana propisuju da se porez na druge prihode ne plaća na primanje fizičkog lica - klijenta banke (u daljem tekstu: dužnik) kada banka otpiše potraživanje prema dužniku pod uslovima pod kojima se na teret rashoda banke priznaje otpis vrednosti pojedinačnih potraživanja po osnovu kredita saglasno odredbama zakona kojim se uređuje porez na dobit pravnih lica. Prema našem mišljenju, ova izmena nije suštinska jer i dalje računovodstveni otpis izjednačavaju sa opustom (otpustom) duga.

3.3.2 Rešenja i preporuke

Preporuke visokog prioriteta:

- i. **Dvosmisleno tumačena pravila za priznavanje rezervi za nenaplativa dugovanja/otpis duga na teret rashoda u poreskom bilansu** – Izmena odredbi Zakona PDPL kojima se reguliše mogućnost priznavanja troškova ispravke vrednosti potraživanja u slučaju banaka na teret rashoda u poreskom bilansu (u članovima 22a i 16.) to jest, definisanje tih pravila na način koji je manje restriktivan može da olakša objektivno priznavanje ispravke vrednosti potraživanja u računovodstvene svrhe, čime bi se olakšao razvoj tržišta problematičnih kredita u Srbiji.

Pošto nema razlike u računovodstvenom tretmanu rezervi za ispravku vrednosti potraživanja i otpisa potraživanja, član 22a Zakona o PDPL koji se odnosi isključivo na banke treba izmeniti tako da se njime banke ne destimulišu da vrše odbitak troškova vezanih za otpis potraživanja.

Konačno, naša je preporuka da posebnu pažnju treba posvetiti pri usaglašavanju tumačenja postojećih i budućih pravila od strane poreskih kontrolora sa tumačenjima Ministarstva finansija.

- ii. **Strogi zahtevi u pogledu otpisa potraživanja** – Iz računovodstvene perspektive, IAS/IFRS propisuju načela za priznavanje ispravke vrednosti potraživanja. Mehanizam koji se koristi za knjiženje troškova ispravke vrednosti u poslovnim knjigama nije ureden, odnosno priznavanje troškova ispravke vrednosti može da bude sprovedeno direktnim otpisom potraživanja ili kroz uspostavljanje računa ispravke vrednosti. Iz računovodstvene perspektive, otpis potraživanja i rezerve za ispravku vrednosti potraživanja tretiraju se kao jednaki. Ako se to ima na umu, član 22a Zakona PDPL treba izmeniti na sledeći način:

“Bez obzira na navedeno u odredbama člana 16, troškovi ispravke potraživanja, koji se knjiže ili kao rezervisanje za ispravku vrednosti ili kao otpis potraživanja, priznaju se u svrhe oporezivanja u poreskom bilansu banke, ako su te rezerve za ispravku vrednosti formirane i otpisi sprovedeni u skladu sa unutrašnjim aktima banke i IAS/IFRS.

- iii. **Pogrešno tumačenje da je otpis isto što i otpust duga** – Otpis potraživanja u računovodstvene svrhe ne predstavlja formalno pravno oslobađanje dužnika od duga (pravno potraživanje od dužnika i dalje postoji). Stoga članom 22a Zakona PDPL treba jasno predvideti da računovodstveni otpis ne predstavlja formalno pravno oslobađanje od duga. U skladu sa prethodno navedenim, upućivanje na član 22a iz stava 7. člana 16. treba brisati. Osim toga, član 16a treba izmeniti tako da se njime omogući priznavanje troškova ispravke vrednosti koji prethodno nisu bili priznati.

iv. **Tretman otpisa potraživanja za građane kao njihovog ličnog prihoda** – Uz to, iz perspektive Zakona o porezu na dohodak građana (u nastavku: „Zakon PDG“), član 85. stav 8. treba izmeniti tako da se njime jasno predvidi da formalno pravno oslobađanje od duga predstavlja predmet oporezivanja, a ne otpisi duga izvršeni u računovodstvene svrhe. Osim toga, naše je mišljenje da trenutno dostupne olakšice koje su primenljive na otpis treba omogućiti i u slučaju otpusta duga. Stoga bi oslobađanje od duga trebalo izuzeti iz oporezivanja u sledećim slučajevima:

- ako su troškovi pokretanja sudskog spora veći od ukupne nominalne vrednosti potraživanja od datog dužnika,
- u slučaju da je banka oslobodila duga zajmoprimca koji je, na osnovu ugovora o izmirenju duga zaključenog između zajmoprimca i banke ili na osnovu bilo kog drugog postupka naplate duga (kao npr., izvršni postupak), prodao nepokretnu imovinu finansiranu kreditom dobijenim od banke po ceni koja se može smatrati tržišnom i uplatio ukupan iznos dobijen prodajom banci na ime otplate kredita, ali je uplaćen iznos manji od ukupne nominalne vrednosti potraživanja koje banka priznaje u vezi sa odobrenim kreditom, pod uslovom da se prema uredbi NBS taj kredit klasifikuje kao kredit za koji se obračunava 100% rezerve za procenjeni gubitak.

Ostale preporuke

- Imajući na umu i naše prethodno zabeležene komentare, naša je preporuka da treba posvetiti posebnu pažnju jasnoj i izričitoj komunikaciji sa poreskim organima koji su prethodno izdali mišljenja koja više ne važe i obezbediti uniformnu primenu člana 16a i 22a. Osim toga, članom 16a treba predvideti da se gubitak od prodaje potraživanja priznaje na teret rashoda u poreskom bilansu bez obzira na vrstu prenosa potraživanja (sintetički ili direktni prenos).
- Nijedan drugi porez ne može se primenjivati na prodaju potraživanja.
- Molimo vas da ipak obratite pažnju na to da su izmene pravila iz Zakona o porezu na dobit pravnih lica u vezi sa poreskim tretmanom otpisa potraživanja/ispravki vrednosti potraživanja presudno važan preduslov za efikasno oporezivanje prodaje potraživanja.

3.4 Komercijalni aspekt – cenovni jaz

Kako je prethodno već primećeno i dodatno razrađeno, premošćavanje raspona između ponuđene i tražene cene jedna je od najvećih prepreka za razvoj tržišta problematičnih kredita i obavljanje većeg broja transakcija. Raspon između ponuđene i tražene cene rezultat je sa jedne strane očekivanja investitora i sa druge strane postojećeg nivoa rezervisanja za gubitke od problematičnih kredita.

U idealnom slučaju, otklanjanje utvrđenih prepreka i usvajanje uspešno dokazanih scenarija rešenja problema sa problematičnim kreditima dovelo bi do realizacije većeg broja transakcija sa problematičnim kreditima na tržištu i do rešenja pitanja problematičnih kredita.

Perspektiva investitora

Sa tačke gledišta potražnje, potencijalni investitori suočeni su sa brojnim ograničenjima koja u konačnom ishodu smanjuju očekivane stope prinosa koje utiču da se odluke o iznosu cene kreću u negativnom pravcu.

Njih uglavnom čine neizvesni tokovi gotovine vezani za problematične kredite. Oni sadrže nepoznate u dva aspekta – vremenskom, zbog likvidacije sredstava putem sudskih postupaka ako se ima u vidu da je većina klijenata sa problematičnim kreditima u ozbiljnoj krizi i sa ozbiljnim iznosima duga, na šta utiču optimističke procene vrednosti i praktično potpuno odsustvo realnih i na tržištu zasnovanih podataka za nepokretnu imovinu. Zbog činjenice da se kreditiranje u Srbiji gotovo u potpunosti zasniva na imovini, da ga pokreće vrednost sredstava obezbeđenja, postoji visok nivo oslanjanja na stagnantno tržište nekretnina koje je odraz niske likvidnosti. Stoga je izuzetno teško proceniti poštnu vrednost nepokretne imovine.

Tu su i drugi faktori, među kojima su: ulazak u novo tržišno okruženje, nepoznavanje (novog pravnog i sudskog sistema, itd.), činjenica da investitori treba da uspostave platformu, to jest, lokalni entitet za sprovođenje *work-out* postupka kako bi ostvarili prihod na investiciju, jasno je zašto su ponuđene cene na niskom nivou.

Osim toga, ozbiljnost krize u kojoj se nalazi većina klijenata sa problematičnim kreditima navodi potencijalne investitore da sprovedu duge *work-out* postupke, koji su, kako ih oni vide, obično vezani za sud i niske tokove gotovine u budućnosti zbog niske potražnje.

Uz investitore koji su suočeni sa nepoznatim faktorima na tržištu, koji nisu u potpunosti upoznati sa svim pravnim propisima i rizicima pada vrednosti/cena, oni primećuju da nema dovoljno sigurnosti za njihovu investiciju i restrukturiranje, to jest da ne postoji obavezujući i stabilan pravni okvir.

Potencijalni investitori zahtevaju kompletnu preglednost pravnog i regulatornog sistema koji će predstavljati solidnu osnovu i mogućnost za oporavak i likvidaciju kupljenih portfelja problematičnih kredita i sredstava obezbeđenja.

Pošto će se ukupan rast tržišta problematičnih kredita verovatno nastaviti, i to najpreciznije govoreći u ovom regionu, interesovanje investitora će se najverovatnije povećati, ali će takođe postojati i značajna konkurencija na strani ponude.

Osim toga, svedoci smo preispitivanja kvaliteta imovine u EU, koje u velikoj meri utiče na banke i na raščišćavanje njihove bilansne aktive u ovom regionu, što već stavlja ovaj region u povoljniju poziciju.

Takođe, zbog visokih fiksnih troškova prilagođavanja na lokalne pravne propise i zbog neophodnosti da se ostvari ekonomija obima, ne iznenađuje da je interesovanje investitora do sada bilo ispod očekivanog na tržištu u Srbiji.

Kao što je pokazalo prethodno iskustvo i nedavno realizovane transakcije, činilo se da su investitori zainteresovani isključivo za segment malih i srednjih preduzeća, a posebno za kredite čija je vrednost u potpunosti ispravljena. Čini se da je to razumno, ako se ima na umu relativna jednostavnost i direktna priroda tog segmenta.

Čini se međutim da je pažnja regulatora, kao i vlade, do sada primarno bila usmerena samo na složene slučajeve problematičnih kredita odobrenih privredi koji predstavljaju mnogo veći izazov zbog većeg cenovnog jaza koji je posledica nedovoljnog nivoa ispravke vrednosti sa strane banaka, visokog stepena oslanjanja na sudske postupke sa neizvesnim i dugotrajnim sporovima, zavisnosti od slabo likvidnog tržišta nekretnina, itd.

Na osnovu našeg iskustva i na osnovu razgovora koje smo vodili sa zainteresovanim stranama, investitori bi se, i to naročito oni bez iskustava na tržištu u Srbiji, radije upustili u transakcije sa problematičnim kreditima na manje složenim slučajevima, kao što su krediti stanovništvu i malim i srednjim preduzećima, pa bi tek onda prelazili na velike slučajeve problematičnih kredita odobrenih privredi.

Međutim, kako je to dodatno i detaljno objašnjeno u celoj ovoj studiji, zbog činjenice da je zakonodavstvo u Srbiji do sada omogućavalo samo prenos korporativnih kredita na entitete koji nisu banke, čini se da je bankarski sektor u Srbiji suočen sa sporijim i težim načinom rešavanja problematičnih kredita.

Perspektiva banaka

Problematicni krediti u Srbiji, kao i u drugim zemljama u regionu, predstavljaju jednu od najvećih prepreka oporavku od finansijske krize.

Međutim, iz perspektive rukovodstva lokalnih banaka, imajući u vidu jaku poziciju kapitala i likvidnosti zbog nedostatka novih projekata i opšte potražnje za novcem, ne postoji pravi podsticaj za prodaju problematičnih kredita.

Jasno je takođe i da postoji značajan jaz u očekivanjima u pogledu cena između banaka i potencijalnih kupaca.

Međutim, pitanje problematičnih kredita ima veći uticaj na privredu uopšte, zbog toga što zarobljava resurse banaka, povećava troškove finansiranja i vrši u krajnjoj liniji uticaj na investicionu aktivnost u privredi.

U Srbiji su problematični krediti na dan 30. juna 2015. godine bili pokriveni rezervisanjima za obezvređenje do nivoa od 59,6%. Nedavno ostvaren uspeh u rešavanju pitanja problematičnih kredita u Rumuniji pokazao je da su transakcije sa problematičnim kreditima počele da se realizuju kada su ispravke vrednosti dostigle nivo od oko 70% i više procenata, što je očigledno pomoglo da se zatvori cenovni jaz u očekivanjima između investitora i banaka.

Kao što je prethodno već detaljno objašnjeno, banke u Srbiji pripremaju finansijske izveštaje u skladu sa IFRS, i do sada su njihove procene nivoa rezervisanja za ispravke vrednosti bile u razumnim okvirima i zasnovane na razumnom opsegu očekivanja.

Nivoi ispravke vrednosti su, međutim, zasnovani na nerealnim vrednostima sredstava obezbeđenja, gde zbog, kao što je već objašnjeno, procenjenih cena takve procene ne predstavljaju tržišne cene sredstava obezbeđenja. Osim toga, praksa je pokazala da banke na tržištu računovodstveno ne prikazuju na odgovarajući način sve troškove vezane za interni *workout* postupak za problematične kredite (troškovi držanja sredstava obezbeđenja, troškovi prodaje, itd.), što je takođe dozvoljeno prema važećim pravnim propisima, koji ne primoravaju banke da vrše prilagođavanja procene vrednosti sredstava obezbeđenja.

Koliko smo obavešteni, NBS namerava da izda regulatorni okvir u oblasti procene vrednosti sredstava obezbeđenja koji će ustanoviti strožija pravila za licenciranje procenitelja i izvršiti uticaj na praksu procene vrednosti uopšte tako što će je usaglasiti sa međunarodnim standardima za procenu vrednosti.

Osim toga, bilo bi značajno kada bi NBS, kao supervizor, izdala smernice za male i srednje banke, kao i za banke koje ne poseduju dovoljno istorijskih i statističkih podataka u vezi sa parametrima koji se koriste za grupne ispravke vrednosti, kao što su PD, LGD, itd., ali i za umanjenja vrednosti (*haircuts*) i periode realizacije za potrebe procene ispravki vrednosti u pojedinačnim slučajevima.

Ove smernice, međutim, ni u kom slučaju ne treba da predstavljaju povredu IFRS. Primer sličnih smernica nedavno je uveden u Hrvatskoj. Preciznije, hrvatska Narodna banka usvojila je Odluku o klasifikaciji bilansne izloženosti i vanbilansnih stavki koja propisuje opsege za formiranje ispravki vrednosti koje treba primenjivati na različite kategorije kredita, u zavisnosti od broja dana kašnjenja u otplati na dan procene vrednosti.

Po našem mišljenju, doslednom i dovoljno opreznom primenom IFRS pravila u vezi sa ispravkom vrednosti i smanjivanjem cenovnog jaza, uz otklanjanje postojećih regulatornih prepreka, ostvario bi se dalji razvoj tržišta problematičnih kredita.

Što je još značajnije, a što je i empirijski dokazano, to bi dovelo do unapređenja u preuzimanju rizika na strani banaka, povećanja kapaciteta za davanje kredita i pružilo bi zdrave osnove za ukupan ekonomski razvoj.

3.4.1 Tržišna perspektiva

Postoji određeni broj drugih faktora koji se moraju uzeti u razmatranje i koji se moraju rešiti pre nego uspostavljanja uspešnog tržišta za prodaju kredita u Srbiji.

Raspon između ponuđene i tražene cene

U određenom broju slučajeva, nivoi rezervisanja za ispravke vrednosti koju vrši banka ostaju bliži donje granice prihvatljivog raspona ispravki prema IFRS, ako se uzmu u obzir očekivanja od budućih unapređenja na tržištu nekretnina i ukupan makroekonomski razvoj događaja. Iako su banke ustanovile nivo ispravki vrednosti kojima su one zadovoljne sa stanovišta IAS 39, investitori u plasmane vide veće rizike pri određivanju cena za takve kredite, zbog čega nastaje cenovni jaz. Primer za to je prodaja Projekta Ariadne iz 2014. godine, portfelja kredita za privredu i stanovništvo u Rumuniji koji je Banka Kipra („Bank of Cyprus“) želela da proda. Raspon između ponuđene i tražene cene tokom konačnog procesa licitacije između ponuđača sa najvišom cenom i najnižom cene koju je prodavac bio spreman da prihvati bio je preveliki, pa je kao rezultat toga ova prodaja povučena sa tržišta.

Ova potencijalna prepreka može se ipak ublažiti kroz adekvatno informisanje prodavaca koji će imati realistična očekivanja u pogledu utvrđivanja cene portfelja. Kako su banke pod sve većim pritiskom da rešavaju problem problematičnih kredita i kako prilagođavaju ispravke vrednosti adekvatnijim nivoima vrednosti, što takođe odražava i nameru da se ovi krediti prodaju, može se očekivati da se ovaj problem vremenom smanjuje. Neadekvatni nivoi ispravki vrednosti predstavljali su značajnu prepreku za prodaju kredita u Ujedinjenom Kraljevstvu, Irskoj i Španiji u periodu od 2010. do 2012. godine, ali su sa unapređenjem ekonomske situacije, kao i uz to što su dalje ispravke vrednosti preduzimate u slučajevima najstarijih i najproblematičnijih kašnjenja u otplati, banke bile u stanju da postavе knjigovodstvenu vrednost na nivo na kome bi prodajna cena bila prihvatljiva.

Ovde je takođe važno napomenuti da će sa rastom broja prodaja na tržištu rasti i nivoi cena, dok će se diskonti na vrednost nekretnina postepeno smanjivati kako se investitori budu navikavali na ovu sudsku nadležnost.

Kapaciteti za servisiranje

Kapaciteti za servisiranje na teritoriji sudske nadležnosti u kojoj se sprovodi prodaja kredita takođe predstavlja važan aspekt za razmatranje. Srbiji, u kojoj nije ustanovljeno tržište za prodaju kredita, nedostaju mnoga međunarodna društva za servisiranje kredita koji su treća lica, kao i pomoćna infrastruktura koja je neophodna kako bi kupci stvarno realizovali vrednost i upravljali dnevnim servisiranjem kreditnih portfelja koje žele da kupe u Srbiji.

Međutim, lokalne banke koje same servisiraju kredite pomoću kapaciteta u okviru svojih postojećih bankarskih aktivnosti, mogu da budu u stanju da ispune ovu prazninu i da pruže i usluge servisiranja kredita, i stručno znanje o lokalnom okruženju kupcima koji su zainteresovani za Srbiju ali nisu upoznati sa mogućnostima za servisiranje kredita koji su im tu na raspolaganju. Međunarodna društva koja se bave servisiranjem kredita će možda takođe biti zainteresovana za ulazak na tržište u Srbiji i za sopstveno pozicioniranje kao društva koja su prva ušla na novo tržište kredita, što će im omogućiti povoljniji položaj ukoliko potom usledi i uspešnija prodaja kredita.

3.4.2 Rešenja i preporuke

Preporuke visokog prioriteta:

- i. **Različita tumačenja ispravke vrednosti u skladu sa IFRS** – Unapređenje prakse ispravke vrednosti u skladu sa IAS 39 treba da bude ključni prioritet ako se ima na umu oslanjanje na često nerealno visoke procene vrednosti sredstava obezbeđenja. Smernice za ispravke vrednosti, imajući u vidu da bi one morale da budu u skladu sa IAS 39, koje sprovodi supervizor, mogle bi da budu koristan alat za smanjenje cenovnog jaza u očekivanjima između kupaca i prodavaca, čime bi se podstakla aktivnost tržišta problematičnih kredita. Koliko je nama poznato, NBS već radi na pripremi takvog okvira.
- ii. **Neadekvatne procene vrednosti sredstava obezbeđenja** – Ako se ima na umu da su nivoi na kojima su formirane ispravke vrednosti uglavnom zasnovani na nerealno visoko predstavljenim vrednostima sredstava obezbeđenja koje ne predstavljaju tržišne cene, to jest, u kojima nisu na odgovarajući način uzeti u obzir svi troškovi koji se odnose na interni work-out postupak nad problematičnim kreditima (troškovi držanja sredstava obezbeđenja, troškovi prodaje, itd.), itd.

Najavljeni regulatorni okvir Ministarstva finansija u oblasti procene vrednosti sredstava obezbeđenja kojim će se uspostaviti strožija pravila za licenciranje procenjivača i koji će uticati na praktičan rad na proceni vrednosti tako što će biti usaglašen sa međunarodnim standardima za procenu vrednosti, uticaće na realističnije procene vrednosti sredstava obezbeđenja, čime će se smanjiti cenovni jaz.

- iii. **Nedostatak adekvatnih istorijskih podataka u malim i srednjim bankama** – Izdavanje Smernica za formiranje ispravke vrednosti kredita, posebno za male i srednje banke, u slučajevima kada su istorijski podaci neadekvatni da opravdaju parametre koji se koriste za grupne ispravke i za ispravke vrednosti u slučajevima pojedinačnih kredita, treba da omogući formiranje ispravke vrednosti kredita na adekvatnijem nivou, budući da te banke obično ne poseduju adekvatne interne statističke podatke. Ovim smernicama bi se predložio odgovarajući pristup kada je u pitanju obračun npr. PD, LGD, itd., za potrebe grupne ispravke vrednosti, ali i pristup koji treba primeniti kod diskonta za sredstva obezbeđenja i perioda njihove realizacije; koliko je nama poznato, NBS trenutno radi na pripremi takvih smernica. U tim smernicama ipak ne treba odstupati od zahteva iz IFRS.
- iv. **Nedovoljni istorijski podaci o realizaciji sredstava obezbeđenja** – Ako se ima na umu da mnoge banke često ne poseduju dovoljno informacija o realizaciji sredstava obezbeđenja iz prethodnih perioda kojima opravdavaju diskonte koji se primenjuju na

sredstva obezbeđenja kao i periode realizacije sredstava obezbeđenja, smernice koje se pominju u odeljku 3.4.2. iii mogle bi da predstavljaju potencijalno rešenje za ovo pitanje. Koliko smo mi upoznati, NBS trenutno radi na pripremi tih smernica.

Ostale preporuke:

- **Vodič za investitore koji ulažu u plasmane** – Kao što je prethodno već detaljno obrazloženo, cenovni jaz, između investitora koji su upoznati sa stanovištem lokalnog okruženja, postoji zbog ili poznavanja postojećih rizika ili svesti o postojećim rizicima u pravnom sistemu, visokog nivoa oslanjanja na duge sudske sporove o čemu ćemo govoriti u narednim poglavljima ove studije što se u krajnjoj liniji odražava na agresivno utvrđivanje cena. Sa druge strane, kupci koji nisu upoznati sa tržištem u Srbiji, pravnim okvirom i rizicima vezanim za ukupnu pravnu praksu, takođe uglavnom pogrešno tumače postojeće pravne propise, što, zajedno sa „skokom u nepoznato“ rezultuje niskim cenama. Jedan sažeti „**Vodič za investitore koji ulažu u plasmane**“ mogao bi da pruži investitorima solidnu osnovu koja će im poslužiti za razumevanje okruženja, kao i da u krajnjem ishodu u manjoj meri kvantifikuju pravne rizike kroz cene koje određuju.

4 Tok prodaje

4.1 Sintetička prema direktnoj prodaji problematičnih kredita

4.1.1 Pravna perspektiva

U stavovima koji slede razmatramo pravnu perspektivu transakcija sa problematičnim kreditima kroz poređenje široko definisanih raspoloživih pravnih struktura za prodaju problematičnih kredita.

Uopšteno govoreći, u praksi se pojavljuju dve vrste prodaje kredita na razvijenim tržištima problematičnih kredita: prave (direktne) i sintetičke transakcije. Dok su prave, to jest direktne prodaje veoma jasne upravo po svom značenju, u okviru takozvanih sintetičkih transakcija prenose se ekonomski rizici i koristi (ekonomsko vlasništvo), dok prodavac ostaje nominalni zajmodavac u dokumentima (pravno vlasništvo). Obe vrste prodaje imaju jednu zajedničku odliku – njima se obezbeđuje prenos ekonomskog, to jest, kreditnog rizika i sa njime povezanih koristi. Sintetička prodaja je fleksibilnija za realizaciju zbog toga što ona ne podrazumeva promenu pravnog vlasništva nad kreditima, pa je zbog toga manje zahtevna u smislu pravnih formalnosti i upisa. Na taj način bi se određene regulatorne prepreke potencijalno mogle prevazići primenom sintetičke prodaje. Sintetička prodaja je prilično uobičajena u razvijenim ekonomijama. Trenutno raspoložive strukture za prodaju problematičnih kredita koje su raspoložive u međunarodnoj dobroj praksi su sledeće:

- **Cesija** – Cesija kao direktna prodaja kreditnih potraživanja je u celini gledano dominantni način trgovine kreditnim potraživanjima. Problematicni krediti se prenose putem cesije kroz prenos poveriočevih potraživanja sa sadašnjeg poverioca (odnosno cedenta) na novog poverioca (odnosno cesionara). Cesijom se obaveze cedenta ne prenose na cesionara, i na taj način one ostaju njegove obaveze.
- **Prenos ugovorne pozicije (i prava i obaveza) (ustupanje ugovora)** – Za razliku od cesije kod koje se prenose samo potraživanja, kod prodaje koja je strukturisana kao ustupanje ugovora, prenosilac preuzimaocu ustupa i prava i obaveze. Pravna prepreka koja je karakteristična za ustupanje celokupne ugovorne pozicije sadržana je u pravilu da se ustupanje obaveza može izvršiti isključivo uz pristanak dužnika (član 145. Zakona o obligacionim odnosima). To je odgovor zašto se problematičnim kreditima gotovo nikada ne trguje ustupanjem ugovora.
- **Sintetički prenos / podučesće (ili u obliku (A) finansiranog učešća, ili (B) učešća u riziku)** – Uopšteno govoreći, sintetički prenosi podrazumevaju sve situacije u kojima prvobitni zajmodavac ostaje zajmodavac u dokumentima i ugovorna strana sa zajmoprimcem, dok „kupac“ (to jest, podučesnik) ugovara isključivo sa prvobitnim zajmodavcem da preuzme rizik vezan za osnovni kredit. Sintetički prenosi obično se sprovode ili kao finansirano učešće, ili kao učešće u riziku (ali postoje i drugi načini, među kojima su strukture kreditnih derivata):

Finansirano učešće

- Kod strukture finansiranog učešća ugovor o finansiranju sačinjava se između novog i postojećeg poverioca. Novi poverilac učestvuje u iznosu koji je pozajmljen dužniku (ili u delu tog iznosa) tako što postojećem poveriocu plati iznos koji je jednak celokupnom iznosu ili odgovarajućem delu pozajmljenog iznosa. Zauzvrat, postojeći poverilac plaća novom poveriocu iznos koji je jednak celokupnoj glavnici ili odgovarajućem delu glavnice i kamatu koju je primio od dužnika.

Učešće u riziku

- Ključna razlika između finansiranog učešća i učešća u riziku je da kod drugopomenutog novi poverilac u vreme zaključivanja ugovora o učešću u riziku obećava da će učestvovati u iznosu koji je dužniku pozajmljen pod određenim okolnostima (kao npr., kod neizvršavanja obaveza od strane dužnika). U tom pogledu, učešće u riziku je slično garanciji, pošto se njime prenosi (celokupan rizik ili deo) rizika da dužnik neće izvršavati svoje obaveze na novog poverioca i pošto se novom poveriocu daje pravo subrogacije u slučaju da on umesto dužnika vrati dug postojećem poveriocu.

Zajednička karakteristika svih ugovora o podučešću je da ugovor između prvobitnog i novog poverioca ostaje izvan transakcija sa osnovnim kreditom (odnosno, osnovni dužnik ne mora da bude obavešten o tom ugovoru) i da se njime ne uspostavlja nikakav pravni odnos između novog poverioca i dužnika, a kao posledica toga, dužnik o tome ne mora da bude obavešten, novi poverilac nema direktnih potraživanja od dužnika, a postojeći poverilac ostaje zajmodavac u dokumentima, kao i nominalno registrovani nosilac prava obezbeđenja u odgovarajućim registrima vlasništva nad imovinom. Stoga ovde navodimo najvažnije razloge zašto bi kupac i prodavac želeli da strukturiraju transakciju sa problematičnim kreditom u kojoj učestvuju u Srbiji kao sintetički prenos:

- Prvo, ako se ima u vidu da prvobitni zajmodavac nominalno ostaje zajmodavac u dokumentima, nema potrebe da se vrši registracija izmene razlučnog zajmodavca u Registru založnog prava i, što je još važnije, u Katastru nepokretnosti. Zbog loše pravne infrastrukture, takva promena registrovanih podataka u Katastru nepokretnosti mogla bi veoma dugo da traje (verovatno čak i duže od godinu dana u slučaju žalbe, čak i ako je žalba beznačajna, koju bi uložio dužnik). Prema aranžmanima o podučešću i povezanom servisiranju kredita između prvobitnog zajmodavca i podučesnika, prvobitni zajmodavac nastavlja da prima prihode od sintetički prenetog zajma ili sprovodi prinudnu naplatu. Prvobitni zajmodavac potom prenosi prikupljeni prihod na učesnika, i na taj način u suštini služi samo kao kanal za prikupljene tokove gotovine. Što se tiče dospelih potraživanja banke (problematičnog kredita), ugovor o podučešću treba da omogućiti da svi rizici i koristi (uključujući tokove gotovine) u vezi sa odgovarajućim problematičnim kreditima efektivno budu preneti na podučesnika čime se omogućava prestanak priznavanja tih problematičnih kredita u knjigama banke (uključujući regulatornu

olakšicu na kapitalne zahteve) u skladu sa važećim računovodstvenim i regulatornim standardima za kapital;

- Drugo, kao što je prethodno već izneto, banke u Srbiji trenutno ne mogu da vrše prenos putem direktne prodaje (ustupanja) potraživanja iz urednih kredita odobrenih bilo kom tipu klijenata (tj., privredi, stanovništvu, poljoprivrednicima, preduzetnicima) ni iz problematičnih kredita odobrenih stanovništvu nijednom drugom licu osim nekoj drugoj banci u Srbiji koja poseduje dozvolu za rad. Stoga ne postoji razlog zašto ne bi bilo moguće prenositi te portfelje putem sintetičkog prenosa na entitet koji nije banka, pošto iz perspektive klijenta, kao i iz perspektive važećih pravila, kredit nije u pravnom smislu ustupljen, a zajmodavac ostaje isti, tj. samo ugovorna strana sa osnovnim klijentom (zajmoprimcem) je i dalje njegova prvobitna banka (zajmodavac);
- Konačno, prvobitna banka može da ima poseban odnos sa određenim zajmoprimcima, i ne želi da zajmoprimac zna da je banka odlučila da smanji svoju izloženost rizicima od tog zajmoprimca.

Međutim, određena pitanja u vezi sa sintetičkim prenosima koja se javljaju iz važećih pravnih propisa u Srbiji treba uzeti u obzir. U skladu sa članom 50. st. 1. i 3. Zakona o stečaju – poverioci sa izlučnim pravima su lica koja, na osnovu svog stvarnog ili ličnog prava, ima pravo da traži da se određena stvar izdvoji iz stečajne mase. U vezi sa tim, postoje sledeća ograničenja:

- **nepriznavanje podučesnika kao poverioca sa izlučnim pravom u slučaju stečaja postojećeg poverioca** – ako se ima u vidu da u strukturi podučesća ne postoji prava, nego sintetička prodaja potraživanja, pošto postojeći poverilac ostaje zajmodavac u dokumentima, novi poverilac ne bi stekao izlučno pravo nad potraživanjem koje je finansirao;
- **neizvesnost regulatornih olakšica na kapitalne zahteve.** Sintetički prenosi ipak podrazumevaju neizvesnu regulatornu olakšicu na kapitalne zahteve za glavnog zajmodavca, odnosno NBS bi mogla da smatra da se određenim aranžmanom podučesća ne ostvaruje prenos kreditnog rizika i da se za izloženost riziku datog dužnika ne može odrediti ponder jednak nuli.

4.1.2 Finansijsko/komercijalna i računovodstvena perspektiva

U pogledu svih mogućih vrsta transakcija, tj. direktne i sintetičke prodaje, od presudne je važnosti da se razumeju neophodni kriterijumi koji se moraju ispuniti kako bi banka prestala da priznaje problematične kredite u svojim finansijskim izveštajima. Ovu analizu treba sprovesti na pojedinačnim transakcijama.

Kao što je objašnjeno u nastavku, ovo pitanje je prilično složeno, ako se ima na umu strogost prethodno definisanih kriterijuma iz IAS 39 i naglasak na suštini nad formom kod pregleda kriterijuma za prestanak priznavanja.

Jednostavno rečeno, standard zabranjuje prestanak priznavanja problematičnih kredita u slučaju da rizici i koristi (a posebno rizici) nisu preneti na kupca.

Direktna ili sintetička prodaja problematičnih kredita – poređenje kriterijuma za prestanak priznavanja		
Ključna pitanja za razmatranje	Direktna prodaja	Sintetička prodaja
1. Procena da li su ugovorna prava na novčane tokove istekla	<ul style="list-style-type: none"> Nije primenjivo na prenos problematičnih kredita, tj. novčani tokovi još uvek nisu istekli, stoga nema prestanka priznavanja problematičnih kredita zbog ispunjenja ovog kriterijuma 	
2. Procena da li postoji prenos	<ul style="list-style-type: none"> Prenos vlasništva treba da rezultira u prenosu svih postojećih prava povezanih sa finansijskim sredstvom bez bilo kojih dodatnih ograničenja. Ovo je slučaj kod direktne prodaje 	<ul style="list-style-type: none"> U slučaju sintetičke prodaje, tj. prodaje gde nema pravnog prenosa vlasništva i gde pravni subjekat zadržava pravo primanja novčanih tokova, ali uz obavezu isplate novčanih tokova investitoru, postoji prenos samo u slučaju aranžmana o ustupanju.
2. a) da li postoji ugovor o ustupanju?	<ul style="list-style-type: none"> Nije relevantno 	<ul style="list-style-type: none"> Aranžman o ustupanju je jedino postoji ako: <ul style="list-style-type: none"> Ne postoji obaveza za plaćanjem, osim od naplate kredita Banka ne može da proda ili založi kako kredit tako ni kolateral Banka treba da isplati novčane tokove koje naplati bez značajnog odlaganja
3. Da li su rizici i koristi povezani sa određenim potraživanjem preneti?	<p>Ključna pitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> Pravni subjekat prestaje da priznaje preneto finansijsko sredstvo ako je suštinski preneo sve rizike i koristi vlasništva nad tim sredstvom. Analiza rizika i koristi se vrši poređenjem izloženosti pravnog subjekta pre i posle prenosa, u odnosu na varijabilnost sadašnje vrednosti budućih novčanih tokova od finansijskog sredstva. Analiza rizika i koristi samo treba da se izvrši između Banke i investitora – bez uzimanja u obzir ugovora i trećih strana za svrhe hedžinga (npr. osiguranje). 	

Međutim, kako bi sintetički prenos ispunio svoju svrhu, tj., kako bi se ispunili kriterijumi za prestanak priznavanja koji su definisani u IAS 39, svi definisani zahtevi, a najpre pitanje prenosa rizika i koristi, moraju da budu ispunjeni.

U međunarodnoj praksi se ne priznaje jedan jedinstveni pristup, niti tip transakcije. Sve transakcije treba da budu podvrgnute analizi kako bi se utvrdilo da li su zadovoljeni svi zahtevi.

Računovodstveni tretman i objašnjenje svih koraka u analizi prestanka priznavanja detaljno su predstavljeni u Dodatku.

4.1.3 Rešenja i preporuke

Preporuke visokog prioriteta:

- i. **Važeći pravni propisi ne priznaju izričito aranžmane sintetičke prodaje – pristup vlasti sintetičkim prenosima na tržištu problematičnih kredita treba da bude fleksibilan i takav da pruža podršku, imajući u vidu sve postojeće prepreke na tržištu u oblastima**

obrade zahteva za promenu registrovanih podataka, ako se ima na umu da takvi aranžmani ne uključuju registraciju novog poverioca u odgovarajuće registre.

- ii. ***Nepriznavanje podučesnika kao poverioca pod stečajem*** – ako se ima na umu da podučesnik nije priznat kao poverilac sa izlučnim pravom u slučaju stečaja postojećeg poverioca u potencijalnom aranžmanu sintetičke prodaje, izmenom Zakona o stečaju kojom bi se novom podučesniku omogućio status poverioca sa izlučnim pravom prema sintetičkim prenosima problematičnih kredita uticalo bi na stvaranje privlačnog okruženja za transakcije sa problematičnim kreditima. Ovde je važno napomenuti da takvo izdvajanje već postoji u pravnom sistemu Srbije, odnosno u slučaju stečaja kastodi banke, opšte je priznato da imovina koju ona drži kao kastodi institucija ne čini deo njene stečajne mase;

4.2 Prodaja problematičnih kredita i parnični postupak

U sledećim stavovima razmatraju se pitanja vezana za parnični postupak, to jest relevantnost parničnih, izvršnih, stečajnih ili drugih relevantnih postupaka koji su u toku pred sudovima i državnim organima za prodaju problematičnog kredita.

U **članu 204.** Zakona o parničnom postupku definisano je da sudski postupak koji je u toku ne utiče na validnost ustupanja. Međutim, prema Zakonu o parničnom postupku, novi poverilac ne zamenjuje prvobitnog poverioca automatski. Novi poverilac može da stupi u parnični postupak isključivo ukoliko se dužnik u odgovarajućem sporu saglasi sa tim. Parnični postupak može da se nastavi sa stranama koje su ga pokrenule (to jest, sa prvobitnim poveriocem), a u tom slučaju novi poverilac može da se pozove na pravosnažnu sudsku presudu i da naplati potraživanja prema pravosnažnoj sudskoj presudi iako nije bio strana u odgovarajućem parničnom postupku.

U vezi sa tim, prepoznate su sledeće prepreke za razvoj tržišta problematičnih kredita:

Uslovljeno pravo na preuzimanje spora – pravo sticaoca problematičnog kredita na preuzimanje spora koji je u toku u vezi sa problematičnim kreditom koji je stekao dok je kredit predmet spora, bilo kao tuženi ili kao tužilac, uslovljeno je pristankom i postojećeg tužioca i tuženog;

Presuda je obavezujuća po sticaoca problematičnog kredita – čak i ukoliko sticalac problematičnog kredita nije učestvovao u sporu u vezi sa problematičnim kreditom koji je stekao dok je kredit bio predmet spora, presuda doneta u tom sporu važi za tog sticaoca problematičnog kredita (što u

određenim slučajevima može da bude željeno rešenje ukoliko postoji aranžman o servisiranju uspostavljen između starog i novog poverioca spornog potraživanja);

Postoji rizik da, npr., spor koji je u toku može da prekine primenu ili odloži željenu regulatornu olakšicu na kapitalne zahteve i prestanak priznavanja kredita u knjigama prvobitnog poverioca (banke).

Rešenja i preporuke

Preporuke visokog prioriteta:

- i. **Nemogućnost da sticalac problematičnog kredita preuzme spor koji je u toku – izmenom Zakona o parničnom postupku kojom bi se predvidelo bezuslovno pravo sticaoca problematičnog kredita da preuzme sva prava prethodnog poverioca jednostavnim dostavljanjem obaveštenja sudu, to jest da se uključi kao strana u sporu u vezi sa tim sredstvima (tj., sa problematičnim kreditom) koji je bio u toku kada ga je on stekao bez potrebe da se za to traži saglasnost od one druge strane u sporu.**

4.3 Prenos problematičnih kredita na strana pravna lica

4.3.1 Pravna perspektiva

U stavovima koji slede razmatra se pravna perspektiva transakcija sa problematičnim kreditima uzimajući u razmatranje prenos problematičnih kredita na strana pravna lica.

Važeća pravila propisana Zakonom o deviznom poslovanju predstavljaju prepreke za sprovođenje transakcija sa problematičnim kreditima sa inostranstvom u sledećem:

- **Ka inostranstvu usmeren prenos lokalnih problematičnih kredita** – Ustupanje potraživanja sa inostranstvom strogo je ograničeno samo na one slučajeve koji su dozvoljeni Zakonom o deviznom poslovanju (npr., u članu 18. stav 5, čl. 20. i 33.). Stoga se lokalno odobreni kredit zaključen između banke u Srbiji i rezidentnog entiteta u Srbiji ne može prenositi na ofšor preduzeće specijalizovano za upravljanje aktivom;
- **Izveštavanje NBS o kreditima sa inostranstvom** – U slučaju kreditnih transakcija sa inostranstvom, rezidentni zajmoprimac ima obavezu da izvesti NBS o ugovoru o kreditu. Osim toga, svaka izmena kredita o kojoj NBS nije prethodno izveštena (što znači da je NBS bez razmatranja odobrila izveštaj o ugovoru o kreditu i da je dodelila registracioni broj kreditu) uzrok je nesprovodivosti kredita u praksi, pošto se zbog toga nikakva sredstva ne mogu doznačiti ni u, ni iz Srbije. Rezidentni zajmoprimac u Srbiji mora da dostavi NBS neophodne dokumente za registraciju prekograničnog kredita (uključujući overeni prevod ugovora o kreditu na srpski jezik) preko lokalne banke rezidentnog zajmoprimca preko

koje se kredit ili zajam isplaćuje (odnosno obrađuje), u roku od 10 dana od datuma zaključenja ugovora o kreditu;

- **Rezidentni dužnik praktično može da spreči izmenu zajmodavca** – Članom 33. Zakona o deviznom poslovanju uopšteno je omogućen prenos kredita sa inostranstvom ukoliko su zadovoljeni svi sledeći navedeni uslovi: (i) transakcije prenosa su realizovane na osnovu: (A) ugovora sačinjenog između svih učesnika u poslu (to jest, prvobitnog zajmodavca, novog zajmodavca i zajmoprimca) ili (B) izjave zajmoprimca kojom se potvrđuje da je isti obavešten o prenosu; (ii) prethodno pomenuti dokumenti sadrže podatke o učesnicima u poslu, ugovoru o osnovnom zajmu, podatke o valuti i iznosu prenetih potraživanja i dugovanja; i (iii) rezident zajmoprimac (koji je jedini ovlašćen da to uradi) izveštava NBS o promenama zajmodavca (bez ove formalne izmene, sve komercijalne banke u Srbiji moraju da odbiju da izvrše prenose na novog zajmodavca iz inostranstva). Stoga je zajmodavac koji je spreman na saradnju neophodan (i) pri sastavljanju trosmernog ugovora ili pri izdavanju obavezne izjave, i (ii) pri popunjavanju obrazaca NBS za izveštavanje o novom zajmodavcu koji je upisan u odgovarajuće dokumente. Bili smo svedoci slučajeva u praksi kada su zajmoprimci sa lakoćom opstruirali zakonite promene poverilaca. Ovo skriveno ograničenje prenosa blokira slobodnu trgovinu problematičnim kreditima sa inostranstvom i predstavlja najvažniju prepreku za razvoj odgovarajućeg tržišta problematičnih kredita;
- **Nametnuta ograničenja za davanje sredstava obezbeđenja u inostranstvu od strane rezidentnih zajmoprimaca/jemaca u Srbiji.** Članom 18. stav 7. i članom 23. Zakona o deviznom poslovanju propisano je da pravno lice koje je rezident u Srbiji može da pruža prava obezbeđenja po kreditnim poslovima sa inostranstvom nad svojom imovinom i-ili korporativne garancije samo za nerezidenta-dužnika koji je u većinskom vlasništvu rezidenta u Srbiji koji pruža sredstva obezbeđenja ili je garant. Osim toga, pri davanju garancije po kreditnim poslovima sa inostranstvom, rezident mora da ugovori i pribavi instrumente obezbeđenja naplate od dužnika koji je nerezident;
- **Širi obim kreditnih aktivnosti banaka od obima kreditnih aktivnosti rezidenata** – Banke imaju pravo da daju kredit i da prime sredstvo obezbeđenja za dati kredit od nerezidenata, dok rezidenti – pravna lica mogu da daju kredit i da prime sredstvo obezbeđenja od nerezidenta isključivo ukoliko je taj nerezident u većinskom vlasništvu poverioca koji je rezident. Navedeni širi obim kreditnih aktivnosti banaka podrazumeva da banke ne smeju da prenose kreditne aranžmane (uključujući problematične kredite) na rezidente – pravna lica ukoliko ti kreditni aranžmani izlaze iz dozvoljenog obima kreditne aktivnosti rezidenata, na osnovu čega rezidenti ne mogu da stiču problematične kredite date nerezidentima, osim ukoliko su ti nerezidenti u većinskom vlasništvu rezidentnih sticaoca problematičnih kredita;
- **Nerezidenti nemaju pravo da stiču problematične kredite koje su banke dale rezidentima** – Prema članu 20. stav 1. nerezidenti mogu da stiču potraživanja od rezidenata isključivo ukoliko su ta potraživanja zasnovana na kreditnom aranžmanu sa inostranstvom. Zakon o deviznom poslovanju ne sadrži odredbe u vezi sa pravom nerezidenata da stiču potraživanja od rezidenata koja su zasnovana

na domaćim kreditnim aranžmanima. Prema odavno donetom tumačenju Zakona o deviznom poslovanju Narodne banke Srbije, prema kome ako nešto nije izričito dozvoljeno, onda to nije dozvoljeno, član 20. stav 1. ne dozvoljava nerezidentima (npr., ofšor preduzećima specijalizovanim za upravljanje aktivom) da stiču potraživanja banke od dužnika koji je rezident u Srbiji;

- **Ograničenje uslova otplate kredita** – Zakon o deviznom poslovanju i sprovedbeni akt⁵ koji je donela NBS predviđaju opšte pravilo prema kome rezidentni zajmoprimac u Srbiji može da otplaćuje kredite sa inostranstvom tek po isteku godinu dana od datuma isplate kredita, a ukoliko je kredit povučen u tranšama, tek po isteku roka od godinu dana od datuma povlačenja svake pojedinačne tranše. Osim toga, otplata u ratama može da počne tek po isteku roka od šest meseci od datuma povlačenja pojedinačnih rata i može se izvršiti isključivo u srazmernim uplatama (ratama) do otplate kredita u potpunosti. Zakonom je takođe predviđen izuzetak od pravila kojim se dozvoljava da rezidenti u Srbiji (pravna lica i preduzetnici) mogu da stupe u kreditni aranžman sa inostranstvom sa rokom otplate kraćim od godinu dana za potrebe finansiranja kupovine, obrade i proizvodnje poljoprivrednih proizvoda ili za potrebe finansiranja izvoza robe i usluga, ali da ne mogu da počnu da otplaćuju kredit pre isteka roka od tri meseca od datuma povlačenja iznosa kredita;
- **Skrivene prepreke za plaćanja sa inostranstvom** – Važeća podzakonska akta i smernice⁶ koje je donela NBS predviđaju da plaćanje sa inostranstvom ne može da bude izvršeno ukoliko ne postoji posebna šifra određena za takva plaćanja. Očigledno je da se nijednim šifrnikom ne mogu obuhvatiti sve moguće i zamislive pravne osnove za zakonita plaćanja sa inostranstvom. Stoga nedostaci takvih šifrnika praktično predstavljaju skrivene prepreke za platni promet sa inostranstvom;

Postojeća praksa u primeni Zakona o deviznom poslovanju – Postojeća praksa nadležnih organa nije u skladu sa dobrom međunarodnom praksom i pre predstavlja nasleđe inspirisano politikama sa visokim stepenom državnog intervencionizma. Dobra praksa zapravo treba da bude da ukoliko transakcija nije izričito zabranjena Zakonom o deviznom poslovanju, nju treba smatrati dozvoljenom u skladu sa najvažnijim načelom slobodnog ugovaranja proklamovanog članom 10. Zakona o obligacionim odnosima.

4.3.2 Poreska perspektiva

Prodaja kredita pravnom licu koje je registrovano u inostranstvu, omogućena izmenama i dopunama pravnih propisa o deviznom poslovanju i NBS, imaće isti poreski tretman kao što je opisno u odeljku 3.3 ovog izveštaja.

⁵ Odluka o načinu i uslovima korišćenja finansijskih kredita iz inostranstva za namene iz člana 21. stav 2. Zakona o deviznom poslovanju („Službeni glasnik RS“, br. 6/2013 i 74/2013).

⁶ Odluka o izveštavanju o kreditnim poslovima sa inostranstvom NBS i Uputstvo o popunjavanju obrazaca za izveštavanje o kreditnim poslovima sa inostranstvom NBS.

Prema tom scenariju, porez po odbitku može se platiti u skladu sa Zakonom o porezu na dobit pravnih lica. Naime, Zakonom o porezu na dobit pravnih lica RS propisano je da se porez po odbitku plaća na svaki prihod od kamate plaćene inostranom pravnom licu. Lice koje plaća kamatu ima obavezu da obračuna, odbije, plati porez i podnese poresku prijavu.

Porez po odbitku plaća se po stopi od 20%, osim ukoliko važećim sporazumom o izbegavanju dvostrukog oporezivanja nije propisano drugačije. Kako bi bilo u mogućnosti da primenjuje stope poreza po odbitku za korisnike ove pogodnosti, lice koje plaća kamatu treba da poseduje potvrdu o prebivalištu, odnosno boravištu primaoca prihoda, potvrđenu od strane nadležnih poreskih organa.

Sa druge strane, nije jasno da li porez po odbitku na kamate treba primenjivati i ko treba da bude obveznik poreza po odbitku na kamatu u slučaju sintetičkog prenosa. Nosilac zakonskih prava na potraživanja i dalje je banka, ali bi ekonomski vlasnik bilo inostrano pravno lice.

Naše je mišljenje da prema ovom scenariju treba primenjivati načelo suštine nad formom, što znači bi da porez po odbitku na prihod od kamate dospevao za plaćanje. Po našem mišljenju, banka kao isplatilac prihoda inostranom pravnom licu treba da izvrši odbitak i da plati porez.

Naše mišljenje je zasnovano na činjenici da u određenim slučajevima sintetičkog prenosa dužnik čak ne bi morao da bude obavešten o ovom aranžmanu između banke i kupca i da stoga sigurno ne bi ni bio svestan svoje obaveze da obračuna i plati porez po odbitku.

Poreski tretman kredita ne razlikuje se u pogledu valute kredita. Svi komentari predstavljeni u ovom izveštaju u potpunosti su primenjivi na potraživanja iz kredita iskazanih u bilo kojoj valuti.

4.3.3 Rešenja i preporuke

Preporuke visokog prioriteta:

- i. **Zabrana prenosa kredita na inostrana pravna lica** – Veoma stroge odredbe Zakona o deviznom poslovanju (koje se ne mogu porediti sa zakonima ni u jednoj susednoj ili razvijenoj evropskoj sudskoj nadležnosti) i praksa regulatora u primeni ovog zakona trebalo bi u značajnoj meri ublažiti. Naime, Zakonom o deviznom poslovanju treba izričito omogućiti ofšor prodaju problematičnih kredita kako bi banke mogle da vrše prenos svojih potraživanja zasnovanih na domaćem kreditnom aranžmanu sa rezidenata – pravnih lica na sticaoce problematičnih kredita / preduzeća specijalizovana na upravljanje aktivom koji su osnovani i koji posluju u inostranstvu. Kao alternativa tome, pomenuti izuzetak mogao bi u najmanju ruku da se odnosi na preduzeća specijalizovana za upravljanje aktivom koja su osnovana u državama članicama EU i OECD. Osim toga, njime ne treba ograničavati slobodu ugovaranja ugovornih strana propisivanjem obaveznih elemenata kreditnih poslova sa inostranstvom, niti*

nametanjem zahteva da rezidentni zajmoprimac prihvati i izvrši prodaju problematičnih kredita. Rezidentima treba omogućiti da daju sredstva obezbeđenja u korist ofšor preduzeća specijalizovanih za upravljanje aktivom;

- ii. **Neophodnost formalnog izveštavanja o kreditima i izmenama vezanim za te kredite** – Zakon o deviznom poslovanju i podzakonske akte koje je usvojila NBS treba izmeniti tako da izveštavanje NBS o određenom kreditu ili o izmenama tog kredita ne bude uslov za validnost i sprovodivost kredita. Prihvaćeno je da NBS ima validan interes da nadgleda prilive i odlive u inostranoj valuti u statističke svrhe i u svrhe donošenja politika; takva makroekonomska uloga NBS ipak ne treba da rezultira angažovanjem NBS u pregledima i upravljanju na mikro nivou svakog posla sa inostranstvom i kasnijih promena u okviru tih poslova (kao npr., promene ugovornih strana). Umesto da bez razmatranja odobri svaku transakciju sa inostranstvom i potonje izmene u toj transakciji, pravilo treba da bude da rezidenti u Srbiji samo obaveštavaju (npr. kvartalno) NBS o poslovima sa inostranstvom koje obavljaju. Takođe, skrivene prepreke kao što su posebne šifre (šifarnik) predviđene u podzakonskim aktima i uputstvima koje je izdala NBS treba otkloniti;
- iii. **Neophodnost pristanka zajmoprimaca na promenu zajmodavca u određenim slučajevima** – Predviđanje odredbi u Zakonu o deviznom poslovanju prema kojima sticaoci problematičnih kredita koji nisu banke imaju pravo da od banaka stiču potraživanja na osnovu svih kreditnih aranžmana u koje banke imaju pravo da stupe (uključujući portfelje urednih kredita stanovništvu i problematičnih kredita), bez obzira na to da li rezidenti – pravna lica imaju pravo da stupaju u takve kreditne aranžmane i da pošto sticalac stekne ta potraživanja on ima sva prava koja bi banka imala u vezi sa tim potraživanjima, uključujući pravo na prava obezbeđenja kojim obezbeđuje ta potraživanja.
- iv. **Ograničenje prema kome pravna lica u Srbiji mogu da pružaju garancije u poslovima sa inostranstvom isključivo svojim zavisnim društvima u inostranstvu** – Rezidentima treba omogućiti da pružaju sredstva obezbeđenja u korist inostranih preduzeća specijalizovanih za upravljanje aktivom bez zahteva da ti inostrani dužnici budu zavisna društva u većinskom vlasništvu rezidenata u Srbiji.

4.4 Poreski aspekti transakcija prodaje problematičnih kredita

4.4.1 Poreska perspektiva

Poresko zakonodavstvo u Srbiji osim posebne odredbe o prodaji potraživanja sadržane u Zakonu o porezu na dobit pravnih lica (član 16a) i nedavno unetih izmena u Zakonu o PDV-u (u vezi sa primenom

iskazivanja ulaznog i izlaznog poreza u slučaju prinudne prodaje, tj., kada je kupac koji je obveznik PDV-a obavezan da proceni iznos PDV-a i da ga oduzme kao ulazni PDV ukoliko su zadovoljeni uslovi za umanjene ulaznog PDV-a), ne sadrži druge posebne odredbe koje se odnose na prodaju problematičnih kredita.

Tretman prodaje potraživanja u smislu PDV-a

U skladu sa Zakonom o porezu na dodatu vrednost, u slučaju banaka prenos potraživanja izuzet je od naplate PDV-a bez prava na povraćaj ulaznog PDV-a.

Kao što je već objašnjeno u prethodnom delu, direktna prodaja potraživanja regulisana je na odgovarajući način iz perspektive Zakona PDPL. Sve gubitke na osnovu razlike između prodajne cene i neto knjigovodstvene cene potraživanja trebalo bi priznavati na teret rashoda u poreskom bilansu. Iz perspektive poreza na dodatu vrednost, na nivou banaka prenos bi se smatrao oslobođenim od plaćanja PDV-a bez prava na odbitak ulaznog PDV-a na promet.

Sa stanovišta PDV-a, u suštini, banka prenosi portfelj problematičnih kredita sa povezanim rizicima (npr., rizikom da dužnik neće izvršavati svoje obaveze) i budućim koristima (to jest, budućim povezanim tokovima gotovine). Činjenica da vlasništvo nad potraživanjima formalno neće biti preneto i da će banka biti uključena u administriranje i postupak prinudne naplate kredita ne treba da izvrši nikakav uticaj na suštinu transakcije.

Sa stanovišta PDV-a, najvažnije pitanje je da li je prethodno pomenuti prenos predmet poreza na dodatu vrednost u Srbiji i da li se može primeniti izuzeće od ovog člana.

Dok se, na osnovu suštine ove transakcije, može zaključiti da treba primenjivati izuzeće, primena takvog pristupa podrazumeva određene rizike. Strogo tumačenje pravnog osnova može da dovede do zaključka da banka zapravo dodeljuje određena prava (između ostalog, i u obliku budućeg toka gotovine) za naknadu i da treba da naplati PDV.

Osim toga, koliko smo mi upoznati, banka može da nastavi da sprovodi aktivnosti u vezi sa naplatom potraživanja i da ostane zadužena za sprovođenje svih pravnih postupaka vezanih za prinudnu naplatu. Može se tvrditi da na te aktivnosti ne treba gledati kao na zaseban promet, već ih umesto toga treba smatrati pomoćnim aktivnostima uz glavnu aktivnost (prenos potraživanja), te da one stoga nisu predmet PDV-a. Naime, prema praksi u Evropskoj uniji, u slučaju kada se ne plaća zasebna naknada za *work-out* uslugu, ta *work-out* usluga bi se smatrala pomoćnom aktivnošću uz promet glavne usluge, pošto ona nema svrhu sama po sebi, već služi tome da za kupca unapredi uživanje prometa glavne usluge. Po našem mišljenju, banka ne sprovodi prinudnu naplatu potraživanja kako bi ostvarila dobit od aktivnosti naplate dugovanja, već da bi podržala prodaju potraživanja.

Ako bi preuzimalac sprovodio postupke naplate potraživanja, naše je mišljenje da postoji rizik da poreski organi smatraju da prenosilac pruža te usluge banci bez naknade, navodeći kao argument svoje

tumačenje koji se odnosi na to da banke pri tom zadržavaju zakonska prava. Pružanje usluga bez naknade smatra se prometom koji je predmet PDV-a, pa bi se u tom slučaju preuzimalac mogao zadužiti za iznos izlaznog PDV-a.

Tretman prodaje potraživanja prema Zakonu o PDPL

Prodaja problematičnih kredita regulisana je iz perspektive Zakona o PDPL članom 16a Zakona o PDPL. Prema pomenutom članu, gubici od prodaje potraživanja u potpunosti se priznaju za svrhe oporezivanja.

Član 16a Zakona o PDPL uveden je u maju 2013. godine. Pre toga, Ministarstvo finansija (u nastavku: „MF“) izdalo je nekoliko mišljenja u kojima je poreski tretman gubitka od prodaje potraživanja bio izjednačavan sa poreskim tretmanom otpisa potraživanja. Ovde treba obratiti pažnju na to da je MF u mišljenju broj 413 - 00 - 11155/ 2011 - 04(II) od 14. maja 2012. godine rešavalo pitanje sintetičke prodaje potraživanja (prenos rizika i koristi u vezi sa potraživanjima u slučaju pri kome nema prenosa prava vlasništva nad potraživanjima). U ovom se mišljenju takođe navodi da se gubitak od prenosa prodaje potraživanja priznaje u poreske svrhe isključivo ukoliko se priznaje da su zadovoljeni uslovi za priznavanje troškova otpisa u svrhe oporezivanja.

4.4.2 Ostala poreska pitanja

Plasmani u krizne entitete

Nema posebnih poreskih implikacija u vezi sa plasmanima u krizne entitete. Ne postoje poreske podsticajne mere, niti prepreke za investicije.

U skladu sa važećim zakonodavstvom, sve novčane investicije iz poreske perspektive treba da budu u poreskom smislu neutralne. Izuzetak od toga bio bi da pretvaranje duga u akcijski kapital predstavlja osnovu za obavezu plaćanja poreza po odbitku za iznos kamate pretvorene u akcijski kapital, ukoliko je zajmodavac/novi investitor strano pravno lice i ukoliko nema zaštite u vidu sporazuma o izbegavanju dvostrukog oporezivanja.

Osim toga, nenovčana investicija može se tretirati kao promet robe ili usluga koji podleže plaćanju PDV-a ukoliko investicija ne ispunjava uslove iz Zakona o PDV-u da bi se smatrala prenosom pri kome se nastavlja sa obavljanjem iste delatnosti (član 6. Zakona o PDV-u). Ukoliko je investitor registrovani obveznik PDV-a i ukoliko promet investirane robe ili usluga nije izuzet od plaćanja PDV-a, investitor ima obavezu da obračuna i plati PDV na robu investiranu u kapital. Takođe, za potrebe buduće adekvatne procene prihoda od kapitala od prodaje akcija/udela koji se dobija za sredstva u naturi, procenu treba da izvrši ovlašćeni procenitelj kako bi se utvrdila tržišna cena sredstava datih u vidu doprinosa/udela/izdatih akcija.

Svako finansiranje duga povezanog lica predmet je tanke kapitalizacije i testova koji se primenjuju na transferne cene. Na kamate plaćene u inostranstvu plaća se porez po odbitku u visini od 20%, osim ukoliko je drugačije propisano važećim sporazumom o izbegavanju dvostrukog oporezivanja.

Ostala pitanja iz Zakona o porezu na dobit pravnih lica

Pažnju treba obratiti na sledeće: pitanja iz Zakona o PDPL koja se redovno javljaju u praksi i koje su potencijalni investitori prijavili kao prepreke za razvoj tržišta problematičnih kredita:

- poreski tretman gubitaka iz merenja sredstava po poštenoj vrednosti kroz bilans uspeha
- poreski tretman dugoročnih rezervisanja za sudske postupke

Tretman gubitaka poštene vrednosti

Kako je prethodno već objašnjeno, stečeni portfelj problematičnih kredita inicijalno se meri po poštenoj vrednosti. Uobičajeno je da je nabavna cena plaćena za problematične kredite jednaka poštenoj vrednosti problematičnog kredita u vreme sticanja.

Nije primereno formirati rezerve za ispravku vrednosti za kredite po inicijalnom priznavanju. Formiranje rezerve za ispravku vrednosti obračunava se i evidentira isključivo posle utvrđivanja objektivnih dokaza o ispravci vrednosti, do čega obično dolazi posle početnog priznavanja.

Tokom početnog priznavanja, krediti se razvrstavaju u jednu od kategorija finansijskih instrumenata koje su definisane zahtevima iz IAS 39. Ova se klasifikacija zasniva na uslovima koji postoje na datum kupovine. Početnom klasifikacijom se direktno određuje potonje merenje sredstava u finansijskim izveštajima. Zajmovi se obično klasifikuju kao zajmovi i potraživanja, ali bi se mogli klasifikovati kao finansijska sredstva po poštenoj vrednosti u bilansu uspeha ili kao finansijska sredstva koja su raspoloživa za prodaju.

Potraživanja predstavljaju najčešću kategoriju za početnu klasifikaciju kupljenih problematičnih kredita. Kupljena potraživanja se potom mere po amortizovanoj vrednosti. Stečena potraživanja imaju novu efektivnu kamatnu stopu koja se obračunava kao interna stopa prinosa, stopa kojom se tačno diskontuje vrednost procenjenih budućih tokova gotovine od potraživanja po poštenoj vrednosti – nabavna cena. Prihod od kamata koji entitet priznaje u narednim godinama procenjuje se primenom efektivne kamatne stope, osim ukoliko je došlo do promena u očekivanim tokovima gotovine.

U slučaju finansijskih sredstava po poštenoj vrednosti, promena poštene vrednosti se priznaje u bilansu uspeha.

Neki se investitori, mada to nije uobičajeno, opredeljuju za potonje merenje portfelja stečenih potraživanja po poštenoj vrednosti u bilansu uspeha.

Zakon o PDPL ne propisuje nikakva posebna pravila za prihod/troškove od merenja poštene vrednosti aktive i pasive. Stoga bi se, prema opštim odredbama Zakona o PDPL, svaki prihod ili gubitak od merenja poštene vrednosti smatrao oporezivim/odbitnim.

Sa druge strane, u članu 22v Zakona o PDPL navodi se da se troškovi nastali po osnovu obezvređenja imovine ne priznaju na teret rashoda u poreskom bilansu u periodu kada su nastali. Zakon o PDPL pruža definiciju obezvređenja imovine kao razliku između neto knjigovodstvene vrednosti imovine utvrđene u skladu sa IAS i IFRS i njene procenjene nadoknadive vrednosti. Zakon o PDPL omogućava priznavanje tih rashoda u poreskom bilansu u poreskom periodu u kome je ta obezvređena imovina otuđena ili upotrebljena.

Sa računovodstvenog stanovišta, troškovi obezvređenja i gubitaka nastalih od merenja poštene vrednosti imovine imaju u potpunosti različitu prirodu. Troškovi obezvređenja utvrđuju se primenom modela (amortizovanog) troška odnosno modela ponovne procene vrednosti i tek pošto su utvrđeni objektivni dokazi o obezvređenju, dok gubici poštene vrednosti nastaju usled redovne primene koncepta merenja poštene vrednosti koje je uobičajeni rezultat primene tehnike merenja poštene vrednosti. Međutim, zbog načina na koji su sročene odredbe Zakona o PDPL, MF je u prethodnom periodu izdavalo neobavezujuća mišljenja u kojima je navodilo da gubitke u poštenoj vrednosti treba tretirati kao obezvređenje i da ih kao posledicu toga treba smatrati troškovima koji se ne priznaju na teret rashoda u poreskom bilansu u godini u kojoj su nastali.

MF je međutim nedavno izdalo obavezujuće mišljenje broj 011-00-00088/2015-04 od 16. jula 2015. godine u kome je navelo da se gubici poštene vrednosti (gubici koji nastanu primenom koncepta merenja poštene vrednosti) smatraju troškovima koji se priznaju na teret rashoda u poreskom bilansu u periodu kada su tih gubici priznati.

Najnovije dostupno tumačenje MF-a je prihvatljivo i u Pravilniku o sadržaju poreskog bilansa treba pružiti dodatna objašnjenja kako bi se pojasnilo da se gubici nastali primenom računovodstvenog koncepta merenja poštene vrednosti u bilansu uspeha priznaju u poreske svrhe bez obzira na prirodu merenih sredstava (investicione nekretnine, finansijski instrumenti, osnovno stado, itd.). Mi takođe smatramo da prethodno izdata mišljenja MF u kojima se navodi da se gubici poštene vrednosti ne priznaju u poreskom bilansu u periodu u kome su nastali treba poništiti. Štaviše, ubuduće bi trebalo posvećivati posebnu pažnju uniformnom tumačenju člana 22v među predstavnicima poreskih organa.

Dugoročna rezervisanja za sudske postupke

Dalje, član 22b Zakona o PDPL propisuje da se sledeća dugoročna rezervisanja tretiraju na teret rashoda u poreskom bilansu: dugoročna rezervisanja za obnavljanje prirodnih bogatstava, rezervisanja za troškove u garantnom roku, rezervisanja za zadržane kaucije i depozite, kao i ostala dugoročna rezervisanja koja se priznaju u skladu sa zakonom. Dugoročna rezervisanja za izdate garancije priznaju se po gotovinskom osnovu.

Rezervisanja za potencijalne gubitke u sudskim postupcima ne priznaju se za svrhe Zakona o PDPL u poreskom periodu u kome su ta rezervisanja priznata. Zakon o PDPL propisuje izuzeće od oporezivanja za prihode od poništenja dugoročnih rezervisanja koja nisu mogla da budu priznata na teret rashoda u poreskom bilansu. Kao posledica toga, u slučaju gubitka sudskog spora i u slučaju poništenja rezervisanja zbog odliva novca, pri čemu se ne priznaje nikakav prihod pošto nema ekonomskog razloga za priznavanje prihoda (naprotiv, odliv novca potvrđuje da je prvobitna procena rukovodstva bila adekvatna), troškovi vezani za rezervisanja za sudske postupke više se ne mogu priznati na teret rashoda. Kao rezultat toga, mnoga pravna lica se ustručavaju da formiraju adekvatne rezerve.

4.4.3 Rešenja i preporuke

Preporuke visokog prioriteta:

- i. **Zakon o PDV i Zakon o PDPL ne sadrže odredbe o posebnom priznavanju sintetičkih prenosa** – Relevantne podzakonske akte Zakona o PDV treba izmeniti kako bi se pojasnilo da se izuzeće od plaćanja PDV-a primenjuje i na sintetičke i na direktne prodaje potraživanja. Iz perspektive Zakona o PDPL, bilo bi primereno da se to pojasni u Zakonu o PDPL ili u Pravilniku o sadržaju poreskog bilansa tako da prenos koristi i rizika vezanih za problematični kredit treba tretirati kao prodaju potraživanja. Sintetički prenos potraživanja pri kome banka prestaje da priznaje portfelj problematičnih kredita takođe treba definisati kao transakciju na koju se ne plaća PDV bez prava na povraćaj ulaznog PDV na promet u Zakonu o PDV-u ili u odgovarajućem Pravilniku o PDV-u.

Pravilnik o PDV-u takođe treba izmeniti kako bi se uključilo objašnjenje da aktivnosti na naplati potraživanja koje sprovodi kupac potraživanja koji je stekao rizike i koristi od potraživanja kroz sintetički prenos ne predstavljaju usluge koje se prenosiocu pružaju bez naknade, bez obzira na činjenicu da je prenosilac zadržao zakonska prava nad potraživanjima.

4.5 Računovodstveni aspekti

U stavovima koji slede razmatra se računovodstvena perspektiva transakcija sa problematičnim kreditima, kroz razmatranje važećeg zakonodavstva i regulatornog okvira, tj. IFRS.

4.5.1 Rezerve za ispravke vrednosti

U skladu sa Zakonom o računovodstvu, kao i sa pravnim propisima u bankarskom sektoru u Srbiji, banke imaju obavezu da pripremaju finansijske izveštaje u skladu sa IFRS, čime se regulišu krediti, i još preciznije rezervisanja formirana u skladu sa IAS 39.

U nastavku su predstavljene neke činjenice o rezervisanju za gubitke od kredita koje banke sprovode u skladu sa IAS 39:

- IAS 39 sadrži pristup naknade troškova gubitka sa odgovarajućim motivom za primenu tog pristupa, tj., kako bi se ograničila mogućnost da rukovodstvo utiče na manipulacije sa bilansom uspeha kroz formiranje skrivenih rezervi. Rešavanje jednog problema – smanjenje prostora za manipulaciju sa iznosom dobiti, ipak je stvorilo drugi problem – priznavanje gubitaka kod rezervi za ispravke vrednosti do koga u bilansu uspeha dolazi prekasno.
- IAS 39 je standard zasnovan na načelu koji ostavlja dosta prostora za profesionalnu procenu i pogrešnu primenu zbog čega u krajnjoj liniji može lako da bude uzrok formiranja niskih nivoa rezervisanja.
- Neke od definicija u IAS 39, kao što su objektivni dokazi za obezvređenje ili očekivani budući tokovi gotovine isuviše su neprecizno definisani, čime se ponovo ostavlja dosta prostora za različita tumačenja i manipulacije sa rezervisanjem.
- U IAS 39 se praktično zahteva nastanak objektivnih dokaza o obezvređenju, tj. da dođe do gubitka. U slučaju da se to ne može utvrditi, sredstvo se procenjuje na nivou grupe sa drugim sredstvima sa sličnim kreditnim rizikom. Ovaj pristup takođe u veoma velikoj meri varira u bankarskom sektoru u Srbiji zbog čega postoje značajne razlike u nivoima rezervisanja u različitim bankama kod veoma sličnih i homogenih grupa sredstava izloženih sličnom kreditnom riziku.
- Rezervisanje definisano u IAS 39, određeno pristupom diskontovanih tokova gotovine uz primenu početne efektivne kamatne stope iz ugovora vodi tome da je neto vrednost sredstva često značajno drugačija od njene poštene vrednosti. To su zapravo dva u potpunosti različita koncepta.

Zbog svih utvrđenih nedostataka IAS 39, od novembra 2008. godine IASB radi na tome da zameni sopstveni standard za finansijske instrumente. Posle dugotrajnog rada na ovom standardu i saradnje sa Bazelskim odborom za nadzor rada banaka, IASB je 24. jula 2014. godine izdalo konačnu verziju IFRS 9 Finansijski instrument.

Zbog kritika na račun modela nastalih gubitaka koji je definisan u IAS 39, standardom IFRS 9 uvodi se model očekivanih gubitaka.

Ovaj model procene očekivanih gubitaka koji se uvodi kroz IFRS 9 i koji je više okrenut ka budućnosti trebalo bi da pomogne investitorima i ostalim zainteresovanim stranama da steknu bolju sliku o rizicima sa kojima se banke suočavaju u vezi sa potencijalnim gubicima i drugim finansijskim instrumentima.

Prema novom modelu ispravke vrednosti od banaka se zahteva da priznaju najmanje dvanestomesečne očekivane gubitke po svim kreditima i gubitke tokom celog životnog veka za kredite kod kojih je došlo do značajnog povećanja kreditnog rizika.

Kako je izjavio Hans Hoogervorst, predsedavajući IASB, „Prema prvim naznakama, ovaj model će dovesti do veoma značajnog povećanja nivoa rezervisanja, reda veličine od oko 35 procenata“ (Konferencija ICAEW-IFRS Fondacije, u Londonu, UK, 15. septembra 2015. godine).

Međutim, do datuma stupanja na snagu IFRS 9 koji je utvrđen kao 1. januar 2018. godine ostalo je još dosta vremena, i po našem mišljenju NBS treba da primora banke da počnu na vreme da se pripremaju za primenu ovog novog standarda.

4.5.2 Kriterijumi za prestanak priznavanja

Neophodno je razumeti koncept propisan IAS 39 – Finansijski instrumenti: Priznavanje i merenje koje reguliše računovodstveni tretman finansijskih sredstava.

U skladu sa IAS 39, instrument se priznaje u bilansu stanja kada dati entitet postane strana u ugovoru koji je finansijski instrument. U skladu sa tim, ukoliko se prenos finansijskog sredstva ne kvalifikuje za prestanak priznavanja, onda preuzimalac ne priznaje preneseno sredstvo kao svoje sredstvo u bilansu stanja, već prestaje da priznaje gotovinu ili drugu plaćenu naknadu i priznaje potraživanje od prenosioaca.

Stoga je ključno pitanje pod kojim okolnostima određeno finansijsko sredstvo, u ovom slučaju problematični kredit, banka treba da prestane da priznaje u svojim knjigama i potom kupac treba da ga priznaje u svojim knjigama. Odluka o prestanku priznavanja potraživanja će tako uticati na to ko je zapravo ona druga strana u ugovoru, uključujući procenu ispravke vrednosti u merenju koje će uslediti.

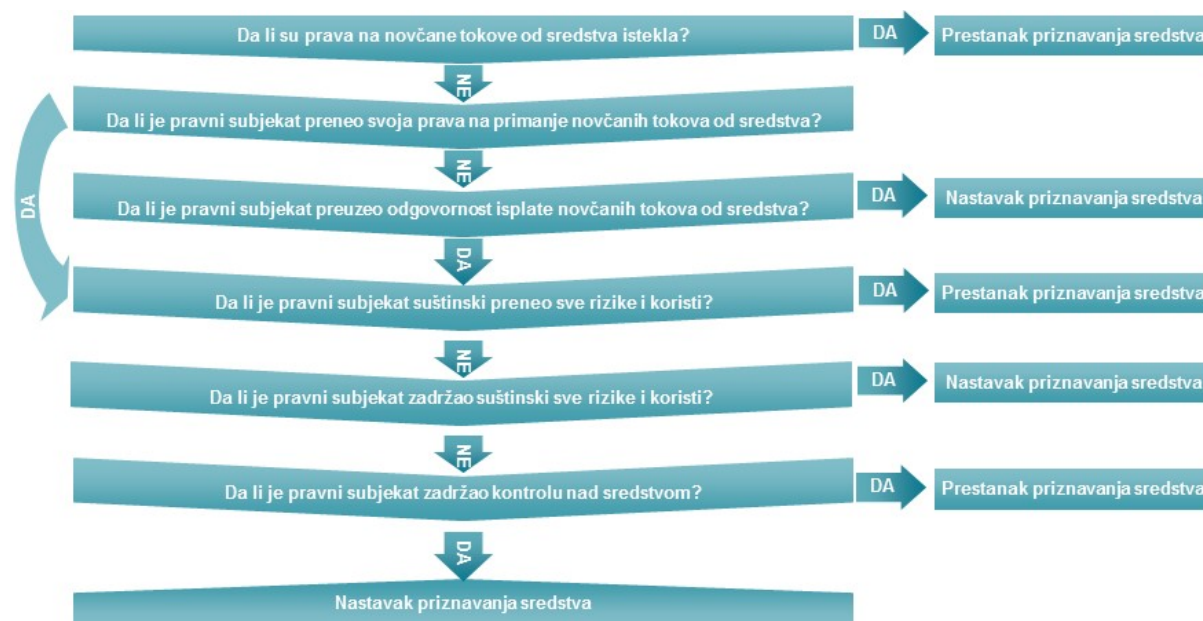
Banka treba da usvoji analizu korak po korak ugovornih odredbi i rizika i koristi, kako bi utvrdila da li je primereno da prestane da priznaje potraživanja ili ne. Pravni oblik ugovora i pravna realizacija prodaje / prenosa nije sama po sebi dovoljna za prestanak priznavanja potraživanja u računovodstvene svrhe.

U stavovima 17. do 20. IAS 39 preciziraju se uslovi pod kojima se može prestati sa priznavanjem određenih potraživanja u knjigama jedne strane, i u skladu sa tim priznati ista u knjigama one druge strane u poslu.

U skladu sa tim stavovima, postoje sledeća tri ključna pitanja koja treba postaviti i na osnovu kojih treba izvršiti procenu određenog potraživanja zasnovanu na tome da li treba prestati sa priznavanjem potraživanja (to jest, da li ga treba priznati u knjigama kupca potraživanja):

- Da li su prestala da važe ugovorna prava na tokove gotovine iz datog finansijskog sredstva?
- Da li su preneti ugovorna prava na primanje tokova gotovine?, i
- Da li su rizici i koristi u vezi sa određenim potraživanjem preneti na kupca?

Osim toga, IAS 39 predviđa detaljan dijagram toka u kome su ukratko predstavljeni svi zahtevi za procenu da li i u kojoj meri treba prestati sa priznavanjem određenog finansijskog sredstva:

Međutim, i pored svega prethodno iznetog i obrazloženog, nije uvek lako proceniti i doneti odluku o tome da li treba prestati sa priznavanjem određenog finansijskog instrumenta. Stoga svaku pojedinačnu transakciju treba zasebno analizirati.

Računovodstveni tretman dodatno je detaljno obrazložen u Dodatku 2.

4.5.3 Rešenja i preporuke

Preporuke visokog prioriteta:

- i. **Strogi kriterijumi za prestanak priznavanja propisani IFRS** – Najvažnije računovodstveno pitanje u vezi sa transakcijom sa problematičnim kreditom jeste da li su svi zahtevi definisani u IAS 39 zadovoljeni kako bi se prestalo sa priznavanjem kredita/portfelja. Tu je pažnja uglavnom usmerena na pitanje prenosa rizika i koristi i to ne zavisi od pravnog aspekta date transakcije. Što se tiče IFRS, sve transakcije pojedinačno treba da budu podvrgnute analizi svakog zasebnog slučaja, kako bi se utvrdilo da li su zadovoljeni svi propisani uslovi.

Zakonske obaveze, kao što je izveštavanje NBS, potpisivanje ugovora o kupoprodaji, itd., ne treba da određuju kada će se prestati sa priznavanjem, već trenutak prestanka priznavanja treba da bude određen prenosom suštinski svih rizika i koristi povezanih sa problematičnim kreditima sa prodavca na kupca, u skladu sa kriterijumima iz IFRS.

Ostale preporuke:

Svesna problema izazvanih neadekvatnim ispravkama vrednosti od strane finansijskih institucija u prošlosti, kao i nedostataka modela nastalog gubitka, međunarodna regulatorna tela radila su na tome da zamene IAS 39 novim standardom o finansijskim instrumentima, IFRS 9, koji će stupiti na snagu 1. januara 2018. godine. Najvažnija razlika biće u tome što se fokus u određenim slučajevima premešta na kreditni gubitak tokom veka trajanja kredita (u poređenju sa trenutno važećim vremenskim horizontom od jedne godine), što će, kako se procenjuje, uticati na značajno povećanje nivoa rezervi za gubitke u celom bankarskom sektoru.

NBS treba da navede banke da počnu pravovremeno da se pripremaju za usvajanje IFRS 9.

5 Faza postupka posle prodaje

5.1 Prenos sredstava obezbeđenja

5.1.1 Pravna perspektiva

U stavovima koji slede razmatraju se pitanja koja se odnose na prenos hipoteka, ručnih zaloga na akcijama i vlasništva nad imovinom u vezi sa prodajom problematičnih kredita, uključujući pitanja koja se odnose na javne registre.

Trenutno su najvažniji zakoni koji regulišu prava vezana za imovinu Zakon o obligacionim odnosima, Zakon o založnom pravu na pokretnim stvarima upisanim u registar i Zakon o hipoteci. Ti se zakoni bave pitanjima koja se odnose na prenose imovinskih prava u sledećem:

- **član 437. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima** – Sa ustupanjem potraživanja sporedna prava kao što su pravo prvenstvene naplate, hipoteka, zaloga, prava iz ugovora sa jemcem, prava na kamatu, ugovornu kaznu prelaze na prijemnika. Ipak je, u vezi sa zalogom za koju poverilac nema državinu nad stvari i hipotekom, i pored toga neophodno izvršiti upis novog razlučnog poverioca (sticaooca prava) u registre vlasništva nad imovinom. Sa druge strane, promena registracionih podataka o zalozi za koju poverilac ima državinu nad stvari, menici, jemstvima i garancijama (osim u slučaju kada se daju u okviru poslova sa inostranstvom) nije neophodna;
- **član 4. stav 1. Zakona o založnom pravu na pokretnim stvarima upisanim u registar** – Zalogoprimac stiče založno pravo upisom u Registar zaloge (tj., i sudska zaplena, i pravna potvrda zaloge ostvaruju se upisom u Registar zaloge);
- **član 8. stav 1. Zakona o hipoteci** – Hipoteka nastaje upisom u nadležni katastar nepokretnosti (tj., i sudska zaplena, i pravna potvrda zaloge ostvaruju se upisom u katastar nepokretnosti).

U vezi sa prethodno navedenim, postoje sledeće prepreke za razvoj tržišta problematičnih kredita:

- **Ustanovljavanje prava obezbeđenja** – Dok je promena registrovanih podataka o zalozi za koju poverilac nema državinu nad pokretnom imovinom/nematerijalnim sredstvima rutinski i brz postupak u Registru zaloga, promena registrovanih podataka o hipotekama na nepokretnoj imovini obično mnogo duže traje zbog neefikasnog funkcionisanja katastarsa nepokretnosti u Srbiji.
- **Drugostepeni upravni postupci.** Najveće usko grlo u zadržavanju prava obezbeđenja je drugostepeni upravni postupak, to jest postupak pokrenut po žalbi zainteresovane strane (npr., osnovnog dužnika) na promenu registrovanih podataka o novom razlučnom poveriocu (sticaoocu problematičnog kredita). Zbog značajnog manjka zaposlenih u nadležnim ministarstvima (kao drugostepenim organima), do pravosnažnosti promene registrovanih podataka može da prođe i

nekoliko godina, što će u značajnoj meri odvrćati potencijalne investitore od kupovine obezbeđenih portfelja problematičnih kredita i-ili uticati na njihovu cenu;

Prvenstvo i rok za podnošenje žalbe. Svaka izmena ugovora o obezbeđenju kojom se menjaju bitni elementi zaloge/hipoteke bi uticala na prioritet/rangiranje takve zaloge/hipoteke, tj., smatrala bi se novom zalogom/hipotekom i stoga bi imala prioritet počev od dana upisa odgovarajuće izmene u Registar zaloga/katastar nepokretnosti (i prema tome drugačiji rok za ulaganje žalbe), sa nižim rangiranjem od zaloga/hipoteka upisanih pre te izmene. U praksi ne postoji doslednost u pogledu toga koji elementi zaloge/hipoteke treba smatrati bitnim elementima. Zbog toga promena obezbeđene strane u Registru zaloga/katastru nepokretne imovine može da rezultuje ukidanjem prvenstva i ponovnim određivanjem početka roka za podnošenje žalbi na oduzimanje prava obezbeđenja od strane stečajnog upravnika ili zabrinutih poverilaca osnovnog dužnika.

5.1.2 Rešenja i preporuke

Preporuke visokog prioriteta:

- i. **Neefikasnost kod promene registrovanih podataka o hipotekama** – Ako se ima na umu da osnovni dužnik (zajmoprimac) može da osujetiti proces promene registrovanih podataka ulaganjem žalbe (makar i beznačajne) pred drugostepenim sudom protiv te promene registrovanih podataka, žalba sama po sebi ne bi trebalo da obustavlja promenu registrovanih podataka ni upis prava obezbeđenja u korist sticaoca. Na taj način bi se unapredio stepen izvesnosti za sticaoca problematičnog kredita u vezi sa mogućim aktiviranjem sredstva obezbeđenja datog uz problematični kredit.*
- ii. **Nedovoljan kapacitet drugostepenih organa** – Unapređenje kapaciteta Katastara nepokretnosti i drugostepenih organa – Značajno unapređenje kapaciteta organa za obradu već podnetih zahteva za promenu registrovanih podataka ili žalbe u razumnom roku od presudne je važnosti za olakšavanje uspostavljanja tržišta problematičnih kredita obezbeđenih hipotekama. U međuvremenu, državni organi (a posebno NBS) treba da budu fleksibilni i da pružaju podršku za realizaciju aranžmana sintetičkog prenosa (koji su razmatrani u okviru odeljka 4.1, pošto takvi aranžmani ne podrazumevaju upis novog poverioca u nadležne registre;*
- iii. **Uticao izmena zaloge/hipoteke na rangiranje/prvenstvo** – Čuvanje prioriteta i početka prvobitno utvrđenog roka za podnošenje žalbi. Zakonom o založnom pravu na pokretnim stvarima upisanim u registar i Zakonom o hipoteci treba izričito predvideti da izmena razlučnog poverioca u Registru zaloga/Katastru nepokretnosti ne proizvodi gubitak prvobitno ustanovljenog prvenstva odgovarajućeg prava obezbeđenja, kao i da se to neće smatrati novim pravom obezbeđenja koje je predmet novih rokova za podnošenje žalbi u slučaju krize / stečaja osnovnog dužnika.*

5.2 Unos svežeg novca

Prema pravilima koja trenutno važe u Srbiji investitorima nije zabranjeno da unose svež novi kapital (kredit/kapital) u društva sa finansijskim poteškoćama (pod pretpostavkom da takva nova investicija ne predstavlja pobijanje dužnikovih pravnih radnji u smislu Zakona o obligacionim odnosima ili pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika u smislu Zakona o stečaju).

Takvi investitori međutim, nisu ni nagrađeni glavnim prvenstvom po zakonu, osim u slučaju stečajnog postupka koji je otvoren nad kriznim društvom. Naime, ukoliko je stečajni postupak otvoren, stečajni upravnik može, uz dobijanje saglasnosti odbora poverilaca i stečajnog sudije, da zaključuje ugovore o kreditima i sa njima povezane ugovore o sredstvima obezbeđenja u ime društva kako bi omogućio da društvo nastavi da posluje (član 27. st. 2. i 3. i član 28. Zakona o stečaju). Takvi krediti se smatraju obavezom stečajne mase i, prema članu 54. stav 1. Zakona o stečaju, imaju prioritet pri raspodeli stečajne mase sa višim rangom od obaveza prema zaposlenima i poreskih obaveza, kao i od drugih neobezbeđenih poverilaca (prioritet svežeg novca).

Zakon o stečaju u članu 157. zaista predviđa da jedna od UPPR mera može da bude zaključivanje ugovora o kreditu ili zajmu. Bez obzira na ovu postojeću mogućnost, do sada nije bilo zapaženih UPPR mera realizovanih nad velikim društvima koje su bile u potpunosti i uspešno sprovedene u Srbiji. Glavni razlog za neuspeh većine UPPR mera je nedostatak finansiranja, to jest svežeg novca kako bi se održalo trajno poslovanje društva i kako bi se omogućilo da društvo bude sposobno da delotvorno sprovodi UPPR mere.

U Zakonu o stečaju zaključivanje ugovora o kreditu, odnosno zajmu od strane društva koje je u postupku UPPR već je prepoznato kao mera koja bi se mogla predvideti u odgovarajućem UPPR. U Zakonu o stečaju, međutim, nije jasno navedeno da će lice koje obezbedi takav kredit ili zajam uživati glavno prvenstvo, to jest, da će njegova potraživanja biti otplaćena pre ostalih, prethodno registrovanih poverilaca.

5.2.1 Rešenja i preporuke

Preporuke visokog prioriteta:

- i. Nedostatak garancija za glavno prvenstvo za novi novac prema UPPR/sudskoj reorganizaciji društva u stečaju** – *Ako se ima u vidu da je nedostatak novog novca najvažniji razlog za neuspeh većine UPPR-a, licima koja pružaju taj sveži novac treba pružiti podsticaj za to, tako što će im se dodeliti glavno prvenstvo nad postojećim poveriocima.*

Član 157. Zakona o stečaju treba izmeniti kako bi se jasno omogućilo da, ukoliko je određeni procenat postojećih poverilaca saglasan (npr., poverilaca sa potraživanjima

koja čine čiste dve trećine ukupnog iznosa potraživanja), lice koje pruža novi novac uživa glavno prvenstvo nad svim ostalim poveriocima i rangira se ispred njih. Uključivanje postojećih obezbeđenih poverilaca.

- ii. **Nov novac se prema UPPR ne kvalifikuje kao obaveza u slučaju stečaja** – U Zakonu o stečaju takođe treba posebno pojasniti da, u slučaju neuspeha UPPR, pomenutu glavnu prednost treba zadržati tako što će se ona kvalifikovati kao obaveza stečajne mase. Ukoliko to ne bi bio slučaj, lica koja bi eventualno bila u mogućnosti da unesu nov novac pokazale veliki stepen nespremnosti da unesu pomenuti svež novac u društvo u krizi i da ga na taj način eventualno spasu.

5.3 Pitanje transakcija sa povezanim pravnim licima i isisavanje vrednosti

5.3.1.1 Uvod

Sistematsko korišćenje transakcija sa povezanim licima i gubitak vrednosti za poverioce moraju da se posmatraju u sprezi sa praksom koja se primenjuje u Srbiji, da se računi blokiraju kad dužnik ima poteškoća.

U mnogobrojnim slučajevima iz prakse, poverioci su koristili menice (uključujući vezu sa ovlašćenjem za upotrebu) kao instrument, bilo osiguran ili ne, za sprovođenje blokade računa dužnika. Poverioci, tj. kako isporučioци tako i banke, obično zahtevaju menice da bi osigurali pristup računu dužnika u slučaju finansijskih poteškoća. Kad su u pitanju banke, menice bi se zajedno za ovlašćenjem za upotrebu iskoristile za blokadu računa, što znači da poverilac vrši prinudnu naplatu sa računa zajmoprimca preko Jedinstvenog registra računa Narodne banke u Kragujevcu. Svaki drugi oblik kredita bi zahtevao sudsku presudu u korist poverioca pre sprovođenja naplate.

Ono što predstavlja problem u praksi jeste činjenica da se kod blokade računa ne pravi razlika između poverilaca prema njihovom rangu, već po prostom redosledu iskorišćenih menica i redosledu zahteva za blokadu računa. Ovo očigledno ide u prilog malim poveriocima i onima koji nisu zaštićeni kolateralom. Međutim, glavni problem nastaje zbog čišćenja gotovine, jer se sva raspoloživa novčana sredstva na računima zajmoprimca koriste za izmirivanje potraživanja po menicama. Zbog toga, u slučaju finansijske krize, privredno društvo ne samo da gubi kontrolu nad svojim bankarskim računom, nego i ostaje lišeno svake likvidnosti koja je morala biti na granici i pre toga.

Dodatni problem u praksi zapravo predstavlja ukidanje blokade. Iako bi, teoretski, ugovor o mirovanju dugova između poverilaca mogao da ukine blokadu, to se dešavalo samo u vrlo retkim slučajevima jer nema poverenja (pridržavanja ugovora) između poverilaca, ne samo između isporučilaca i banaka nego i između samih banaka. Ugovor o mirovanju dugova bi utvrdio redosled početnog blokiranja i uslovio

da se prati isti redosled ako ugovor o mirovanju dugova istekne, što, međutim, nije automatski postupak nego zahteva da svaki poverilac stavi blokadu istim redosledom.

U slučaju da se blokada nastavi, mogla bi da se ukine preko UPPR-a ili u slučaju stečaja; međutim, u oba slučaja, zajmoprimac u finansijskoj krizi je postao zajmoprimac koji nije izvršio obaveze i još jedan NPL.

Usled gubitka kontrole nad svojim bankarskim računima i lišavanja likvidnosti potrebne za poslovanje, vlasnici i rukovodstva društava se osećaju prisiljenim da posluju u 'sivoj zoni' da bi održali posao u životu i imali neku vrstu transakcija sa povezanim pravnim licima. U mnogim slučajevima se koristi neko privredno društvo u mirovanju ili podružnica, entitet posebne namene (SPV) ili privredno društvo nekog povezanog pravnog lica za nastavak poslovanja, budući da ti računi nisu blokirani. Ta privredna društva obično koriste sredstva blokiranog društva za stvaranje kao i za sticanje potraživanja da bi se omogućio pristup novčanim sredstvima (kroz naplatu). U mnogim slučajevima, moraju da se uzimaju nepovoljni krediti da bi se raspolagalo obrtnim kapitalom. Iako može da održi poslovanje u životu neko vreme, ova konstrukcija je izuzetno skupa i dovodi do gubitka klijenata i isporučilaca što konačno ubrzava bankrot privrednog društva i tog novog entiteta.

Uprkos očiglednoj povezanosti sa prvobitnim preduzećem, nadležni organi, kako poreski organi tako ni NBS, ne gledaju na novo i staro privredno društvo kao na povezana pravna lica. Međutim, banke vrše naplatu od ovih "novih" preduzeća da bi smanjile izloženost drugoj strani koja je u blokadi zbog neizvršenja obaveza.

Sve u svemu, praksa blokiranja računa ne uspeva da postigne svoju svrhu jer otežava finansijsku krizu i zapravo dovodi do rasta broja nelikvidnih pravnih lica jer se pogrešno koristi za otplatu duga kroz odliv novca pre nego za pokretanje postupka restrukturiranja. Izgleda da je Srbija uspostavila jedan naročiti štetan mehanizam menica i blokiranja računa kao i njegovu zloupotrebu.

Transakcije sa povezanim pravnim licima su jednostavno jedan vid preživljavanja za privredna društva u krizi budući da im blokiranje računa ne ostavlja nimalo manevarskog prostora i da ih lišava sve preostale gotovine. Kroz te postupke dolazi do opadanja vrednosti, međutim, praksa transakcija između povezanih pravnih lica se u praksi vrlo retko goni. Svako krivično delo s tim u vezi bi trebalo da bude zakonski gonjeno.

5.3.1.2 Kontraproduktivni efekti centralizovanog sistema čišćenja gotovine uz podršku države

Po važećem (i prethodnom) Zakonu o platnim uslugama (Službeni glasnik RS, br. 139/2014) i Odluci o načinu vršenja prinudne naplate s računa klijenta Narodne banke Srbije (Službeni glasnik RS, br.14/2014), NBS (tačnije, njeno Odeljenje za prijem, kontrolu i unos osnova i naloga, Kragujevac) je dužna i ovlašćena da sprovodi prinudnu naplatu potraživanja zaduženjem bilo kog računa dužnika (dinarskog ili deviznog), bez saglasnosti vlasnika računa, na osnovu naloga za prinudnu naplatu (koji izdaju poreski, carinski, sudski ili drugi organi), ili naloga za naplatu (na osnovu hartija od vrednosti,

menica i ovlašćenja), u skladu sa propisanim redosledom prioriteta i vremenom prijema u okviru grupe naloga jednakog prioriteta. Praktično, ovaj centralizovani mehanizam čišćenja gotovine uz podršku države dovodi do blokade svih dužnikovih bankarskih računa i sprečava banke da tom dužniku otvaraju nove račune. Takva blokada bankarskih računa ostavlja dužnika bez ikakve kontrole nad svojim tokovima gotovine, slabi njegovu fleksibilnost u pregovorima o iznalaženju rešenja sa direktno pogođenim poveriocima, uništava vrednost privrednog društva i neizbežno ga vodi ka stečaju/UPPR-u iako je postizanje obostrano prihvatljivog vansudskog rešenja možda bilo moguće.

5.3.1.3 Zaštitne mere predviđene krivičnim zakonom – primeri iz međunarodne prakse

U međunarodnoj praksi i literaturi se generalizuju sledeći najčešći oblici stečajnih prevara: (i) "bekstvo", gde privredno društvo nema nikakvu nameru da plati svoje dugove i počinje da prodaje svoja sredstva ispod tržišne cene ili ih krije u nekom povezanom privrednom društvu, čime se ne ostavljaju nikakva sredstva za izmirivanje potraživanja njegovih poverilaca; (ii) "isisavanje" koje se postiže pražnjenjem sredstava privrednog društva, obično tokom dužeg vremenskog perioda, kroz veoma komplikovane transakcije koje uključuju transakcije sa povezanim stranama / insajderske transakcije, i (iii) "čerupanje" gde privredno društvo ili njegov vlasnik nisu poslovali nepošteno sve dok se nisu suočili sa nadolazećim stečajem; čerupanje može da se dogodi tokom pregovora o potencijalnom rešenju, ali i u sklopu stečajnog postupka.

Ovi oblici prevare se tretiraju kao krivični prekršaji u većini jurisdikcija, naročito u SAD shodno Glavi 18 Zakonika SAD koja reguliše krivična dela i krivične postupke i njenom poglavlju 9 (često se naziva Stečajni krivični zakonik SAD).

5.3.1.4 Zaštitne mere predviđene krivičnim zakonom – srpski propisi

Pored toga što se gore navedeni oblici nepoštene prakse ne prepoznaju konkretno i iscrpno kroz krivične zakone, u srpskoj praksi se čak ni postojeći krivični zakoni ne sprovode striktno. Trenutno u srpskom pravnom sistemu postoje naredni krivični zakoni i potrebno je njihovo striktnije sprovođenje, kao mera opšte i posebne prevencije prevara koje duboko podrivaju ciljeve stečajnog zakonodavstva:

- Član 582 Zakon o privrednim društvima: Zaključenje pravnog posla ili preduzimanje radnje u slučaju postojanja ličnog interesa.
- Član 237 Krivičnog zakonika Srbije (Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014): Oštećenje poverioca.
- Član 235 Krivičnog zakonika: Prouzrokovanje stečaja.
- Član 236 Krivičnog zakonika: Prouzrokovanje lažnog stečaja.
- Član 208 Krivičnog zakonika: Prevara.
- Član 209 Krivičnog zakonika: Neosnovano dobijanje i korišćenje kredita i druge pogodnosti.
- Član 204 Zakona o stečaju: Prijavljivanje lažnog potraživanja.

- Član 205 Zakona o stečaju: Raspolaganje imovinom stečajnog dužnika posle otvaranja stečajnog postupka.
- Član 206 Zakona o stečaju: Lažno prikazivanje i prikrivanje činjenica u unapred pripremljenom planu reorganizacije.

5.3.2 Rešenja i preporuke

Preporuke visokog prioriteta:

- i. **Sistematska primena transakcija sa povezanim pravnim licima i opadanje vrednosti za poverioce u slučaju velikih i složenih problematičnih kredita** – Treba razmotriti mogućnost da NBS napusti centralizovani mehanizam čišćenja gotovine. Takav mehanizam nije opšte prihvaćen u uporednoj praksi i, iako se pokazao kao efikasan sistem za naplatu duga u Srbiji, njegovi ukupni efekti su više negativni nego pozitivni.

Ostale preporuke:

Što se tiče pitanja isisavanja vrednosti i zloupotreba u vezi transakcija sa povezanim pravnim licima tokom stečaja, srpski pravni sistem poznaje relevantne krivične zakone; međutim, oni bi trebalo da se sprovedu na striktniji način, kao mera opšte i posebne prevencije prevara.

5.4 Grupni / konsolidovani UPPR-ovi

Zakonom o stečaju je regulisana reorganizacija / UPPR dužnika kao pojedinačnog društva a ne kao člana grupe povezanih društava. Dakle, za reorganizaciju / UPPR svakog pojedinačnog člana grupe pokreće se zaseban postupak, a ako se odnosni članovi grupe nalaze na različitim lokacijama, potpadaju pod nadležnost različitih lokalnih sudova i naimenuju se različite stečajne sudije.

Sprovođenje nekoliko paralelnih reorganizacija / UPPR-ova, od kojih se neki vode pred različitim nadležnim sudovima i različitim stečajnim sudijama, predstavlja značajno opterećenje u pogledu logistike, troškova i vremena. Uvećava pravnu nesigurnost i u većini slučajeva znatno umanjuje efikasnost procesa reorganizacije / UPPR-a.

5.4.1 Rešenja i preporuke

Preporuke visokog prioriteta:

- i. **Regulisanje UPPR-a dužnika kao pojedinačnog društva a ne kao člana grupe povezanih društava po Zakonu o stečaju** – Trebalo bi razmotriti izmene srpskog Zakona o stečaju tako da eksplicitno reguliše i dopušta jedinstveni unapred pripremljeni plan reorganizacije koji će omogućiti reorganizaciju celokupne grupe u okviru jedinstvenog postupka i pred istim sudom i istim stečajnim sudijom. Takvim jedinstvenim UPPR-om se ne zanemaruju

zasebne pravne ličnosti svakog pojedinačnog člana grupe jer bi poverioci svakog od društava imali zasebna prava glasa (tj. poverioci jednog društva iz grupe ne bi bili oslabljeni od strane poverilaca nekog drugog društva iz iste grupe); Međutim, on omogućava sprovođenje UPPR-a u sklopu jednog te istog postupka, gde je rezultat jedan jedinstveni UPPR umesto nekoliko konvergentnih UPPR-ova.

5.5 Usvajanje plana reorganizacije / nametanje plana reorganizacije nesaglasnim poveriocima

5.5.1.1 Pravila i prepreke

Za svrhe glasanja o planu reorganizacije / UPPR-u, poverioci se razvrstavaju u klase prema obaveznom isplatnom redu. Zakon o stečaju dopušta fleksibilnost u pogledu formiranja dodatnih klasa poverilaca a stečajni sudija može da odobri ili (čak) naloži takve dodatne klase.

Plan reorganizacije / UPPR odobrava svaka klasa poverilaca glasanjem za usvajanje istog; jedna klasa poverilaca odobrava plan pozitivnim glasovima svojih članova kojima pripada više od 50% (prosta većina) vrednosti potraživanja u toj klasi. Ako samo jedna klasa poverilaca ne odobri plan reorganizacije / UPPR, takav plan / UPPR neće biti usvojen.

Ako plan reorganizacije / UPPR usvoje sve klase poverilaca i odobri ga sud, on će biti obavezujući i za članove te klase koji imaju oprečno mišljenje.

Iako je primena mehanizma prinude u okviru klasa moguća, plan reorganizacije / UPPR ne može da se nametne čitavim klasama poverilaca koje se nisu saglasile sa tim planom.

To znači da samo jedna klasa nesaglasnih poverilaca može da spreči usvajanje plana reorganizacije / UPPR-a, čak i ako su ostale klase i poverioci podržali taj plan reorganizacije / UPPR.

5.5.1.2 Sprovodljivost pretvaranja duga u kapital

Zakon o stečaju u Članu 157 sadrži neiscrpnu listu mera koje dužnik može da primeni u UPPR-u. Jedna od tih mera je pretvaranje potraživanja poverilaca u kapital dužnika.

Budući da pretvaranje duga u kapital efektivno razvodnjava vlasništvo postojećih akcionara, Zakonom o privrednim društvima se predviđa da je potrebna njihova saglasnost za pretvaranje duga u kapital (u vidu odluke skupštine akcionara da se odobrava uvećanje akcijskog kapitala kroz pretvaranje duga u kapital).

5.5.2 Poreska pitanja

Poreski tretman plaćanja po osnovu akcija

Po našem mišljenju, poreski tretman plaćanja po osnovu akcija bi mogao da utiče na odluke ulagača i pojača njihovo opiranje preuzimanju entiteta u krizi. Po našem mišljenju, mnogi ulagači bi u toku

restrukturiranja entiteta u krizi razmotrili davanje akcija, bilo entiteta u krizi ili ulagača, najvišem rukovodstvu. Obzirom da je poreski tretman plaćanja po osnovu akcija u Srbiji u velikoj meri nerazjašnjen, unošenje izmena u Zakon o porezu na lični dohodak s ovim u vezi bi moglo da ubrza razvoj tržišta problematičnih kredita.

Naime, po našem mišljenju, zakonodavstvo koje reguliše porez na lični dohodak neprecizno definiše situacije kada se akcije ulagača daju rukovodiocima entiteta u krizi (zaposlenima u entitetu u krizi). Naime, javljaju se sledeće nedoumice:

- Ko treba da snosi teret prijave i obračuna poreza na lični dohodak.
- Kada nastupa oporezivi događaj.
- Šta je osnovica za obračun poreza i doprinosa?

Naime, teret obračuna i prijave poreza na lični dohodak pada na isplatioca prihoda. Ako je to lice registrovano u inostranstvu, zaposleni je dužan da sam utvrdi i prijavi porez na lični dohodak. Po našem mišljenju, isplatilac prihoda u analiziranom slučaju smatrao bi se povezanim licem koje daje akcije.

Međutim, u skladu sa Zakonom o porezu na lični dohodak, akcije koje zaposlenima daje povezano pravno lice poslodavca smatraju se ličnim dohotkom u trenutku kada zaposleni steknu pravo raspolaganja istim, osim ako troškove datih akcija snosi poslodavac. U tom slučaju, dodela akcija se smatra ličnim dohotkom u trenutku kad poslodavac prikaže troškove datih akcija u svojim finansijskim izveštajima. Po našem mišljenju, vezivanje nastupanja oporezivog događaja za prikaze u računovodstvenom sistemu poslodavca bi moglo da rezultira tumačenjem da, ako poslodavac prizna te troškove, poslodavac se smatra isplatiocem prihoda.

Naše je mišljenje da je namera zakonodavca prilikom uvođenja gornje odredbe bila da nametne poslodavcu obavezu da obračunava porez na lični dohodak i doprinose u situacijama kada dolazi do gotovinskog poravnjanja, u skladu sa IFRS 2, tj. kada neko povezano pravno lice ispostavi poslodavcu fakturu za akcije date zaposlenima. Međutim, strogo tumačenje navedenih odredbi dovodi do zaključka da će poslodavac, koji primenjuje IFRS 2, snositi troškove datih akcija u svakom slučaju, prostim priznavanjem troškova ličnih dohodaka, i da se može smatrati isplatiocem prihoda u svakom slučaju. Ministarstvo finansija je nedavno izdalo Mišljenje gde se navodi da poreska obaveza nastupa tek kad zaposleni stekne pravo raspolaganja akcijama.

5.5.3 Rešenja i preporuke

Preporuke visokog prioriteta:

- Mogućnost da jedna klasa nesaglasnih poverilaca (bez obzira na njenu veličinu) spreči usvajanje plana reorganizacije / UPPR-a – Sve razvijene jurisdikcije su osmislile specifične oblike sporazuma za reorganizaciju usmerenih na to da se interesnim stranama omogući da usaglase i sprovedu plan koji (i) omogućava viši stepen naplate***

potraživanja za poverioce, dok istovremeno (ii) spašava njihove dužnike likvidacije. Krajnji cilj je očuvanje vrednosti, preduzeća i radnih mesta, u najvećoj mogućoj meri. Generalno, isti cilj bi mogao da se postigne i u vansudskom poravnanju između dužnika i njegovih poverilaca. Ipak, svako neformalno rešenje se suočava sa takozvanim "problemom oportunog ponašanja poverilaca", tj. zahtevom da svi poverioci jednoglasno podrže dogovoreno rešenje / sporazum o restrukturiranju. Iako bi dogovoreno rešenje bilo bolje za sve poverioce i za dužnika, nesaglasni poverilac koji pruža otpor može da iznudi od ostalih poverilaca preferencijalni tretman primenom pretnji da će da minira ponuđeno rešenje uskraćivanjem svoje podrške.

Savremeno stečajno zakonodavstvo je reagovalo na problem oportunog ponašanja poverilaca tako što je dopustilo dužniku i poveriocima da se dogovore i usvoje formalni sudski podržan plan reorganizacije koji je obavezujući čak i ako mu se pojedini poverioci protive. Srpski Zakon o stečaju takođe predviđa tu mogućnost.

Međutim, srpski Zakon o stečaju nije u potpunosti razrešio problem oportunog ponašanja poverilaca, obzirom da samo jedna klasa poverilaca (čak i ako joj pripada manje značajan iznos potraživanja od dužnika) može da uništi ceo plan i izazove likvidaciju dužnika i njegove imovine. To nije u skladu sa najboljom međunarodnom praksom, npr. naročito sa Poglavljem 11 Stečajnog zakonika SAD, koji shodno odeljcima od 1121 do 1129 propisuje da, pod određenim uslovima, "ako jedna klasa glasa protiv ponuđenog plana, taj plan i dalje može da se potvrdi po pravilima mehanizma prinude".

Treba imati u vidu da je srpski Zakon o stečaju izmenjen kako bi se omogućilo da plan reorganizacije / UPPR bude usvojen čak i ako mu se jedna ili više klasa protivi, pod uslovom da:

- poverioci kojima pripada sigurnih 2/3 ukupne vrednosti potraživanja glasaju u korist plana reorganizacije / UPPR-a, bez obzira na svoje podele unutar zasebnih klasa; i
- nesaglasna klasa poverilaca ne može da bude nepravično oštećena, tj. prinuđena da primi manje nego što bi primila u slučaju u direktnog stečajnog postupka, u skladu sa izveštajem o proceni likvidacione vrednosti (procena novčanog iznosa koji bi se dobio unovčenjem imovine sprovođenjem bankrotstva). Procena novčanog iznosa koji bi se dobio unovčenjem imovine sprovođenjem bankrotstva već mora da bude spremna i obuhvaćena UPPR-om shodno postojećem Članu 156, stav 1 tačka 13 Zakona o stečaju.

Na primer, slična reforma je nedavno najavljena u Italiji, kao mera koja bi omogućila lakše rešavanje problematičnih kredita (novi Član 182 italijanskog Zakona o stečaju unet Uredbom br. 83/2015).

- ii. **Nedostatak tehničkih i kadrovskih kapaciteta i iskustva sudova u rešavanju predmeta stečaja / UPPR-a** – Radi efikasnije implementacije stečajnih pravila, treba imati u vidu da su posebna odeljenja pri privrednim sudovima namenjena izričito rešavanju stečajnih/UPPR predmeta. Sudije koje rade u tim odeljenjima treba da prođu posebnu obuku (uključujući uporedno pravo i praktične aspekte) za bolje razumevanje i efikasniju implementaciju novih koncepata u vezi stečaja / UPPR-a.
- iii. **Praktična pitanja kod pretvaranja duga u kapital** – Trebalo bi uzeti u obzir da je srpski Zakon o stečaju izmenjen kako bi se pojasnilo da, ako poverioci odobre pretvaranje duga u kapital kao meru u sklopu UPPR-a, postojeći akcionari nemaju pravo da budu pitani za dodatno odobravanje takvog pretvaranja duga u kapital.

Ostale preporuke:

Zakon o porezu na lični dohodak treba da se izmeni u vezi sa akcijama koje povezano pravno lice poslodavca daje zaposlenima na način koji bi osigurao njegovu doslednu i direktnu primenu. U tom smislu, Zakon o porezu na lični dohodak treba jasno da definiše ko se smatra isplatiocem prihoda i kada nastupa oporezivi događaj. Po našem mišljenju, bilo bi zgodnije da se teret obračuna i plaćanja poreza na lični dohodak prenese na pojedince koji primaju akcije i da se brišu odredbe koje se pozivaju na trenutak nastupanja oporezivog događaja ako poslodavac snosi troškove. Predloženo rešenje bi bilo, po našem mišljenju, da se predvidi da obračun i plaćanje poreza na lični dohodak vrše pojedinci koji raspolažu svim informacijama relevantnim za obračun i plaćanje.

Pored gore navedenog, relevantno zakonodavstvo bi trebalo eksplicitno da definiše da je osnovica za obračun poreza i doprinosa u slučaju primanja akcija od povezanog pravnog lica poslodavca koje je registrovano u inostranstvu jednaka tržišnoj vrednosti akcija (bez uvećanja za porez i doprinose) na datum sticanja (kada se na zaposlene prenese pravo raspolaganja akcijama).

6 Prilog – Računovodstveni tretman prodaje problematičnih kredita

6.1 Kriterijumi za prestanak priznavanja

1 Konsolidovati sve podružnice (uključujući entitete posebne namene SPE/SPV)

Pitanje da li Banka pravi konsolidovane ili pojedinačne finansijske izveštaje je važno, i na prvom je mestu, jer utiče na kriterijume za prestanak priznavanja. Preciznije, iako bi postojala zakonita prodaja entitetu posebne namene, pod kontrolom Banke, ne bi bilo prodaje za računovodstvene svrhe po IAS 39 iz perspektive konsolidovane grupe.

U konsolidovanim finansijskim izveštajima, kriterijumi za prestanak priznavanja se primenjuju na konsolidovanom nivou. Time se izbegava nepotrebno razmatranje transakcija između pojedinačnih entiteta u grupi, čiji efekat se eliminiše pri konsolidaciji. Dakle, ako se vrši prenos finansijskih instrumenata unutar grupe, konsolidovani finansijski izveštaji neće odražavati prestanak priznavanja za prenose unutar grupe, čak i ako se ti prenosi kvalifikuju za prestanak priznavanja po zasebnim finansijskim izveštajima entiteta koji je prenosilac.

Shodno tome, kada se prestanak priznavanja utvrđuje na konsolidovanom nivou, pitanje da li entitet koji prenosi (prenosilac) konsoliduje entitet koji prima (primalac), ili obratno, ima značajan uticaj na računovodstveni pristup.

2 Utvrditi da li grafikon toka treba da se primeni na deo sredstava ili na sredstva u celosti

Jedno finansijsko sredstvo ili grupa sličnih finansijskih sredstava može da se raščlani na razne delove koji mogu različito da se klasifikuju – npr. tokovi gotovine po osnovu glavnice i kamate u nekom dužničkom instrumentu – i da se potencijalno zasebno prenose na druga pravna lica. Shodno tome, pri primeni pravila za prestanak priznavanja, drugi korak je identifikovanje finansijskog sredstva ili sredstava koja podležu mogućem prestanku priznavanja.

Ako neki entitet prenosi svoja prava na sve tokove gotovine od nekog finansijskog sredstva ili grupe sličnih finansijskih sredstava, onda se pravila za prestanak priznavanja primenjuju na celo finansijsko sredstvo odnosno grupu sredstava. Međutim, ako entitet prenosi samo svoja prava na određene tokove gotovine od nekog finansijskog sredstva – npr. tokovi gotovine po osnovu kamate u nekom dužničkom instrumentu – ili samo na određene tokove gotovine neke grupe sličnih finansijskih sredstava, onda je važno utvrditi na koje finansijsko sredstvo odnosno sredstva se primenjuju pravila za prestanak priznavanja.

Po našem mišljenju, kad se prenose samo neki ali ne i svi tokovi gotovine od nekog finansijskog sredstva, prosuđivanje može da bude potrebno radi utvrđivanja da li se preneti tokovi gotovine smatraju

specifično identifikovanim. Ta procena treba da obuhvati utvrđivanje da li prava na prenete rate otplate sadrže rizike i koristi vezane za prava na zadržane rate.

Da bi se utvrdilo da li su preneti tokovi gotovine specifično identifikovani, entitet treba da preispita prvobitni ugovor i ugovor o prenosu da bi utvrdio da li su preneti tokovi gotovine u suštini zasebni tokovi gotovine koji se izdvajaju od drugih tokova gotovine u prvobitnom ugovoru, uključujući pitanje kako se gotovinska primanja raspodeljuju između interesa prenosioca i primaoca.

Po našem mišljenju, da bi se smatrali specifično identifikovanim, tokovi gotovine treba da budu identifikovani kao stvarno zasebni tokovi gotovine u odredbama ugovora između dužnika i poverioca; nasuprot tome, deo tokova gotovine koji nije preciziran u odredbama o finansijskom sredstvu i uvodi se u ugovoru o prenosu – npr. za svrhe obezbeđivanja kreditnog poboljšanja ili subordinacije – ne predstavlja specifično identifikovane tokove gotovine. Na primer, ako neki ugovor o kreditu sadrži jednokratnu otplatu obaveze od 100, onda se pravo na prvih 60 otplate ne smatra specifično identifikovanim jer se u ugovoru o kreditu ne precizira iznos od 60 kao zaseban tok gotovine.

Entitet primenjuje pravila za prestanak priznavanja samo na potpuno proporcionalan udeo ako prenosi sledeće:

- Samo potpuno proporcionalan deo tokova gotovine od nekog finansijskog sredstva (ili grupe sličnih finansijskih sredstava); ili
- Samo potpuno proporcionalan deo specifično identifikovanih tokova gotovine kako je objašnjeno u gornjim paragrafima.

Da bi se uzeo u obzir za prestanak priznavanja samo onaj deo ili delovi koji su preneti kao potpuno proporcionalan deo, važno je da se osigura da i prenosilac zadrži samo potpuno proporcionalan deo tokova gotovine. Upravo zato treba napraviti razliku između proporcionalnog dela i dela gotovinskih tokova. Na primer, gore opisani pristup ne bi bio validan ako bi entitet preneo prava na određeni % tokova gotovine ali bi ipak pokrio određeni % kreditnih gubitaka.

U IAS 39 se navodi da utvrđivanje prestanka priznavanja može da se primenjuje bilo na pojedinačna finansijska sredstva ili na portfolio sličnih finansijskih sredstava. Međutim, u tom standardu se ne preciziraju okolnosti u kojima je procena portfolija primerena.

Po našem mišljenju, ako u nekom prenosu postoje ugovorni uslovi koji imaju efekta na rizike i koristi jedne grupe finansijskih sredstava, onda treba proceniti prestanak priznavanja za grupu finansijskih sredstava pre nego za svako pojedinačno finansijsko sredstvo. Generalno, postojanje takvih ugovornih uslova je dokaz da su finansijska sredstva slična i nose slične rizike i koristi.

3 Oceniti da li su ugovorna prava na tokove gotovine istekla

Kad entitet odluči na kom nivou (na nivou entiteta ili konsolidovano) primenjuje zahteve u vezi prestanka priznavanja, i na koje identifikovano sredstvo (pojedinačno, grupno ili deo nekog sredstva) ti zahtevi treba da se primenjuju, može da počne da utvrđuje da li je prestanak priznavanja tog sredstva primeren.

Kad ugovorom predviđena prava na tokove gotovine od nekog sredstva isteknu, to sredstvo prestaje da se priznaje i nisu potrebne nikakve dalje analize. Prestanak priznavanja je u ovom koraku obično očigledan i zahteva malo ili nimalo analize.

Međutim, određeno finansijsko sredstvo može da se izmeni ili zameni u sklopu neke transakcije sa istom drugom stranom. Na primer, kad zajmoprimac ima finansijske poteškoće, zajmoprimac i njegovi poverioci mogu da pregovaraju o restrukturiranju obaveza zajmoprimca delimično ili u celosti, da bi se zajmoprimcu omogućilo da raspolaže dovoljnim kapacitetima za servisiranje duga ili refinansiranje ugovora, bilo u celosti ili delimično. Takve okolnosti se često nazivaju 'odlaganje izvršenja'. Primeri odlaganja izvršenja u praksi obuhvataju smanjenje kamatnih stopa, odlaganje otplate glavnice i izmenu pogodbi.

U takvim situacijama, po našem mišljenju, imalac finansijskog sredstva treba da sprovede kvantitativnu i kvalitativnu ocenu da li se tokovi gotovine od prvobitnog finansijskog sredstva i izmenjenog ili zamenjenog finansijskog sredstva bitno razlikuju. Ako se tokovi gotovine bitno razlikuju, onda ugovorom predviđena prava na tokove gotovine od prvobitnog finansijskog sredstva treba smatrati isteklim.

Ako se ponovo pregovara o uslovima nekog finansijskog sredstva knjiženog po amortizovanoj vrednosti ili se isti modifikuju zbog finansijskih poteškoća zajmoprimca ili emitenta, onda se svako umanjeње vrednosti meri primenom efektivne kamatne stope pre izmene uslova. Drugim rečima, čak i kada sredstvo prestane da se priznaje, vrši se procena umanjenja vrednosti i svaki gubitak usled umanjenja vrednosti je priznaje ako je to neophodno, pre prestanka priznavanja tog sredstva. Po našem mišljenju, ovaj zahtev za procenu umanjenja vrednosti se primenjuje bez obzira na to da li modifikacija postojećeg sredstva dovodi do prestanka njegovog priznavanja.

4 Oceniti da li postoji prenos

Shodno IAS 39, finansijsko sredstvo se kvalifikuje za prestanak priznavanja bilo ako ugovorom predviđeno pravo na tokove gotovine od tog finansijskog sredstva istekne, ili entitet prenese neko finansijsko sredstvo u prenosu koji ispunjava kriterijume za prestanak priznavanja precizirane u ovom standardu. Entitet vrši prenos finansijskog sredstva ako, i samo ako, prenosi i ugovorom predviđena prava na primanje tokova gotovine od tog finansijskog sredstva, ili stupi u kvalifikujući aranžman o ustupanju.

Po našem mišljenju, da bi se tretirao kao prenos ugovorom predviđenih prava na tokove gotovine od finansijskog sredstva, prenos zakonskog prava treba da rezultira prenosom svih postojećih prava u vezi sa takvim finansijskim sredstvom bez nametanja ikakvih dodatnih ograničenja proisteklih iz takvog

prenosa. Pravo na zahtevanje plaćanja ili na dobijanje zakonskog prava koje zavisi od prenosioca koji ne izvršava obaveze po ugovoru o servisiranju ne predstavlja prenos ugovornih prava. U tom slučaju, postojanje prenosa se ocenjuje primenom **zahteva za ustupanje**.

Zahtevi za ustupanje – dodatna razmatranja

Prenosilac može da nastavi da upravlja sredstvima ili da servisira sredstva koja je prethodno preneo na neki drugi entitet. Na primer, prenosilac može da prenese sva prava na potraživanja a zatim da nastavi da prima tokove gotovine od tih potraživanja kao serviser u svojstvu zastupnika primaoca. Na utvrđivanje da li su ugovorom predviđena prava na tokove gotovine preneti ne utiče činjenica da je prenosilac zadržao ulogu zastupnika u primanju tokova gotovine od potraživanja u ovom slučaju. Stoga, zadržavanje prava prenosioca da servisira predmetno finansijsko sredstvo nije samo po sebi razlog da prenos ne zadovolji kriterijume za prestanak priznavanja.

Međutim, zavisno od pravnog okruženja u kom entitet posluje i ugovornih odredbi, mogu da se jave okolnosti u kojima nije jasno da li su prava na primanje tokova gotovine od finansijskog sredstva preneti. Na primer, stvarni interesi u nekom potraživanju bi mogli da se prodaju bez zakonskog prava na preneto finansijsko sredstvo; prodavac izbegava obavezu da obavesti dužnika o prodaji, čime zadržava svoj odnos sa dužnikom, a dužnik nastavlja da vrši uplate direktno prodavcu. U slučaju neizvršenja, kupac ima pravo da 'okonča' prodaju sticanjem zakonskog prava na takva potraživanja. U takvim okolnostima se utvrđuje da li je došlo do prenosa na osnovu činjeničnog stanja, u kontekstu pravnog okruženja u kom entitet posluje, a to zahteva prosuđivanje.

Po našem mišljenju, da bi se ostvario prenos ugovornih prava, primalac treba da ima bezuslovno pravo da zahteva plaćanje od prvobitnog dužnika u slučaju neizvršenja od strane prvobitnog dužnika.

Ako neki **entitet zadrži ugovorno pravo** da prima **tokove gotovine** od određenog finansijskog sredstva, ali istovremeno **preuzme i ugovornu obavezu** da **uplaćuje iste tokove gotovine** primaocu (što se neki put naziva 'aranžman o ustupanju'), onda se ta transakcija smatra prenosom ako i samo ako:

- a. Entitet nema obavezu da plaća iznose primaocima ako ne sakupi dovoljne iznose od prvobitnog finansijskog sredstva;
- b. Entitetu je zabranjeno po aranžmanu o ustupanju da proda ili založi prvobitno finansijsko sredstvo; i
- c. Entitet je dužan da doznači sve tokove gotovine koje sakupi bez većeg odlaganja.

Primer:

Banka stupa sa Kompanijom N u ugovor o određenom kreditu:

- **Zakonsko pravo** na kredit i kolateral **zadržava** Banka, ali je saglasna da **prosleđuje sve tokove gotovine** nastale iz kredita Kompaniji N, bez odlaganja;
- B nema obavezu da plaća Kompaniji N nikakve iznose osim gotovine koju primi iz kredita – tj. ni glavnicu ni bilo kakvu kamatu u slučaju zakasnelog plaćanja.
- Ugovorom se zabranjuje Kompaniji N da proda kredit ili prateći kolateral

U ovom primeru, transakcija se **kvalifikuje** kao **prenos** jer ispunjava kriterijume za ustupanje.

Sledeći korak je da Kompanija N oceni da li je preneo ili zadržao rizike i koristi od vlasništva.

5 Oceniti rizike i koristi

Za sve transakcije koje ispunjavaju uslove da budu tretirane kao prenos, entitet će u narednom koraku da oceni da li je preneo ili zadržao rizike i koristi od vlasništva nad predmetnim finansijskim sredstvom. Entitet prestaje da priznaje preneto finansijsko sredstvo ako je preneo suštinski sve rizike i koristi od vlasništva nad takvim sredstvom. Nasuprot tome, nastavlja da priznaje preneto finansijsko sredstvo ako je zadržao suštinski sve rizike i koristi od vlasništva nad takvim sredstvom. Međutim, ako neki entitet, na osnovu rezultata ocene rizika i koristi, nije ni preneo ni zadržao suštinski sve rizike i koristi od vlasništva nad prenetim sredstvom, onda utvrđuje da li je zadržao kontrolu nad tim sredstvom da bi mogao da proceni da li je prestanak priznavanja primeren.

Analiza rizika i koristi se sprovodi poređenjem izloženosti entiteta, pre i posle prenosa, varijabilnosti sadašnje vrednosti budućih neto tokova gotovine od predmetnog finansijskog sredstva.

Prema tome, za svaki tip rizika ili za sve rizike koji su preneti odnosno zadržani, entitet utvrđuje izloženost varijabilnosti iznosa i dinamike neto tokova gotovine od prenetog sredstva, koja proističe iz datog tipa rizika ili iz svih rizika. Čak i ako se pojedinačni tipovi rizika zasebno tretiraju, ocena da li je entitet preneo ili zadržao suštinski sve rizike i koristi se zasniva na agregatnoj izloženosti koja proističe iz svih tipova rizika.

Prema tome, za svaki tip rizika ili za sve rizike koji su preneti odnosno zadržani, entitet utvrđuje izloženost varijabilnosti iznosa i dinamike neto tokova gotovine od prenetog sredstva, koja proističe iz tog tipa rizika ili iz svih rizika. Čak i ako se pojedinačni tipovi rizika zasebno tretiraju, ocena da li je entitet preneo ili zadržao suštinski sve rizike i koristi se zasniva na zbirnoj izloženosti koja proističe iz svih tipova rizika.

Primer:

Banka stupa u dve zasebne transakcije:

- Prenosi finansijska sredstva nekonsolidovanom Strukturiranom entitetu SE. Nadoknada za prenos obuhvata menicu koja predstavlja interes u prenetim sredstvima.
- Nakon toga, Banka prodaje tu menicu bezuslovno nekoj nepovezanoj trećoj strani (Kompaniji X) i ne zadržava nikakve dalje veze sa prenetim finansijskim sredstvima ili SE.

Banka **ocenjuje rizike i koristi** od svojih interesa u tom finansijskom sredstvu na kumulativnoj osnovi kao što sledi:

- Na datum prve transakcije sa SE, **Banka** zaključuje da je **zadržala** suštinski sve **rizike i koristi** od vlasništva nad prenetim sredstvima jer dobija menicu koja predstavlja interes u prenetim sredstvima. Shodno tome, Banka u ovom trenutku **ne sprovodi prestanak priznavanja** prenetih sredstava.
- Na datum druge transakcije sa X, Banka uzima u obzir naknadnu prodaju i zaključuje da je prenela suštinski sve rizike i koristi od vlasništva nad finansijskim sredstvima i prestaje da ih priznaje.

Rizici svojstveni dužničkim instrumentima koje treba razmotriti:

- Kreditni rizik, takođe nazivan “rizik neizvršenja”;
- Kamatni rizik, koji obuhvata rizik od promene kamatnih stopa usled fluktuacija fer vrednosti i fluktuacija tokova gotovine;
- Rizik prevremene otplate – tj. rizik da će glavnica biti otplaćena ranije nego što je očekivano – što nije definisano u IFRS; i
- Rizik zakasnelih otplata – tj. rizik da će otplate primljene po osnovu finansijskih sredstava biti izvršene kasnije nego što je očekivano, ponekad se naziva i “rizik usporene otplate” – što nije definisano u IFRS.
- Valutni rizik
- Ostali rizici – ova kategorija pokriva sve rizike koji bi mogli da postoje u praksi pri određenim kombinacijama činjenica a koji nisu eksplicitno obuhvaćeni gore navedenim kategorijama rizika – npr. rizik gubitka spora i pravni rizik, i rizik strukturne likvidnosti.

Nisu date nikakve konkretne kvantitativne smernice o tome šta predstavlja “suštinski sve” rizike i koristi od nekog finansijskog sredstva. Po našem mišljenju, analiza bi trebalo da se bazira na svim činjenicama i okolnostima, uzimajući u obzir sve rizike (osim rizika gubitka spora i pravnih rizika) vezane za određeno finansijsko sredstvo na osnovu odmeravanja verovatnoće. Ako je zadržana suštinski

celokupna varijabilnost sadašnje vrednosti budućih tokova gotovine iz finansijskog sredstva, onda bi se smatralo da je entitet zadržao suštinski sve rizike i koristi. Utvrđivanje da li je i u kojoj meri izloženost varijabilnosti sadašnje vrednosti tokova gotovine zadržana zahteva da se uzmu u obzir sve relevantne činjenice i okolnosti.

Utvrđivanje **da li je i u kojoj meri** izloženost **varijabilnosti sadašnje vrednosti tokova gotovine zadržano** zahteva **razmatranje svih** relevantnih **činjenica i okolnosti**.

Ukoliko je **primalac SPV**, onda **protivvrednost** za prenos obično obuhvata **finansijske instrumente** izdate od strane tog **SPV-a**, ili druge **interese** u tom **SPV-u**. Obično je SPV osnovan za svrhe čuvanja sličnih prenetih sredstava i plaćanja tokova gotovine od takvih sredstava raznim imaoima interesa u SPV-u u skladu sa uslovima takvih interesa i sporazumima koji ih regulišu. Prema tome, ti interesi predstavljaju prepakivanje nekih ili svih tokova gotovine od prenetih sredstava.

Prenosilac može već da ima prethodni interes u entitetu ograničene namene, kao što je subordinirani dug ili učešće slično kapitalu, a taj prethodni interes može takođe da predstavlja izloženost varijabilnosti u tokovima gotovine od novih prenetih sredstava koja je relevantna za analizu.

Po našem mišljenju, u takvim slučajevima bi analiza trebalo da se fokusira na poređenje varijabilnosti tokova gotovine od prenetih sredstava sa varijabilnošću tokova gotovine od finansijskih instrumenata primljenih u smislu nadoknade za prenos. Ova procena treba da uzme u obzir sve ugovore kao što su garancije ili prodajne/kupovne opcije vezane za prenetna sredstva a ne treba da uzme u obzir obično učešće u kapitalu koje je prenosilac već imao kod primaoca.

Ako se finansijska sredstva prenose nekom SPV-u u zamenu za novo učešće u kapitalu primaoca, onda prenosilac ocenjuje prirodu varijabilnosti kojoj ga to novo učešće izlaže. Ako SPV ima stvarne druge poslovne aktivnosti, onda se varijabilnost dividendi isplaćenih po diskrecionom pravu entiteta i promene u fer vrednosti proistekle iz novog učešća u kapitalu obično značajno razlikuju od izloženosti prenetim sredstvima. U nekim slučajevima, to može da zahteva da se uzmu u obzir primaočevi planovi za budućnost – npr. ako je primalac novoosnovano (*engl. start-up*) preduzeće.

Što su **prenetna sredstva manja** u odnosu na **ukupno poslovanje** SPV-a i što je učešće u kapitalu manje u odnosu na ukupno učešće u kapitalu SPV-a, **veća je verovatnoća** da će suštinski svi **rizici i koristi** od vlasništva da se **smatraju prenetim**.

Po našem mišljenju, nije uvek neophodno da se primenjuju tokovi gotovine i/ili slični modeli u sprovođenju analize rizika i koristi. U većini slučajeva, ocena odredbi i uslova transakcije bi trebalo da bude dovoljna za utvrđivanje da li, i u kojoj meri, se izloženost entiteta varijabilnosti iznosa i dinamike tokova gotovine promenila usled predmetnog prenosa.

Međutim, pod određenim okolnostima može da bude potrebna statistička analiza. Na primer, u transakcijama gde prenosilac i primalac dele izloženost varijabilnosti tokova gotovine proistekloj iz kreditnog rizika, moglo bi da bude teško da se utvrdi da li su suštinski svi rizici i koristi preneti.

Primer:

Banka prenosi kratkoročna potraživanja od 100 Kompaniji S za 95. Nema nikakvog naročitog rizika osim kreditnog rizika svojstvenog potraživanju a stepen kreditnog rizika iznosi:

- Očekivani kreditni gubici su 5% nominalnog iznosa; i
- Verovatni raspon gubitaka je između 4,5% i 6,5% nominalnog iznosa, sa intervalom pouzdanosti od 99,9%.

Banka daje **garanciju** da će nadoknaditi Kompaniji S **gubitke preko 6,5%**. Rizik se ogleda u tome što stvarni kreditni gubici mogu da premaše očekivane kreditne gubitke od 5%. Koristi, koje ostaju kod S, ogledaju se u tome što stvarni kreditni gubici mogu biti manji od očekivanih kreditnih gubitaka od 5%.

Banka zaključuje **da je prenela** suštinski sve **rizike i koristi** u vezi sa predmetnim potraživanjima, jer R **nije izložen varijabilnosti u tokovima gotovine** u rasponu **razumno mogućih ishoda**.

U nekim slučajevima, moguće je da neka treća strana obezbedi kreditno poboljšanje umesto prenosioca. Po našem mišljenju, ako je prenosilac korisnik po ugovoru o kreditnom poboljšanju, ali pristaje da nadoknadi primaocu kreditne gubitke, onda je to pokazatelj da je prenosilac zadržao kreditni rizik. U tom slučaju, ugovor o kreditnom poboljšanju treba da se zanemari u oceni da li se predmetna finansijska sredstva kvalifikuju za prestanak priznavanja i treba pretpostaviti da prenosilac nastavlja da snosi kreditni rizik. Da bi se preneo kreditni rizik svojstven finansijskim sredstvima, po našem mišljenju, primalac, a ne prenosilac, treba da bude korisnik po ugovoru o kreditnom poboljšanju.

Takođe, u oceni rizika i koristi, važno je da entitet prenese ne samo stvarne koristi nego i izloženost značajnom gubitku proisteklom iz stvarnog rizika. Rizik gubitka se može smatrati 'stvarnim', na primer, ako se zasniva na istorijskom iskustvu sa gubicima za preneti tip finansijskog sredstva. Na primer, ako će prenos kreditnog rizika, koji se generalno smatra stvarnim rizikom kod prenetih finansijskih sredstava, da se dogodi samo u slučaju katastrofe ili u nekoj sličnoj situaciji jer su istorijski gubici pokriveni kroz garanciju prenosioca, onda se smatra da izlazi iz opsega verovatnih ishoda u pogledu gubitaka. Ovo se ne bi smatralo prenosom značajne izloženosti gubitku usled kreditnog rizika.

6 Oceniti da li je zadržana kontrola

Ako neki entitet niti prenosi niti zadržava suštinski sve rizike i koristi od vlasništva nad nekim finansijskim sredstvom, onda vrši ocenu da li je zadržao kontrolu nad tim finansijskim sredstvom. Ukoliko entitet nije zadržao kontrolu nad tim sredstvom, prestaje da ga priznaje. Nasuprot tome, ako je entitet zadržao

kontrolu, nastavlja da priznaje to sredstvo sve dok traje njegovo angažovanje po tom finansijskom sredstvu.

Smatra se da je entitet izgubio kontrolu ako primalac ima praktičnu mogućnost da jednostrano proda preneto finansijsko sredstvo u celosti nekoj nepovezanoj trećoj strani bez potrebe za postavljanjem dodatnih ograničenja na prodaju. Ukoliko postoji aktivno tržište za to finansijsko sredstvo, onda primalac često ima praktičnu mogućnost da proda takvo finansijsko sredstvo, čak i ako se po odredbama ugovora između prenosioca i primaoca zahteva da primalac vrati to finansijsko sredstvo prenosiocu – npr. ako za to finansijsko sredstvo postoji opcija koja omogućava prenosiocu da ga otkupi, ali je to finansijsko sredstvo već raspoloživo na tržištu. Nasuprot tome, primalac obično nema praktičnu mogućnost da proda finansijsko sredstvo ako ne postoji tržište za njega, čak i ako se odredbama ugovora između prenosioca i primaoca dopušta prodaja.

Po našem mišljenju, utvrđivanje da li postoji tržište za predmetno finansijsko sredstvo i da li primalac ima praktičnu mogućnost da ga proda na tom tržištu je pitanje rasuđivanja zasnovanog na razmatranju činjenica i okolnosti. Nije neophodno da se u svim slučajevima demonstrira da je tržište za takvo finansijsko sredstvo aktivno ili organizovano. Verujemo da se može smatrati da tržište postoji ako postoje kupci zainteresovani za to sredstvo a prodaja učesniku na tržištu može da se izvrši u razumnom roku i po razumnoj ceni.

Primer:

Banka prodaje portfolio korporativnih kredita Kompaniji B i **istovremeno stupa u kupovnu opciju** sa Kompanijom B po kojoj ima pravo da otkupi to finansijsko sredstvo nakon pet godina.

Iako **Kompanija B** ima **zakonsko pravo** da **proda** ta finansijska sredstva, **nema praktičnu mogućnost** da to učini jer bi se od nje zahtevalo da ih po isteku pet godina vrati Banci. Ukoliko Kompanija B pokuša da proda ta finansijska sredstva nekoj drugoj strani, morala bi da predvidi sličnu kupovnu opciju da bi mogla da otkupi ta finansijska sredstva ukoliko Banka odluči da iskoristi svoju opciju. Takođe je veoma malo verovatno da za ta finansijska sredstva postoji aktivno tržište koje bi omogućilo Kompaniji B da proda finansijska sredstva bez gore pomenute kupovne opcije. Shodno tome, **zbog kupovne opcije** Banke, po našem mišljenju je Banka **zadržala kontrolu** nad finansijskim sredstvima i moraće da **uzme u obzir obračun sa kontinuiranim angažovanjem** u tom finansijskom sredstvu.

Ako neki entitet zadrži kontrolu nad nekim finansijskim sredstvom za koje su neki ali ne i suštinski svi rizici i koristi preneti, onda taj entitet nastavlja da priznaje to finansijsko sredstvo do stepena njegovog angažovanja u tom sredstvu. Ako se kontinuirano angažovanje entiteta u prenetom sredstvu preobradi u garanciju, onda je stepen angažovanja entiteta ono što je manje od naredna dva slučaja: (1) knjigovodstvena vrednost tog sredstva; i (2) maksimalni iznos primljene protivvrednosti čija otplata bi se tražila od entiteta.

Primer:

Banka prenosi kratkoročna potraživanja od 100 Kompaniji Q. Banka **izdaje garanciju za kreditne gubitke** od 2. Očekivani kreditni gubici su 4 a istorijski su se kretali između 1 i 5. Kompaniji Q nije dozvoljeno da proda ili založi ta potraživanja.

Po našem mišljenju, **Banka je zadržala neke**, ali **ne** suštinski **sve rizike i koristi** od vlasništva nad tim potraživanjima. Uz to, Kompaniji Q nije dozvoljeno da proda ili založi potraživanja i nema tržišta za takva potraživanja. Stoga, **Banka nije izgubila kontrolu i nastavlja da priznaje** ta potraživanja u skladu sa svojim kontinuiranim angažovanjem.

Generalno, merenje na bazi kontinuiranog angažovanja zahteva da neto knjigovodstvena vrednost finansijskog sredstva i prateća finansijska odgovornost odražavaju, zavisno od osnova po kom se meri finansijsko sredstvo, bilo amortizovane troškove ili fer vrednost prava i obaveza koje je entitet zadržao. Međutim, bez obzira na zahtev da se dođe do određene neto knjigovodstvene vrednosti, finansijsko sredstvo i prateća finansijska obaveza se možda neće kvalifikovati za prebijanje.

7 Ostale protivvrednosti u slučaju da se prenos kvalifikuje za prestanak priznavanja

Ponekad u prenosu nastanu nova finansijska sredstva ili finansijske obaveze – npr. kreditna garancija. Nova finansijska sredstva, finansijske obaveze ili obaveze servisiranja nastale kao rezultat prenosa se zasebno priznaju i mere po fer vrednosti.

Dobit ili gubitak se priznaje na osnovu razlika između (1) knjigovodstvene vrednosti finansijskog sredstva (ili dela finansijskog sredstva) koje je prestalo da se priznaje; i (2) primljene protivvrednosti (uključujući neko novo dobijeno sredstvo umanjeno za novu preuzetu obavezu), i kumulativne dobiti ili gubitka prethodno priznatog u ostalom sveobuhvatnom prihodu vezano za finansijsko sredstvo koje je prestalo da se priznaje ili za deo takvog finansijskog sredstva. Ako su finansijska sredstva razmenjena u transakciji koja ispunjava kriterijume za prestanak priznavanja, onda se dobijena finansijska sredstva mere po fer vrednosti a raspoloživa dobit ili gubitak se obračunava na bazi fer vrednosti primljenih finansijskih sredstava.

8 Ostale protivvrednosti u slučaju da se prenos ne kvalifikuje za prestanak priznavanja

Ukoliko se neki prenos ne kvalifikuje za prestanak priznavanja, onda takvo finansijsko sredstvo, ili zadržani deo finansijskog sredstva, ostaje u izveštajima o finansijskom položaju a odgovarajuća finansijska obaveza se priznaje za sve primljene protivvrednosti.

Ukoliko se ugovornim pravima i obavezama – npr. derivatima – vezanim za prenos sprečava da prenosilac prestane da priznaje finansijska sredstva, onda se takva prava i obaveze ne obračunavaju zasebno. Na primer, kupovna opcija koju je zadržao prenosilac može da spreči prestanak priznavanja određenih finansijskih sredstava, ali bi priznavanje tih finansijskih sredstava kao i kupovne opcije rezultiralo time da prenosilac dvostruko računa svoja prava po tim finansijskim sredstvima.

Primer:

Banka prenosi **potraživanja** od 100 Kompaniji Y u zamenu za **menicu** u vrednosti od 100 koja predstavlja **stvarni interes** u **prenetim sredstvima** – tj. menica će se plaćati samo iz gotovine naplaćene iz potraživanja.

Banka **ne prestaje na priznaje** ta potraživanja jer se **menicom efektivno prenose suštinski svi rizici i koristi** od vlasništva nad potraživanjima natrag na Banku.

Pored toga, Banka ne priznaje neko novo sredstvo za pravo na primanje tokova gotovine iz te menice, jer bi takav postupak rezultirao duplim računanjem prava na prenetu potraživanja. Izuzev ovog zadržanog interesa u prenetim potraživanjima, koja su već priznata u izveštaju o finansijskom položaju Kompanije X, Banka nije zadržala nikakvu drugu protivvrednost primljenu za prenos. Budući da nije priznato nikakvo novo sredstvo, nije priznata ni odgovarajuća finansijska obaveza.

6.1.1 Obračun iz perspektive primaoca i ulagača

Obračun iz perspektive primaoca

Ako se prenos nekog finansijskog sredstva ne kvalifikuje za prestanak priznavanja, onda primalac ne priznaje preneto sredstvo kao svoje u svom izveštaju o finansijskom položaju. Umesto toga, primalac prestaje da priznaje novčanu ili drugu plaćenu protivvrednost i priznaje potraživanje od svog prenosioca.

U IAS 39 se ne govori ništa o primaočevom obračunu za transakcije koje se ne kvalifikuju za prestanak priznavanja kod prenosioca u situaciji kada primalac ne vrši plaćanje gotovinom niti nekim drugim finansijskim sredstvom nego umesto toga izdaje novi dužnički instrument kao nadoknadu za prenetu sredstva.

Po našem mišljenju, primalac bi u takvim slučajevima trebalo da priznaje i potraživanje od prenosioca kao finansijsko sredstvo, i dužnički instrument kao finansijsku obavezu. Razlog za to je što uslovi svakog instrumenta obično određuju odgovarajući računovodstveni postupak a dva finansijska instrumenta, čak i ako se u njih istovremeno stupilo, obračunavaju se zasebno.

Potraživanja prodana sa regresom se obično ne kvalifikuju za prestanak priznavanja. Umesto toga, takvu transakciju obično obračunava prenosilac kao kolateralizovanu pozajmicu.

Perspektiva ulagača (SPV)

Sticanje kreditnog portfolija može da podrazumeva složena računovodstvena pitanja ili potrebu da se primenjuju opšte računovodstvene smernice na specifične okolnosti neke poslovne kombinacije ili direktno sticanje kredita.

Po sticanju kredita, ključna pitanja koja ulagači treba da razmotre obuhvataju:

- Početni priznati iznos, uzimajući u obzir vrednost transakcije, stavke obuhvaćene sticanjem i postupak ulagača za utvrđivanje fer vrednosti;
- Kako da se kasnije mere krediti, uključujući pitanje kako da se razlikuju uticaji promena u tokovima gotovine između prihoda od kamata i gubitaka po osnovu umanjenja vrednosti kad se krediti mere po amortizovanoj vrednosti. To mora da se razmotri i kada sticanje obuhvata kredite stečene po značajno diskontovanoj vrednosti koja odražava pretrpljene kreditne gubitke, kao i kada ih ne obuhvata;
- Tretiranje svih kreditnih obaveza stečenih, ili odšteta/garancija primljenih, u vezi sa sticanjem.

Po kojoj početnoj vrednosti treba da se priznaju stečeni krediti?

Početno merenje kredita, bilo stečenih u sklopu neke poslovne kombinacije ili stečenih u direktnom otkupu sredstava, vrši kupac po njihovoj fer vrednosti na datum sticanja. Generalno, fer vrednost se utvrđuje na bazi pojedinačnog kredita.

Po našem mišljenju, zahtev da se sva finansijska sredstva početno priznaju po fer vrednosti je primenljiv na sve kredite, uključujući one koji su otkupljeni od povezanih pravnih lica.

Ako kredit od povezanog pravnog lica nije otkupljen po tržišnoj vrednosti, onda kupac treba da razmotri odgovarajući računovodstveni pristup uzimajući u obzir sve odredbe i uslove takvog kredita.

Da li je nabavna vrednost uvek jednaka fer vrednosti na datum sticanja?

Uobičajeno je da fer vrednost kod početnog priznavanja bude vrednost transakcije, tj. data ili primljena protivvrednost. Međutim, ako se transakcija ne zasniva na tržišnim uslovima, onda data protivvrednost može da obuhvata nadoknadu za još nešto osim kredita. Ako nisu dostupne tržišne cene za takvu transakciju, onda je neophodno primeniti neku tehniku vrednovanja za utvrđivanje odgovarajuće fer vrednosti kod početnog priznavanja kredita.

Da li fer vrednost može da se izračuna na bazi portfolija?

Generalno, fer vrednost se utvrđuje za svaki instrument ponaosob. Međutim, po našem mišljenju, u nekim slučajevima bi mogao da bude podesan pristup sa vrednovanjem portfolija, kao praktičan metod za utvrđivanje zbira fer vrednosti sastavnih pojedinačnih instrumenata u sklopu portfolija.

Jedan od takvih **primera je portfolio problematičnih kredita**. Zbog same prirode tih kredita, obično na aktivnom tržištu nisu raspoložive kotirane cene za istovetne pojedinačne kredite. Stoga, u jednoj urednoj transakciji koja se zasniva isključivo na podacima sa dostupnih tržišta, a u odsustvu dokaza u prilog suprotnom, **može da se tvrdi da cena transakcije za taj portfolio predstavlja najbolji dokaz zbira fer vrednosti pojedinačnih kredita**. U takvom slučaju, **može da bude primereno merenje fer vrednosti celokupnog portfolija na osnovu transakcijske vrednosti tog portfolija**. Ta fer

vrednost portfolija bi odražavala stanovište učesnika na tržištu u vezi relevantnih parametara vrednovanja, kao što su diskontne stope i očekivani gubici na nivou portfolija.

Ako je stečeni kredit obezvređen, može li onda kupac da formira ispravku vrednosti na datum sticanja?

Po našem mišljenju, nije primereno formirati ispravku vrednosti pri početnom priznavanju nekog kredita ili portfolija kredita. Umanjenje vrednosti se priznaje samo ako postoje objektivni dokazi da je vrednost umanjena usled događaja koji nastupe nakon početnog priznavanja sredstava.

Kako se stečeni krediti klasifikuju pri početnom priznavanju?

Pri početnom priznavanju, kredit se za potrebe merenja klasifikuje u jednu od kategorija finansijskih sredstava predviđenih u IAS 39. Klasifikacija se bazira na uslovima koji postoje na datum otkupa ili poslovne kombinacije, tj. datum kada je kupac po prvi put postao strana u ugovornim odredbama za taj kredit, i može da se razlikuje od klasifikacije u finansijskim izveštajima prodavca. Početna klasifikacija određuje kasnije merenje tog sredstva u finansijskim izveštajima.

Kredit se obično klasifikuje pod kreditima i potraživanjima, ali može da se klasifikuje i kao finansijsko sredstvo po fer vrednosti kroz bilans uspeha, ili kao finansijsko sredstvo raspoloživo za prodaju. Međutim, prisustvo ugrađenog derivata u ugovoru o kreditu može da utiče na njegovu klasifikaciju.

Kredit i potraživanja

Po pravilu, banke koriste klasifikacionu kategoriju kredita i potraživanja da bi kasnije merili kredite po amortizovanoj vrednosti. Jedina druga kategorija merenja amortizovane vrednosti jesu ulaganja koja se drže do dospeća. Međutim, ona sadrži više ograničenja, kako je objašnjeno u nastavku, i ne može da se koristi ako stečena sredstva potpadaju pod definiciju kredita i potraživanja.

Kredit i potraživanja su nederivativna finansijska sredstva sa fiksnim ili odredivim plaćanjima koja nisu kotirana na aktivnom tržištu, osim:

- Onih koja entitet namerava da proda odmah ili u kratkom roku, koja se klasifikuju kao sredstva namenjena trgovanju, i onih koja entitet prikaže po fer vrednosti kroz bilans uspeha prilikom početnog priznavanja;
- Onih koja entitet označi kao raspoloživa za prodaju pri početnom priznavanju; i
- Onih u kojima entitet ne može da povрати svoje suštinski celokupno početno ulaganje, iz nekog drugog razloga a ne zbog pogoršanja kvaliteta kredita, a koja se klasifikuju kao raspoloživa za prodaju.

I odobreni i otkupljeni krediti mogu da se klasifikuju kao krediti i potraživanja.

Finansijska sredstva po fer vrednosti kroz bilans uspeha

Alternativno, stečeni krediti mogu da se klasifikuju kao finansijska sredstva po fer vrednosti kroz bilans uspeha. Kredit se klasifikuje po fer vrednosti kroz bilans uspeha ako je namenjen trgovanju ili ako je prilikom sticanja prikazan po fer vrednosti kroz bilans uspeha.

Kredit se obavezno klasifikuje kao namenjen trgovanju ako ispunjava jedan od narednih uslova:

- Stečen je prvenstveno radi prodaje u kratkom roku; ili
- Pri početnom priznavanju, čini deo portfolija identifikovanih finansijskih instrumenata kojima se zajedno upravlja i za koja postoji dokaz o nedavnom stvarnom modelu kratkoročnog ubiranja dobiti.

Entitet može da vrednuje kredit po fer vrednosti kroz bilans uspeha i pri početnom priznavanju. Entitet može to da primeni samo kad kredit sadrži neki odvojiv ugrađeni derivat.

Finansijska sredstva namenjena prodaji

Pored toga, entitetu se pruža mogućnost da po slobodnom izboru klasifikuje ma koji kredit, osim onog koji je namenjen trgovanju, kao raspoloživ za prodaju, prilikom početnog priznavanja.

Kada ugrađeni derivat zahteva odvajanje?

Ugrađeni derivat treba da se odvoji od osnovnog ugovora, tj. kredita, i da se računovodstveno tretira kao samostalni derivat ako su ispunjeni svi naredni uslovi:

- Ekonomske karakteristike i rizici ugrađenog derivata nisu blisko povezani sa ekonomskim karakteristikama i rizicima osnovnog ugovora (videti u nastavku teksta);
- Zaseban instrument sa istim uslovima kao ugrađeni derivat zadovoljava definiciju derivata (definisano u IAS 39.9); i
- Hibridni (složeni) instrument, npr. kredit koji sadrži ugrađeni derivat, nije izmeren po fer vrednosti a promene u fer vrednosti se priznaju kroz bilans uspeha.

Ako nije ispunjen nijedan od ovih uslova, onda nije dozvoljen odvojen računovodstveni tretman osnovnog ugovora i ugrađenog derivata.

Kako se krediti mere nakon početnog priznavanja?

Kasnije merenje kredita zavisi od njihove početne klasifikacije. Krediti klasifikovani pod kreditima i potraživanjima se kasnije mere po amortizovanoj vrednosti primenom metode efektivne kamatne stope, dok se oni klasifikovani kao finansijska sredstva po fer vrednosti kroz bilans uspeha i kao finansijska sredstva raspoloživa za prodaju kasnije mere po svojoj fer vrednosti.

Za finansijska sredstva po fer vrednosti kroz bilans uspeha, promene u fer vrednosti su obuhvaćene bilansom uspeha. Ako se prihod od kamate prikazuje zasebno od ostalih promena u fer vrednosti, onda se meri na osnovu efektivne kamatne stope i prikazuje kao prihod od kamate.

Za kreditna sredstva raspoloživa za prodaju, promene u fer vrednosti (što predstavlja razliku između amortizovanih troškova i fer vrednosti) prikazane su pod ostalim sveobuhvatnim prihodom. Kamata obračunata primenom metode efektivne kamatne stope, gubici po osnovu umanjenja vrednosti, i pozitivne i negativne kursne razlike (jer su krediti obično monetarne stavke) priznaju se kao dobit ili gubitak.

Efektivna kamatna stopa

Potrebno je izvršiti obračun efektivne kamatne stope da bi se utvrdio prihod od kamate za sve finansijske instrumente merene po amortizovanoj vrednosti ili klasifikovane kao sredstva raspoloživa za prodaju, ili ako je kamata na instrumente prikazane po fer vrednosti kroz bilans uspeha prikazana zasebno od ostalih promena u fer vrednosti. Dakle, na datum sticanja, kupac koristi fer vrednost utvrđenu za kredite i ukupne tokove gotovine očekivane tokom preostalih kreditnih perioda da bi obračunao efektivnu kamatnu stopu za te kredite. Ovu novu efektivnu kamatnu stopu treba koristiti za utvrđivanje kasnijeg prihoda od kamata u konsolidovanim finansijskim izveštajima kupca, ali ona nema uticaja na računovodstvene postupke sticaoca u njegovim sopstvenim finansijskim izveštajima.

Efektivna kamatna stopa se obračunava pri početnom priznavanju kredita i odražava konstantnu periodičnu stopu povraćaja na knjigovodstvenu vrednost kredita. To je stopa koja tačno diskontuje procenjena buduća primanja tokom očekivanog veka trajanja kredita, ili nekog kraćeg perioda kada je to primereno, do neto knjigovodstvene vrednosti kredita pri početnom priznavanju. Obračun efektivne kamatne stope obuhvata sve naknade i poene plaćene ili primljene između ugovornih strana koji su sastavni deo efektivne kamatne stope, kao i troškove transakcije i sve druge premije ili diskonte. Pretpostavka je da tokovi gotovine i očekivani vek trajanja kredita, ili portfolija sačinjenog od sličnih kredita, mogu pouzdano da se procene.

Obračun efektivne kamatne stope uzima u obzir procenjene tokove gotovine, koji pak uzimaju u obzir sve ugovorne uslove kredita, ali ne uzimajući u obzir buduće kreditne gubitke. Međutim, ako neki entitet stiže finansijska sredstva po značajno diskontovanoj vrednosti koja odražava pretrpljene kreditne gubitke, onda se obračunom efektivne kamatne stope obuhvataju i pretrpljeni kreditni gubici u pocenjenim tokovima gotovine.

Proračun gubitaka po osnovu umanjenja vrednosti

Baš kao i u slučaju odobrenih kredita, nakon početnog priznavanja, entitet procenjuje svoje kredite i potraživanja za svrhe obračuna umanjenja vrednosti.

Ukoliko ima objektivnih dokaza da je nekom finansijskom sredstvu umanjena vrednost, onda entitet utvrđuje vrednost svih gubitaka po osnovu umanjenja vrednosti. Prvo procenjuje da li postoji objektivni dokaz o umanjenju vrednosti zasebno za finansijska sredstva koja su pojedinačno značajna, a zasebno ili zajedno za finansijska sredstva koja nisu pojedinačno značajna. Ukoliko entitet utvrdi da nema objektivnih dokaza o umanjenju vrednosti nekog pojedinačno procenjenog finansijskog sredstva, bilo da je ono značajno ili ne, onda uvodi to sredstvo u grupu finansijskih sredstava sličnih svojstava kreditnog rizika i zajedno ih procenjuje za potrebe umanjenja vrednosti.

Merenje gubitaka usled umanjenja vrednosti se razlikuje za sredstva knjižena po amortizovanoj vrednosti i za finansijska sredstva raspoloživa za prodaju. Za kredit koji se knjiži po amortizovanoj vrednosti, umanjenje vrednosti se meri kao razlika između knjigovodstvene vrednosti kredita i sadašnje vrednosti procenjenih budućih tokova gotovine diskontovanih primenom prvobitne efektivne kamatne stope (efektivne kamatne stope obračunate pri početnom priznavanju nakon prenosa).

Međutim, za kredit koji se klasifikuje kao raspoloživ za prodaju, gubitak usled umanjenja vrednosti se obračunava kao razlika između amortizovane vrednosti kredita i njegove fer vrednosti, koja odražava tržišne kamatne stope i tržišna očekivanja za budućnost, kao i pretrpljene kreditne gubitke.

Procenjeni budući tokovi gotovine utvrđeni za sredstva knjižena po amortizovanoj vrednosti za koja je utvrđeno umanjenje vrednosti na zajedničkoj osnovi, diskontuju se po stopi približno jednakoj prvobitnoj efektivnoj kamatnoj stopi. Za portfolio sličnih kredita, sredstva će imati određeni raspon kamatnih stopa pa je neophodno prosuđivanje radi utvrđivanja diskontne metodologije koja je odgovarajuća za taj portfolio. Ovo može da rezultira primenom prosečnog efektivnog prinosa ako se radi o homogenom portfolio.

Procenjeni budući tokovi gotovine obuhvataju samo one kreditne gubitke koji su pretrpljeni u trenutku obračuna gubitaka po osnovu umanjenja vrednosti. Gubici očekivani usled budućih događaja, bez obzira na to koliko su verovatni, ne uzimaju se u obzir. Ovo je naročito relevantno kada se sprovedi zajednička ocena umanjenja vrednosti kredita.

Ako u periodu koj sledi vrednost gubitaka usled umanjenja vrednosti nekog kredita ili grupe kredita izmerena po amortizovanoj vrednosti opadne, zbog nekog događaja koji nastupi nakon prethodno priznatog obezvređenja, onda će prethodno priznati gubitak po osnovu umanjenja vrednosti da se koriguje kroz bilans uspeha odgovarajućim uvećanjem knjigovodstvene vrednosti predmetnog sredstva odnosno sredstava. Ta korekcija je ograničena na iznos koji ne prikazuje sredstvo po vrednosti većoj od amortizovane vrednosti koju bi to sredstvo imalo da nije bilo umanjenja vrednosti. Takođe, po našem mišljenju, pod uslovom da pretrpljeni gubitak nije nikad bio priznat kod kupca tog sredstva kroz bilans uspeha, kupac ne može naknadno da prikaže takvo uvećanje u tokovima gotovine kao korekciju umanjenja vrednosti.

Sticanje portfolija kredita po značajno diskontovanoj vrednosti koja odražava pretrpljene kreditne gubitke

Kako je gore razmatrano, kupac ne uzima u obzir buduće očekivane kreditne gubitke pri utvrđivanju efektivne kamatne stope za portfolio prilikom sticanja, jer bi u suprotnom to predstavljalo veliko odstupanje od modela pretrpljenih gubitaka za umanjenje vrednosti. Prema tome, obračun amortizovane vrednosti ne može da se koristi za uklanjanje kreditne marže iz prihoda od kamata radi pokrivanja budućih gubitaka.

Međutim, ako je neko finansijsko sredstvo stečeno po značajno diskontovanoj vrednosti koja odražava pretrpljene kreditne gubitke, onda se ti kreditni gubici obuhvataju procenjenim tokovima gotovine pri proračunu efektivne kamatne stope. Dakle, za kreditni portfolio čija je vrednost umanjena na datum sticanja, procenjeni tokovi gotovine se utvrđuju na osnovu očekivanih primanja po umanjenju za pretrpljene kreditne gubitke, pre nego na osnovu tokova gotovine koji bi nastali ako se zajmoprimci u potpunosti pridržavaju ugovornih uslova. Generalno, očekivani tokovi gotovine treba da isključuju sve buduće kreditne gubitke, tj. one koji se očekuju povrh gubitaka pretrpljenih na datum sticanja. U praksi je ponekad teško napraviti razliku između pretrpljenih i budućih gubitaka za sredstva koja su već

obezvredena. Međutim, do mere u kojoj ta razlika može da se napravi, budući gubici treba da budu isključeni iz procena.

Ponovna procena budućih tokova gotovine može da se izvrši za svaki kredit ponaosob ili za portfolio. U nekim slučajevima, sticanje jedne veće grupe kredita može da se sastoji od više od jednog portfolija homogenih kredita, tj. kredita sa sličnim uslovima, kamatnim stopama, itd. Kad se kreditni portfolio stiče uključujući pretrpljene kreditne gubitke, tretiranje kasnijih revizija tokova gotovine povlači neke složene računovodstvene radnje jer je neophodno razdvojiti revizije tokova gotovine koje se odnose na umanjenje vrednosti od ostalih revizija u procenama. Kupac zato mora da vodi dovoljno iscrpnu evidenciju. Promene u tokovima gotovine su generalno prikazane kao deo prihoda od kamate osim ukoliko se javi naknadni dokaz o umanjenju vrednosti, u kom slučaju se te promene generalno prikazuju kao gubici po osnovu umanjenja vrednosti ili korekcije umanjenja vrednosti pod stavkom 'usklađivanje vrednosti imovine' u bilansu uspeha.

6.2 Računovodstveno obuhvatanje preuzetih sredstava

Preuzeta sredstva koja se drže u Banci treba posmatrati u sastavu pitanja problematičnih kredita na tržištu. U skladu sa Odlukom o klasifikaciji bilansne aktive i vanbilansnih stavki banke koju je donela Narodna banka Srbije, sredstva stečena naplatom potraživanja podležu klasifikaciji i tretiraju se kao „rizična“.

U skladu sa ovom odlukom, nekretnine stečene naplatom potraživanja (zaplena) se ne klasifikuju tokom period od tri godine od datuma dospeća tog potraživanja, pod uslovom:

- da banka u trenutku sticanja nepokretnosti raspolaže procenom njene tržišne vrednosti koja nije starija od godinu dana;
- da banka tokom ovog perioda tržišnu vrednost stečene nepokretnosti utvrđuje najmanje jednom godišnje.

Na taj način, definišući da se početak perioda računa od dospeća tih potraživanja a ne od datuma sticanja, NBS je želela da stimuliše banke da preduzimaju aktivnosti u cilju raspolaganja tim sredstvima. U slučaju da se banke tome opiru, ova sredstva bi imala isti tretman kao početni problematični krediti kod kojih su imala ulogu kolateralu.

Pored Odluke o klasifikaciji, treba ispitati i umanjenje vrednosti ovih sredstava u skladu sa IAS 36.

Računovodstveno tretiranje prenosa preuzetih sredstava - Banka

Po raspolaganju sredstvima, Banka prestaje da priznaje to nepokretnost u svojim knjigama i priznaje dobit ili gubitak proistekao iz prestanka priznavanja, kao razliku između neto prodajne cene i knjigovodstvene vrednosti tog sredstva. Takve dobiti se ne tretiraju kao prihod ako su sredstva bila klasifikovana kao osnovna sredstva u Bančnim knjigama.

Primljena protivvrednost se priznaje po svojoj fer vrednosti. Međutim, ako Banka klasifikuje tu nepokretnost kao da se drži za prodaju u skladu sa IFRS 5, onda se dobit iz prodaje priznaje kao prihod u skladu sa IAS 18. Kriterijumi za priznavanje prihoda (IAS 8) su identični u slučaju da Banka vodi sredstva u svojim knjigama kao investicionu nekretninu.

Računovodstveno tretiranje prenosa preuzetih sredstava - Ulagač

Nakon kupovine, Ulagač donosi odluku kako da klasifikuje stečena sredstva u skladu sa svojim namerama. Najverovatnije će Ulagač da klasifikuje stečena sredstva bilo kao investicionu nekretninu ili kao sredstva raspoloživa za prodaju.

Sredstvo treba da se klasifikuje kao investiciona nekretnina kada je verovatno da će buduće ekonomske koristi vezane za tu nekretninu da se prilivaju entitetu, a troškovi nekretnine mogu pouzdano da se mere.

Investiciona nekretnina se u početku meri po nabavnoj vrednosti, uključujući troškove transakcije.

Za svrhe kasnijih merenja, entitet može da bira između modela nabavne vrednosti i modela fer vrednosti, koji usvaja kao svoju računovodstvenu politiku, i jedan te isti metod mora da se primenjuje na sve investicione nekretnine entiteta. Fer vrednost se utvrđuje u skladu sa IFRS 13.

Entitet koji izabere model nabavne vrednosti meri sve svoje investicione nekretnine u skladu sa zahtevima IAS 16 za ovaj metod, osim onih koje ispunjavaju zahteve za klasifikaciju kao nekretnine koje se drže za prodaju (ili su obuhvaćene grupom za otuđenje koja se klasifikuje kao grupa koja se drži za dalju prodaju). Ova sredstva će se meriti u skladu sa IFRS 5 koji zahteva da se ova sredstva mere po vrednosti nižoj od knjigovodstvene vrednosti i fer vrednosti minus troškovi prodaje.

Entitet će da klasifikuje stalna sredstva (ili grupu za otuđenje) kao sredstvo namenjeno prodaji ako će se njegova knjigovodstvena vrednost povratiti prvenstveno kroz kupoprodajnu transakciju pre nego kroz nastavak korišćenja.

Međutim, da bi entitet bio u mogućnosti da klasifikuje sredstvo u skladu sa IFRS 5, ono mora da bude raspoloživo za momentalnu prodaju u svom postojećem stanju, zavisno samo od uslova koji su uobičajeni kod prodaje takvih sredstava, i prodaja mora da ima visok stepen verovatnoće, i mora već da bude pokrenut aktivan program za pronalaženje kupca i realizaciju plana. Takođe, stalno sredstvo (ili grupa za otuđenje) mora da bude aktivno prisutno na tržištu po ceni koja je razumna u odnosu na tekuću fer vrednost. Pored toga, treba očekivati da će prodaja da se prizna kao izvršena prodaja u roku od godinu dana od datuma klasifikacije.

Izuzetak od jednogodišnjeg roka za realizaciju sredstava je moguć samo ako dođe do kašnjenja izazvanog okolnostima van kontrole entiteta.

Entitet priznaje gubitak po osnovu umanjenja vrednosti za svako početno ili naknadno obezvređenje sredstava (ili grupe za otuđenje) do fer vrednosti minus troškovi prodaje.

Entitet će priznati dobit za svako naknadno uvećanje fer vrednosti minus troškovi prodaje sredstva, ali ne iznad vrednosti kumulativnih gubitaka po osnovu umanjenja vrednosti koji su priznati bilo u skladu sa ovim IFRS ili prethodno u skladu sa IAS 36 Umanjenje vrednosti sredstava.

Svako naknadno uvećanje fer vrednosti može da se prizna samo do iznosa kumulativnog gubitka po osnovu umanjenja vrednosti koji je već bio priznat.

7 Izvori

Strategija za rešavanje problematičnih kredita:

[http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/strategija%20krediti/2%20NPL%20Strategija%20\(eng\).pdf](http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/strategija%20krediti/2%20NPL%20Strategija%20(eng).pdf)

Ekonomist: Srbija:

<http://country.eiu.com/serbia>

Svetska banka: Program partnerstva za Srbiju (april 2015.):

<http://www.worldbank.org/F5D99D53-979C-4F3F-97A2-DFF96A0944D8/FinalDownload/DownloadId-3C33CE48C44798F8961E8FDEDC991F6C/F5D99D53-979C-4F3F-97A2-DFF96A0944D8/content/dam/Worldbank/document/eca/Serbia-Snapshot.pdf>

Kvartalni izveštaj za bankarski sektor u Srbiji (Q2 2015):

http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/latinica/55/55_4/kvartalni_izvestaj_II_15.pdf

Problematični krediti u bankarskim sistemima Srbije, Hrvatske i Makedonije:

<http://ageconsearch.umn.edu/F5D99D53-979C-4F3F-97A2-DFF96A0944D8/FinalDownload/DownloadId-3AFF47911A86199DF7F62D9EB0AE523E/F5D99D53-979C-4F3F-97A2-DFF96A0944D8/bitstream/200275/2/9.pdf>

Zajam MMF-a Srbiji:

<https://www.imf.org/external/np/sec/pr/2015/pr1567.htm>

Narodna banka Srbije: privatni sektor preuzima troškove nenaplativih kredita u Srbiji:

<http://in.reuters.com/article/2015/04/29/serbia-cenbank-lending-idINL8N0XP4Q920150429>

Transakcija Hypo Alpe Adria banke (Slovenija/Hrvatska/Srbija/Crna Gora):

<http://wire.seenews.com/news/hypo-closes-sale-of-bad-loans-in-slovenia-croatia-serbia-montenegro-446768>

http://www.hypo-alpe-adria.com/sites/hypo-alpe-adria.com/files/content/announcement/file_download/sale_of_retail_non_performing_loan_portfolios_to_b2holding.pdf

Korišćenje kompanija za upravljanje sredstvima u rešavanju bankarskih kriza, iskustva iz raznih zemalja

<http://www1.worldbank.org/finance/assets/images/wp002284.pdf>

Rešavanje problematičnih kredita u kontekstu kineske privrede u tranziciji:

http://reai.harvard.edu/files/reai/files/reai_-_peieser_wang_brief.pdf

Bečka inicijativa:

<http://vienna-initiative.com/npl-initiative/serbia/>

<http://vienna-initiative.com/wp-content/uploads/2015/03/4.-AlvarezMarsal-The-NPL-issue-in-Hungary.pdf>

<http://vienna-initiative.com/wp-content/uploads/2015/07/4.-The-Hungarian-experience-MNB.pdf>

<http://vienna-initiative.com/npl-resolution-in-emerging-europe-taking-stock-and-next-steps/>

<http://siteresources.worldbank.org/EXTFINANCIALSECTOR/Resources/282884-1242281415644/EBCI-NPL-WG-report.pdf>

Delotvorni pristupi za podršku implementaciji preostalih najviših principa G20/OECD o zaštiti potrošača finansijskih usluga:

www.oecd.org

Podaci za kontakt:

KPMG:

Dušan Tomić

Partner, Finansijske usluge

T +381 11 2050521

E dtomic@kpmg.com

Biljana Bujić

Partner, Poresko savetovanje

T +381 11 2050511

E bbujic@kpmg.com

Uroš Milosavljević

Menadžer, Finansijske usluge

T +381 11 2050699

E umilosavljevic@kpmg.com

Jelena Miljković

Senior menadžer, Poresko savetovanje

T +381 11 2050516

E jmiljkovic@kpmg.com

Moravčević, Vojnović i

Partneri:

Matija Vojnović,

Partner

T +381 11 3202600

E m.vojnovic@schoenherr.rs

Petar Kojdić,

Partner

T +381 11 3202600

E p.kojdic@schoenherr.rs

Jovan Barović,

Advokat

T +381 11 3202600

E j.barovic@schoenherr.rs